

~~1057~~  
B. 1028.

Keiserlik Raadika  
Rm-kogu kink 1916.



B 1028

# Eesti Kirjameeste Seltsi Toimetused

№ 63.

Keiserliku Awaliku  
Rm-kogu kink. 1916.





Lühifene  
Wene keele grammatika.

Esimene jagu.

Etimologia wõi sõnade õpetus.

Paremate abinõuude najal

koostu seadnud

M. Pödder.

Hind 60 kop.

---

Tortus.

Schnakenburg'i trükitöjas ja raamatu kaupluses.

1884.

3ensuri poolest lubatud. — Tallinnas, 23. Novembril 1883.

ENSV TA  
Kirjandusmuuseumi  
Arhiivraamatukogu

95 870

## Geskõne.

Sell kohal ei taha mina mitte arutama hakata, mis kasu wõeraste keelte tundmisest üleühtse ja Wene keele seaduste õppimisest iseäralikult on. Mõne sõnaga tahan ainult nimetada, misjulguse põhjusemõtte peale rajades mina käesolewa raamatu olen kokku seadnud.

Minu püütarvus on olnud ühte Wene keele grammatikat pakkuda, mis õppijat wõimalikult lühikesel, lihtsal ja selgel õpetuse käigul õpitawa keele tähtsamate seadustega tuttawaks teeks ja temale edasi õppimisel kindlaks aluseks oleks. Sellele jelles raamatus antud seadused täieste selgeks on saanud, see on tubli samm Wene keele teaduses edasi astunud.

Esimeses jaus saab etimologia wõi sõnade õpetus seletatud, teine jagu aga, mis ka juba trükkimiseks walmis on seatud, saab niisama lühidalt sintaksi wõi lausete õpetust tooma.

Sõnade õpetuse kokku seadmisel on minul iseäranis D. T. Mühberg'i weikene grammatika eeskujuks olnud — mis oma poolt jälle J. Nikolitsh'i suurema grammatika peale on põhjandatud — ilma et ma selle juures farnaste tööde seast kõige tähtsamaid oleksin tähele pane-

mata jätnud. Kunstfõnu, mis C. Riggol oma grammatikas juba enne on tarwitanud, olen ka mina enamiste muutmata wasta wõtnud, aga kus jeda olen waja arwanud olema, teisi tarwitanud.

Et õpitud seadused ka warsti wõiksiwad tarwitatud saada, olen mina õppijale suusõnalikuks ja kirjalikuks harjutuseks ümber pandawaid tükkä juure lisanud.

Soowin siis, et see raamatukene, mis iseäranis meie rahwa koolide tarwituseks on kirjutatud, nii hästi õppijate, kui õpetajate juures lahtet wastawõtmist saaks leidma.

Rõikal 30. Jõulukuu päewal 1882.

M. P.

§ 1. Wene keele tähestiku 35 tähte on järgmised:

A a, B б, В в, Г г, Д д, Е е, Ж ж, З з,  
И и, I i, Й й, К к, Л л, М м, Н н, О о,  
П п, Р р, С с, Т т, У у, Ф ф, Х х, Ц ц,  
Ч ч, Ш ш, Щ щ, Ъ ъ, Ы ы, Ь ь, Ъ ѡ, Э э,  
Ю ю, Я я, Ө ө

ja langewad kolme jalku:

1. healelised wõi täishealelised (гласныя):

- a) kõwad (твёрдыя) а, о, у, ы, э;
- b) pehmed (мягкя) я, ё, ю, и, е, ё.

2. umbhealelised (согласныя):

- a) kõwad (твёрдыя) п, ф, к, х, т, с, ч, ш, щ;
- b) pehmed (мягкя) б, в, г, д, з, ж;
- d) sulad (плавныя) л, м, н, р.

3. õhke wõi poolhealelised (придыханыя или полу-гласныя): ъ, ь, й.

Õähendus: Poolhealelised ъ ja ь saavad ainult umbhealeliste taga tarwitatud; ъ kõwandab eelseiswat umbhealelist, ь aga pehmendab teda. Nende wõeriti tarwitamine wõib sõna tähenduses segadust sünnitada, ja nende wahel on niisama sugune, nagu Eesti keele sõnades (lamba) will ja will' (ihu peal), kas (tüsiniise sõna) ja kas's (nelja jalgne). pal' (tõõtasu) ja pal'k (puu), ehk Wene keele näitusies: брать wend, брать wõtma, коль wai, коль kui. Й (й) saab kui koguni lühikene i wälja õeldud ja seisab ainult healeliste taga.



§ 2. Mõned üleüldised seadused tähtede muudatustest.

a) Õhkhealeline ь muudab ennast täishealelise järelе й<sup>ts</sup>; näituseks ei wõi sõnast етая mitte етаь saada, kui та muutuse seadus seda nõuaks, waid selle asemel етай. Kui õhkhealeliste ь ja й järelе umbhealeline lõpuga ь tuleb, siis muudawad nemad ennast е<sup>ts</sup>; näituseks ei räägita mitte деньгъ, копейкъ, waid selle asemel денегъ, копеекъ.

b) Õhkhealelisest ь saab sagedaste o, kui таks umbhealelist tema järelе tulewad; näituseks ei räägita mitte съ мною, въ мнѣ, изъ вѣхъ, waid со мною, во мнѣ, изо вѣхъ.

d) Healeline ь muudab ennast i taga и<sup>ts</sup>; nii ei õelda siis mitte о желаніѣ, въ армиѣ, waid о желаніи, въ армии.

e) Umbhealelise и järelе ei tohi ialgi ю ja я seista, waid nende asemel у ja а.

g) Tähtede г, к, х, ж, ч, ш, щ järelе ei tohi ilmaški ы, я ja ю seista, waid nende asemel и, а ja у; näituseks ei tohi mitte kirjutada кни́гы, лавкы, му́хы, ножы́, саранчы́, карандашы́ робы́, waid кни́ги, лавки, ножи́, саранчи́, карандаши́, рощи́.

h) Suulhealeliste б, в, м, п, ф järelе ei tohi mitte ю seista; puutub üks neist tähtedest siiski юga lõkku, siis saab tema ja ю wahеle täht л lisatud; näituseks ei õelda mitte рубю́, ловю́, кормлю́, трепю́, графю́, waid рублю́, ловлю́, кормлю́, треплю́, графлю́.

i) Zärgmised umbhealelised saawad wäga sagedaste nõnda muudetud, et tähtedest

Г,	Д,	З	saab	Ж
К,	Т,	Ц	"	Ч
С,	Х		"	Ш
СК,	СТ,		"	Щ.

## I. Asja= ehf nimisõna (ымя существительное).

§ 3. Kõik asja= ehf nimisõnad tähendavad asju (предметы), mis nähtawat (видимые), ehf nägemata (невидимые) on. Nähtawat asjad võivad jälle olla, kas a) elulised (одушевлённые), nii kui человекъ inimene, плóтникъ puusepp, лóшадь hobine, мышъ hiir, ehf b) eluta (неодушевлённые), nagu: поле põld, свѣча küünal, вода wesi.

Nägemata asjad on jälle, kas a) waimulikud (духовные), nagu: Богъ Sumal, ангелъ ingel, душá hing, ehf b) mõtte-  
lised (умственные), nagu: любовь armastus, миръ rahu, надежда lootus.

§ 4. Asjasõnade sugu (родъ), langeb kolme jaksu: meeste sugu мужеский родъ, naiste sugu женский р., keskmine s. срѣдний р. ja saab enamiste nende lõppudest ära tuntud. Mõnda arwatakse siis lõpud т, й, ь meeste sugu, а, я, ь naiste sugu ja о, е, мя keskmiist sugu sõnade seffa. Kuidas meeste sugu lõpp ь sellesamaise naiste sugu lõpust ära tunnukse, saame meie pärafi nägema.

Nende sõnade sugu aga, mis inimesi tähendavad, saab ikka nende loomuliku sugu (полъ) järele määratud; näituseks on дядя õnu, ханжá filmateender, подмастерье sell, meeste sugu, ehf neil küll teise sugu lõpud on; дитя laps, on aga ikka keskmiist sugu.

Mõned sõnad aga võivad nii hästi meeste, kui ka naiste sugu inimesi tähendada; järeldused sõnad on näituseks: пьяница joodik, убийца mõrtsukas, лакомка maiasmoff, малютка pisuke poisikene ehf tüdrukukene, сиротá waene laps.

§ 5. Asjasõnadel on kaks arwu (число): ainus (единственное число) ja paljus (множественное число), ja nemad saavad enamiste ühte wiisi mõlemates arwudes pruugitud; on aga ka neid sõnu, mis üksnes ainuses on pruugitavad, nagu: любовь armastus, истина tõsidus, оръжие sõariistad, Ревель Tallinn, Россия Wenemaa; ehf üksnes jälle paljuses, nagu meeste sugu: люди,-ей rahwas, часы,-овъ tunnikell, вѣсы,-овъ kaal, очки,-овъ prillid, щипцы,-овъ pihib, tangid; naiste sugu: деньги,-негъ raha, вилы,-лъ hang, wigel, nõжницы,-щъ käärid, сани,-ней saan, похороны,-нъ, matused, сўтки,-окъ õõ ja päew, крестины,-нъ warrud, сливки,-вокъ rõõst koor, ши, шей karsta leem; keskmiist sugu: ворóта,-тъ wäraw, дровá,-въ põletus-  
puud, черни́ла,-лъ tint j. n. e.

§ 6. Wene keele asjafõnadel on kuus muudet, mis ühetasa ainuses, kui ka paljusēs saamad tarwitatud; nad on nimelt järgmised:

1. *Nominativ*, именительный падежь, kūsimize peale кто, kes? что, mis?
2. *Genitiv*, родительный падежь, kūsimize peale koió, kelle? чего, mille?
3. *Dativ*, дательный падежь, kūsimize peale komú, kellele? чему, millele?
4. *Akkusativ*, винительный падежь, kūsimize peale kogó, keda? что, mis?
5. *Instrumental*, творительный падежь, kūsimize peale kýmь, kellega? чýmь, millega?
6. *Präpositiv*, предложный падежь, kūsimize peale o komь, kellest? о чэмь, millest?

Wiimne muude, see on предложный wõi präpositiv saab üfenes eesõnade въ, на, о ja при järele tarwitatud. Meie wõikfime siia juure veel ühte seitsmendat muudet arwata, kelle nimi vokativ, ehk Wene keeli звательный падежь on, mis nii palju tähendab, kui hiiüdmuude, aga tema on ainult veel mõnes arwas sõnas pruugitaw, nagu: Бóже, oh Sumal! Господи, oh Zsand! Исусе Христé, Jesfus Kristus! Отче, oh Zsa! sõnades Богъ, Господь, Исусъ Христóвъ, Отець. Muidu saab tema asemel ifka именительный tarwitatud.

### § 7. Muutuste kawa.

#### Единственное число.

	мужескiй родъ, meeste sugu.			женескiй родъ, naiste sugu.			среднiй родъ, sestmine sugu.		
<i>И.</i>	ъ	й	ь	а	я	ь	о	е	мя
<i>Р.</i>	а	я	я	ы	и	и	а	я	меин
<i>Д.</i>	у	ю	ю	ѣ	ѣ	и	у	ю	мени
<i>В.</i>	kui <i>И.</i> ehk <i>Р.</i> muude			у	ю	ь	о	е	мя
<i>Т.</i>	омъ	емъ	емъ	ою	ею	ью, юю	омъ	емъ	менемъ
<i>Д.</i>	ѣ	ѣ	ѣ	ѣ	ѣ	и	ѣ	ѣ	мени

Множественное число.

<i>И.</i>	ы	и	и	ы	и	и	а	я	мена
<i>Р.</i>	овъ	евъ	ей	ъ	ь	ей	ъ	ей	менъ
<i>Д.</i>	амъ	ямъ	ямъ	амъ	ямъ	ямъ	амъ	ямъ	менамъ
<i>В.</i>	<i>fui II. ehf P.</i>	<i>muude</i>	<i>fui II. ehf P.</i>	<i>muude</i>	<i>fui II. ehf P.</i>	<i>muude</i>	а	я	мена
<i>Т.</i>	ами	ями	ями	ами	ями	ями	ами	ями	менами
<i>И.</i>	ахъ	яхъ	яхъ	ахъ	яхъ	яхъ	ахъ	яхъ	менахъ.

*Tähendus.* *Tähendab* muudetam asjaõna elulift asja, siis täib meeste sugu ainuse ja ra juse ja naiste sugu paljuse *Vin.* muude ifka *Pod.* muutega ühte; *tähendab* tema aga eluta asja, siis on *Vin.* muude ifka *Имен.* muute sarnane. *Keelkrist* sugu jõnades täib *Vin.* muude ifka *Имен.* muutega ühte.

§ 8. Näitused meeste sugu sõnade muutuseks.

Единственное число.

Множественное число.

*И.* во́инъ sõamees  
*Р.* во́ина sõamehe  
*Д.* во́ину sõamehele  
*В.* во́ина sõameest  
*Т.* во́иномъ sõamehega  
*И.* о во́инѣ sõamehest.

во́ины sõamehed  
 во́иновъ sõameeste  
 во́инамъ sõameestele  
 во́иновъ sõamehi  
 во́инами sõameestega  
 о во́инахъ sõameestest.

*И.* карто́фель kartohwel  
*Р.* карто́феля kartohwli  
*Д.* карто́фелю kartohwlile  
*В.* карто́фель kartohwlit  
*Т.* карто́фелемъ kartohwliga  
*И.* о карто́фелѣ kartohwlift.

карто́фели kartohwliid  
 карто́фелей kartohwlite  
 карто́фелямъ kartohwlitele  
 карто́фели kartohwleid  
 карто́фелями kartohwlitega  
 о карто́феляхъ kartohwliteft.

*И.* покóй tuba  
*Р.* покóя tua  
*Д.* покóю tuale  
*В.* покóй tuba  
*Т.* покóемъ tuaga  
*И.* о покóѣ tuast.

покóи tuad  
 покóевъ tubade  
 покóямъ tubadele  
 покóи tubasid  
 покóями tubadega  
 о покóяхъ tubadest.

Мийсамате муудетаксе, mille juures aga tähele on panna, kas sõna elulift eht eluta asja tähendab:

комáръ jääst	конь hobune	злoдѣй kurjategija
хлѣбъ leib	фонáръ latern	сарáй küün
стoль laud	гoлубъ tui	oбычай wiis, kombe
двoръ õiu	прiяте́ль sõber	казначей kasjahoidja
грибъ seen	гoсть külaline	еврeй juut
топóръ kirwe	гвoздъ nael	лакeй tuapois.

### § 9. Mäitused naiste sugu sõnade muutuseks.

*Единственное число.*

*Множественное число.*

<i>И.</i> до́лина org	до́лины orgid
<i>Р.</i> до́лины orgi	до́линъ orgide
<i>Д.</i> до́линъ orgule	до́линамъ orgidele
<i>В.</i> до́лину orgu	до́лины orguist
<i>Т.</i> до́линою orguga	до́линами orgudega
<i>И.</i> o до́линъ orgust.	o до́линахъ orgudest.
<i>И.</i> недѣ́ля pädal	недѣ́ли pädalad
<i>Р.</i> недѣ́ли pädala	недѣ́ль pädalate
<i>Д.</i> недѣ́ль pädalale	недѣ́лямъ pädalatele
<i>В.</i> недѣ́лю pädalat	недѣ́ли pädalaid
<i>Т.</i> недѣ́лею pädalaga	недѣ́лями pädalatega
<i>И.</i> o недѣ́ль pädalast	o недѣ́ляхъ pädalatest.

<i>И.</i> ко́сть luu	ко́сти luud
<i>Р.</i> ко́сти luu	ко́стей luude
<i>Д.</i> ко́сти luule	ко́стямъ luudele
<i>В.</i> ко́сть luud	ко́сти luid
<i>Т.</i> ко́стью luuga	ко́стями luudega
<i>И.</i> o ко́сти luust.	o ко́стяхъ luudest.

Мийсамате käivad:

водá wesi	бу́ря maru tuul	дверь ukš
дѣ́вица neitsi	ба́ня wiõu saun	га́вань sadam
верста wersti	ня́ня lapse hoidja	кисть pinsel
труба́ toru, korsten	я́блоня õuna puu	печь aõi
берёза kask	пу́ля kuul	ло́шадь hobune
шуба kasukas	ды́ня melon	тетра́дь kirjutusraamat.

§ 10. Näitused kestmist sugu sõnade muutuseks.

Единственное число.

Множественное число.

<i>И.</i> özero järw	озерá järwed
<i>Р.</i> öзера järwe	озёръ järwede
<i>Д.</i> öзеру järwele	озерáмъ järwedele
<i>В.</i> özero järwe	озерá järwi
<i>Т.</i> öзеромъ järwega	озерáми järwedega
<i>И.</i> объ öзеръ järwest.	объ озерáхъ järwest.

<i>И.</i> póle põld	поля́ põllud
<i>Р.</i> по́ля põlli	полéй põldude
<i>Д.</i> по́лю põllule	поля́мъ põldudele
<i>В.</i> póle põldu	поля́ põldusi
<i>Т.</i> по́лемъ põlluga	поля́ми põldudega
<i>И.</i> о по́ль põllust.	о поля́хъ põldudest.

<i>И.</i> wréмя aeg	временá aja
<i>Р.</i> wrémени aja	временёнь aegade
<i>Д.</i> wrémени ajale	временáмъ aegadele
<i>В.</i> wréмя aega	временá aegu
<i>Т.</i> wréменемъ ajaga	временáми aegadega
<i>И.</i> о wrémени ajast.	о временáхъ aegadest.

Näitamate muudetaks:

зёркало peegel	болóто soo	в́и́мя udat
лётó suwi	дýло püüsi suu	знáмя lipp
ста́до kari	гóре kurbduš	й́мя nimi
одъя́ло teff, waiř	мóре meri	плéмя suguharu
селó küla (kirikuga)	брéмя koormatus	сéмя seeme
мы́ло seep	плáмя tule leef	стрéмя (sabula) jalus.

Э ä h e n d u š. Wiimase kolme sõna paljuse *Pod.* muude ei ole mitte sea-  
dušlikult племёнъ, семёнъ, стремёнъ, waid племянъ, семянъ,  
стремянъ.

§ 11. Kui meie ülemal antud muutuste kawa ja näitused tähele paneme, siis näeme, et asjasõnadel seda mõõda, kas neil *И.* muutest kõwa ehk pehme healeline täht, ehk õhkhealeline on, ka teistes muudetes kõwa ehk pehme healeline täht, ehk õhkhealeline alles jääb. Siiski lähewad mõned sõnad sellest seadusest kõrwale, nagu järgmistest näitustest selgub.

Meeste sugu sõnad, mis üleiüldisest teadusest kõrvale lähevad.

*Единственное число.*

*Множественное число.*

1. II. волкъ hunt	ВÓЛКИ hundid
P. вÓлка	ВÓЛКОВЪ
Д. вÓлку	ВÓЛКАМЪ
V. вÓлка	ВÓЛКОВЪ
T. вÓлкомъ	ВÓЛКАМИ
II. о вÓлкѣ	о вÓлкахъ.

Tähendus. Siin pole muud tähele panna, kui seda, et paljuse II. muutēs ы asemel и seisab, jest г, к, х, ж, ч, ш, щ järele ei tohi itmasi и, я, ю seista, maid nende asemel и, а, у; niisamate ei tohi и järele ialgi я ehk ю tarwitatud saada, maid jelle asemel ifka а ehk у (w. § 2).

Niisamate käiwad:

грѣхъ patt	слухъ kuulmus	старикъ wana mees
пѣтухъ kuff	пастухъ karjane	полкъ rügement.

2. Palju sõnu lõruga окъ, екъ, ецъ, ень, енъ, олъ, оръ, овъ, отъ heidawad о ja e, mis II. muutēs üfānes kõla lõbus-  
tuseks wähele on lisatud, teistes muudetes jälle wälja. Selle juures on tähele panna, et wälja heidetud e asemel л järele ь, aga healelise järele й saab seatud, nõnda et puhas sõna tüwi jälle nähtawale ilmub.

*Единственное число.*

*Множественное число.*

II. вѣнокъ wannif	вѣнкí wannifud
P. вѣнка	вѣнкóвъ
Д. вѣнку	вѣнкáмъ
V. вѣнокъ	вѣнкí
T. вѣнкомъ	вѣнкáми
II. о вѣнкѣ	о вѣнкáхъ.

II. день рāew	дни рāewad
P. дня	дней
Д. дня	днямъ
V. день	дни
T. двѣмъ	днáми
II. о днѣ	о дняхъ.

a) Tähendus. Sõnas põldень keisrāew, lõune, saab igas teises ainuse kui paljuse muutēs л järele у wähele lisatud, muidu aga käib tema just kui день; näituseks P. полудня, Д. полудню j. n. e.

*Единственное число.*

*Множественное число.*

<i>И.</i> палець fõgm	пальцы fõgmed
<i>Р.</i> палья	пальцевъ
<i>Д.</i> пальцу	пальцамъ
<i>В.</i> палець	пальцы
<i>Т.</i> пальцемъ	пальцами
<i>И.</i> о пальцѣ	о пальцахъ.
<i>И.</i> боецъ fõdija (wõitleja)	бойцы fõdijad
<i>Р.</i> бойца	бойцевъ
<i>Д.</i> бойцу	бойцамъ
<i>В.</i> бойца	бойцевъ
<i>Т.</i> бойцемъ	бойцами
<i>И.</i> о бойцѣ	о бойцахъ.

b) Tähenäid. Sõnadel lõpuga нь on ainuse *T.* muutēs емъ ja paljuse *P.* muutēs евъ lõpüks, sest et o ennašt tähtede ж, ч, ш, щ, ц järele e'is muudab; seisab aga rõht tema peal, siis mõib ka o kirjutatud saada, nagu: лицē ehf лицо, бойцēвъ ehf бойцовъ, чертъ ehf чортъ.

Ülemiste näituste järele muudetakse:

замокъ fiindel lojs	вънѣць pãrg, kroon	бугоръ mäefinõ
замокъ luff	купѣць kaupmees	кашель (я) kõha
желудокъ kõht	грѣбень (я) kamm	уголь (я) süsi
кошелѣкъ raha kott	корень (я) juur	пепель tuhõ
кручѣкъ kõnõs	камень (я) kivi	огонь (я) tuli
хорѣкъ kõht	ноготь (я) (fõrme) küüs	орѣль kotsas
опбекъ wõstka nahõ	коготь (я) (fulli) küüs	ровъ kraaw
наёмъ üür	дѣготь (я) kase tõrw	лѣнь lina
Китаецъ Hiinlane	ломоть (я) kannikas	левъ lõukoer
скворецъ muisräästas	угорь (я) angerjas	лѣль jää.

§ 12. Peale selle tulewad meeste sugu sõnadest weel järgmisel isearalised muutused tähele panna:

1. Sõnadel lõpuga жъ, чъ, шъ, щъ on paljuse *P.* muutēs lõpp eij lõpu овъ asemel; näituseks on sõnadest ножъ nuga, кирпичъ telliskivi, барышъ kauba kasu, товарищъ seltsimees paljuse *P.* muude noжѣй, кирпичѣй, барышѣй, товарищѣй.

2. Sõnad lõpuga аиньъ ja яиньъ saavad paljuse *И.* muutēs ане, яне, *Р.* анъ, янъ, *Д.* анамъ, янамъ j. n. e.; nagu: граждиньъ linna kodanik, Англичанинъ Inglise, дворянинъ mõisnik, крестьянинъ talupoeg saavad paljuses *И.* граждәне, Англичәне, дворяне, крестьяне *Р.* граждәнъ, Англичәнъ, дворянъ, крестьянъ j. n. e.



3. Sõnad lõpuga онокъ ja енокъ, mis loomade poegi tähen-  
dawad, on ainuse meeste sugu ja seadusforralifult muudetawad;  
paljuses aga on nemad keskmiist sugu ja nende lõpud II. ата, ята P.  
атъ, ятъ. Näituseks: телёнокъ wastas, жеребёнокъ wastš, медвѣ-  
жёнокъ kari poeg, ребёнокъ laps, saawad paljuses II. теля́та, жере-  
бя́та, медвѣжа́та, ребя́та, P. теля́тъ, жеребя́тъ, медвѣжа́тъ, ребя́тъ,

4. Mitmel sõnal lõpuga т ei ole paljuse II. ja P. muu-  
tes mitte lõpud ы ja овъ, waid II. бя, P. бевъ, Д. бямъ,  
nagu: братъ wend, колосъ wilja pea, коль teiwas, клинъ talb,  
кочанъ karsta pea, лоскутъ partš, пруть wits, стूलъ tool, järg,  
saawad paljuses братья,-евъ, колосья,-евъ, колья,-евъ, клинья,  
-евъ, кочанья,-евъ, лоску́тъя,-евъ, прутья,-евъ, сту́лья,-евъ.

5. Mõnel sõnal lõpuga т, лъ ja рь on paljuse II. muutes  
seadusforraliffude lõppude ы ja и asemel a ja я, nõnda et üksnes  
rõhk, mis paljuses wiimse hüüu peal asub, nende ainuse P. ja  
paljuse II. muute wahel wahet teeb. Sāherdused sõnad on näituseks:

*II. edinstw. ч.*

*P. edinstw. ч.*

*II. mnõgestw. ч.*

бѣрегъ kallas

бѣрега

берега́

бокъ külg

бока

бока́

гóлосъ heal

гóлоса

голоса́

гóродъ linn

гóрода

города́

кóлоколь kell

кóлокола

колокола́

край äär, weer, maanurk

края́

края́

лѣсъ mets

лѣса

лѣса́

лугъ haru maa, luht

луга

луга́

мáстеръ meister

мáстера

мастера́

óстровъ saar

óстрова

острова́

пóгребъ keller

пóгреба

погреба́

пáрусъ puri

пáруса

паруса́

рукáвъ käis

рука́ва

рукава́

якорь ankur

якоря́

якоря́

вѣксель weffel

вѣксе́ля

вексе́ля

писарь kirjutaja

писаря́

писаря́

штѣмпель stempel

штѣмпеля́

штемпеля́.

6. Selle wasta aga on jälle sõnu, kelle paljuse P. ainuse  
II. muutega ühte käib; nagu:

аршинъ aršhin

солдатъ soldat

гусаръ husar

человѣкъ inimene

гренадѣръ grenadeer

сапогъ saabas

драгунъ dragun

разъ ford

рѣкрутъ nefrut

чулокъ suff.

7. Sõnadel wóloes̄ juuſs̄, glaz̄ſ film, roḡſ ſarw on pal-  
juſes̄ II. ja P. wóloſá, wóloes̄, glazá, glaz̄ſ, rogá, roḡſ, nii  
et nende kóhta ühtlaſi ſee ſeadus̄ mōōdub, miſ 5. ja 6. all  
on ōeldud.

8. Sõnnimedel (именá weshéſtvennyá), miſ eine eh̄ſ ma-  
terjaali (weshéſtvo) táhendawad, ja mõnedel teiſtel sõnadel  
lõpuga ь ja ѣ on ainuſe P. muutes̄ a ja я аſemel y ja ю  
lõpuks, kui neiſt ühte jagu eh̄ſ oja táhendataſje; kui aga nende  
omadufeſt jutt on, ſiis̄ jāeb neile ſeaduſkorraliſ lõpp a ja я.  
Māitufeſs̄: фунт̄ табакú nael tubafat, головá сáхару pea  
juhfrut, стакáнь cháю klaas̄ theed, кусóкъ сыру ſuutáis̄ juustu;  
aga záпахъ табакá tubafa háis̄, twērdost̄ сáхара juhfru kōwa-  
dus̄, теплотá cháя thee ſoorjus̄, wкус̄ сыра juustu magu. Sell-  
ſamal kōmbel on weel tarwitatawad: без̄ſ тóлку ilma aruta,  
íz̄ſ лъeý metſaſt, máло сн̄ьгу wáhe lund ja mõned muud.

9. Meedſamad lõpud y ja ю on ka ainuſe II. muutes̄ ees-  
sõnade w̄ſ ja на jārele pruugitawad, aga ſiis̄ ſeiſab rõh̄ſ ikka  
wiimſe hiiuu peal; nagu w̄ſ лъeý metſas̄, на краю āare peal.  
Sāherduſed sõnad on weel:

бeрег̄ſ kallas̄	моcт̄ſ ſild	сад̄ſ aed
бок̄ſ kúlg	круг̄ſ ſōōr, kreis̄	сн̄ьг̄ſ lumi
глаз̄ſ film	песóкъ liiw	час̄ſ tund
год̄ſ aasta	пир̄ſ pidi ſōōmaeeg	шаг̄ſ ſamm
лeд̄ſ jeä	пол̄ſ pōrmand	шкап̄ſ kapp
лоб̄ſ otſaefine	полк̄ſ rügement	рай̄ſ paradüis̄
луг̄ſ haru maa	ров̄ſ kraaw	край̄ſ āar, weer
лъeý metſ	рот̄ſ ſuu	рой̄ſ tropp, parw.

10. Sõnades̄ wórobeȳ warblane, soloweȳ ööpiff, муравей̄  
ſipelgas̄, ручей̄ oja, ýлей̄ meſipuu, жeребей̄ liiſt, реней̄ tafja ſeeme,  
чирей̄ paiſe ja kõigis̄ ristiniwedes̄ lõpuga ий̄, nagu Bacüлий̄,  
Игнáтйй̄, ſaawad e ja i kõigis̄ muudetes̄ ь-<sup>it̄e</sup> muudetud. Mõnda  
on ſiis̄ nende P. wórobья̄, solowья̄, муравья̄, ручья̄, ýлья̄,  
жеpeбья̄, рeшья̄, чирья̄, Bacüлья̄, Игнáтья̄.

§ 13. Koguni kõrwale lähēb ſeaduſkorraliſtuſt muutuſeſt  
järgmiste sõnade paljus̄:

господи́нь ifand, herra, pl. господа́, госпóдъ, господа́мъ  
сосeд̄ſ naaber, pl. сосeд̄и, -дей, -дя́мъ  
чeрт̄ſ furat, pl. чeрти, -тeй, -тя́мъ

хозяинъ peremees, pl. хозяева, -евъ, -евамъ  
 сынъ poeg, pl. сыновья, -вэй, -вьямъ  
 другъ sõber, pl. друзья, -зэй, -зьямъ  
 князь wüfst, pl. князья, -зэй, -зьямъ  
 зять kälimees, wäimees, pl. зятевья, -вэй, -вьямъ  
 кумъ wader, pl. кумовья, -вэй, -вьямъ.

§ 14. Sõnad Господь Zhand ja Христосъ Kristus, mil-  
 ledest ka звательный падежь wõi hüüdmunde jagedaste saab  
 tarwitatud, käiwad nõnda:

И. Господь	Христосъ
Р. Господа	Христá
Д. Господу	Христý
В. Господа	Христá
Т. Господомъ	Христомъ
П. о Господѣ	о Христѣ
З. Господи!	Христé!

Sõnast Богъ Zumal, on hüüdmunde: Боже! oh Zumal!

Sõnast путь tee, teekond, on tähele panna, et tema meeste  
 fugu on, miidu naiste fugu sõnade wiisi saab muudetud, aga  
 ainuse Т. muutēs temal fiiski емъ lõpuks on. Tema muutus on  
 fellepärast järgmine:

*Единств. число.*

*Множеств. число.*

И. путь tee, teekond	путй teed, teekonnad
Р. путй	путэй
Д. путй	путьямъ
В. путь	путй
Т. путёмъ	путями
П. о путй	о путяхъ.

§ 15. Naiste fugu sõnade muutused, mis üleüldisest seadusest  
 kõrwale lähewad.

*Единств. число.*

*Множеств. число.*

1. И. ўтка part	ўтки partid
Р. ўтки	ўтокъ
Д. ўткѣ	ўткамъ
В. ўтку	ўтокъ
Т. ўткою	ўтками
П. объ ўткѣ	объ ўткахъ.

Gelseiswa näituse juures on ainuse *P.* ja paljuse *И.* ja *P.* tähele panna. Ainuse *P.* ja paljuse *И.* muutel ei ole mitte *ы* lõpuks, vaid *и*, tuttavat seadust mööda, et *г, к, х, ж, ч, ш, ш* järele *ы* ennaft *и*<sup>ts</sup> muudab, ja paljuse *P.* muutes on *о* wähele lisatud, ja nimelt selle seaduse järele, et kui paljuse *P.* lõpu *ь* ees kašs umbhealelist kofku juhtuwad, siis kõla lõbusustseks *о* ehk *е* nende wähele saab seatud, ja nimelt siis *о*, kui teine neist umbhealelistest *г, к, х* on ja tema ees mitte sifistaja ei seisa; muidu aga *е*.

Нийсамате саавад муудетуд:

служанка ümardaža	кóшка kášs	бóчка waat
пáлка kapp	дéвуншка tütarlaps	лягúшка konn
тётка tädi	овцá lammas	ошíбка wiga
лáвка poob	трúбка piip	лóдка lootsif.

*Ед́инств. числ́о.*

*Му́жеств. числ́о.*

- |                                       |                             |
|---------------------------------------|-----------------------------|
| 2. <i>И.</i> тюрьма́ torn, wangihõone | тюрьмы́ tornid, wangihõoned |
| <i>P.</i> тюрьмы́                     | тюре́мъ                     |
| <i>Д.</i> тюрьмѣ́                     | тюрьма́мъ                   |
| <i>В.</i> тюрьму́                     | тюрьмы́                     |
| <i>Т.</i> тюрьмо́ю                    | тюрьма́ми                   |
| <i>И.</i> о тюрьмѣ́                   | о тюрьма́хъ.                |

Ülemises näituses ei ole paljuse *P.* mitte тюрьмъ waid тюре́мъ, sest et *ь* ennaft *е*<sup>ts</sup> muudab, kui tema lõpu *ь* ehk *ь* ees kaše umbhealelise wähel seisab. Нийсамате саавад ka weel muudetud: свáдьба pulmad, сёрьга kõrwarõngas, нянька lapsehoidja, вѣдьма nõid ja teised; wälja wõetud on sest seadusest aga sõna прóсьба palwe, kelle paljuse *P.* mitte прóсебъ ei ole, waid прóсьбъ.

*Ед́инств. числ́о.*

*Му́жеств. числ́о.*

- |                              |                 |
|------------------------------|-----------------|
| 3. <i>И.</i> копѣйка kópikáš | копѣйки kópikáš |
| <i>P.</i> копѣйки            | копее́къ        |
| <i>Д.</i> копѣйкѣ́           | копѣйка́мъ      |
| <i>В.</i> копѣйку́           | копѣйки́        |
| <i>Т.</i> копѣйкою́          | копѣйка́ми      |
| <i>И.</i> о копѣйкѣ́         | о копѣйка́хъ.   |

Сõнаδες lõруга и́ка муудаб еннаст и́ палжусе *P.* мууτες *e<sup>ts</sup>*, nõнда нагу үлемисес нәитусес нәеме. Мисама кәивад: скамёйка пинф, еврейка јууди наистераһвас, индэйка калфун, злодэйка курјатегјја (наистераһвас) ј. п. е.

	<i>Едѣнств. число.</i>	<i>Муожеств. число.</i>
4.	<i>И.</i> мѳлнѣя вѳлѳ	мѳлнѣи вѳлѳуд
	<i>Р.</i> мѳлнѣи	мѳлнѣи
	<i>Д.</i> мѳлнѣи	мѳлнѣямъ
	<i>В.</i> мѳлнѣю	мѳлнѣи
	<i>Т.</i> мѳлнѣю	мѳлнѣями
	<i>П.</i> о мѳлнѣи	о мѳлнѣяхъ.

<i>И.</i> шѣя кael	шѣи кaelад
<i>Р.</i> шѣи	шѣи
<i>Д.</i> шѣѳ	шѣямъ
<i>В.</i> шѣю	шѣи
<i>Т.</i> шѣею	шѣями
<i>П.</i> о шѣѳ	о шѣяхъ.

Сии он тәһеле пanna, et i јәреле иалги ѳ ei тоһи кирјута-  
tud саада; јуһтуб ага муутусес lõрр иѳ ette tulema, siis peab  
see ѳ ennaст и́кка и́<sup>ts</sup> муутма. Selle пәрaст ei ole siis ainuse  
*Д.* ja *П.* sõnadeст библія пиibel, линія јоон, сiht, mitte библіѳ,  
линѣиѳ, waid библіи, линѣи.

Seft et ѳ ei тоһи healeliste tähtede јәреле тарwitatud  
саада, saab temast siis, kui ta muutuse seaduse јәреле healelise  
taga peaks seisma, и́кка и́; selleпәрaст ei ole siis палжусе *P.*  
sõnadeст армия sõwägi, swäя wai, mitte армия, swä, waid  
армия, swai, нагу үлемистест нәитустест selgub.

§ 16. Peale selle on weel täһele panna:

1. Meed sõnad, kellel lõру ня ees umb= eһf õһfhealeline sei-  
sab, saawad палжусе *P.* мууτες pehme lõру енһ аҗемел кѳwa lõру  
енһ; nii saab siis sõnadeст башня torn, колокольня kellatorn,  
бѳиная tapetaja, палжусе *P.* мууτες башенъ, колоколенъ, бѳенъ.

2. Sõnad lõруга жа, ча, ша, ша, mille ees umbhealeline  
seisab, ja lõруга дя, зя, ля, ря ја ѳя (rõһuga) saawad палжусе  
*P.* мууτες lõру ѳ eһf ѳ аҗемел еи; нәитусеҗс: возка õһi, са-  
ранча rohutirts, вѣкша oraw, тѣша ämш, палжусе *P.* возкѣи,  
саранчѣи, вѣкшей, тѣшей; дяля опи, рәспря riid, вѳпля һäda-  
kisa, заря koit, еһа, семья perefond, палжусе *P.* дядей, рәспрей,  
вѳплей, зарѣи, семѣи.

3. Sõnad *любóвь armastus*, *цёрковь kirif*, *вошь täi*, *ложь wale*, *рожь rufis* *heidawad* o *kõigis muudetes wälja*, üksnes mitte ainuse *B.* ja *T.* muutes. Sõnast *цёрковь* on peale selle weel tähele panna, et temal paljuse *A.*, *T.* ja *II.* muutes kõwa lõpp on; tema muutus on sellepärast järgmine:

<i>Единств. числó.</i>	<i>Множеств. числó.</i>
<i>II.</i> цёрковь kirif	цёркви kirifud
<i>P.</i> цёркви	цёрквэй
<i>A.</i> цёркви	цёрквámъ
<i>B.</i> цёрковь	цёркви
<i>T.</i> цёрковью	цёрквáми
<i>II.</i> о цёркви	о цёрквáхъ.

4. Sõnad *мать ema* ja *дочь tütar* *saawad* nii *muudetud*, nagu *олекс* nende ainuse *II.* *мáтерь* ja *дóчерь*; nende muutused käiwad siis nõnda:

<i>Единств. числó.</i>	<i>Множеств. числó.</i>
<i>II.</i> мать ema    дочь tütar	мáтери emad    дóчери tütreid
<i>P.</i> мáтери    дóчери	матерéй    дочерéй
<i>A.</i> мáтери    дóчери	матеря́мъ    дочеря́мъ
<i>B.</i> мать    дочь	матерéй    дочерéй
<i>T.</i> мáтерью    дóчерью	матеря́ми    дочеря́ми
<i>II.</i> о мáтери    о дóчери	о матеря́хъ    о дочеря́хъ.

Эä hendus: Paljuse *T.* muute lõpp ями (тõhига) saab mõnes sõnas jagedaste *ьми<sup>тс</sup>* lühendatud; nagu sõnadesт *дверь ukс*, *люди rahwas*, *дочь tütar*, *лошадь hobune* saab paljuse *T.* *дверьми*, *людьми*, *дочерьми*, *лошадьми*.

### § 17. Keikmist fugu sõnade muutused, mis üleüldisest seadusest kõrwale lähewad.

<i>Единств. числó.</i>	<i>Множеств. числó.</i>
1. <i>II.</i> стеклó флааß    веслó мóла	стёкла    вёсла
<i>P.</i> стеклá    веслá	стёколь    вёсель
<i>A.</i> стеклú    веслú	стёкламъ    вёсламъ
<i>B.</i> стеклó    веслó	стёкла    вёсла
<i>T.</i> стеклómъ    веслómъ	стёклами    вёслами
<i>II.</i> о стеклѣ    о веслѣ	о стёклахъ    о вёслахъ.

Эä hendus. Ülemaal juba § 15, 1 all tähendatud põhjusel saab ka jün paljuse *P.* muutes o eht e wähele lisatud.

Siisama muudetakse:

дно рõhi	окно аfen	пятьно pleff
сукно калев	бревно рагг	зерно тера.

*Единств. число.*

*Множеств. число.*

2. И. письмó firí	кольцо rõngas	письма	кольца
Р. письмá	кольца	писемъ	колѣцъ
Д. письмý	кольцу	письмамъ	кольцамъ
В. письмó	кольцо	письма	кольца
Т. письмómъ	кольцомъ	письмами	кольцами
И. о письмѣ	о кольцѣ	о письмахъ	о кольцахъ.

Тähendus: Paljuse Р. muude ei ole siin mitte письмъ ja кольцъ, vaid писемъ ja колѣцъ selle sama seaduse рõhjusel, mis § 15, 2. all on tähendatud.

*Единств. число.*

*Множеств. число.*

3. И. имѣние wagan=	здáние hoone	имѣнія	здáнія
Р. имѣнiя	[dis здáния]	имѣнiй	здáнiй
Д. имѣнiю	здáнiю	имѣнiямъ	здáнiямъ
В. имѣнiе	здáнiе	имѣнiя	здáнiя
Т. имѣнiемъ	здáнiемъ	имѣнiями	здáнiями
И. объ имѣнiи	о здáнiи	объ имѣнiяхъ	о здáнiяхъ.

Тähendus. Siin on paljuse Р. muutel seaduse wasta lõpp iй, kuna tema ieй peaks olema; ainuse И. muutel on lõpp in ja mitte iъ, sest et i järele ъ ei tohi seista. Need sõnad lõpuga ie wõivad selle i ka kõigis muudetes ъ<sup>ise</sup> muuta, üksnes mitte paljuse Р. muutes, nagu näitajeks: имѣние wби имѣнiе, здáнiю wби здáнiю, aga paljuse Р. jões iкa имѣнiй, здáнiй.

Siisamate käiwad:

желáние soow	растéние taim, kasw	строéние ehitus
пѣнiе laul	принуждéние sundmus	рѣшéние otsus
весéлие rõõmuistus	счáстiе õnn	учéние õpetus.

§ 18. Veel tuleb tähele panna:

1. Sõnadel lõpuga ne ja we on paljuse Р. muutes lõpu eй аfemel ъ; nagu: сёрдце jüda, учiлище kool, paljuse Р. сер-дѣцъ, учiлищъ.

2. Sõnad lõpuga ьe saavad paljuse *P.* muutes lõpu eii asemel ьевъ, nagu: помѣстьевъ мѡіс, плѣтьевъ ріие, pl. *P.* помѣстьевъ, плѣтьевъ. Niisamata kiiwad: подмастерье fell, кышанье roog, сѡѡѡ, ытьевъ jѡesuu, лохмотье rābal; on aga lõpp ьe lühendatud ie<sup>tt</sup>, siis jāeb iin, nagu ülemal § 17, 3 on tähendatud.

3. On lõpp ьe rōhuga (bē), siis saab tema paljuse *P.* muutes eii ja ь kaub wahelt ära. Näituseks: ружье pūfs, pl. *P.* ружей.

4. Mitmel kestmist sugu sõnal lõpuga o on paljuse seadusforralikkude lõppude a, ь, амъ, asemel ья, ьевъ, ьямъ, nii kui ka mõnel meeste sugu sõnal lõpuga ь (w. § 12, 4); näituseks: дѡево рии, pl. *II.* дѡевья. *P.* дѡевьевъ *D.* дѡевьямъ. Sāherdised on weel: перѡ fulg, звѡно ahefalu, полъно halg, крылѡ tiib.

5. Seaduswastaline paljus on järgmistel sõnadel:

ухо kōrw, pl. уши, ушей, ушамъ  
 око silm, pl. очи, очей, очамъ  
 плечѡ dla, pl. плечи, плечь, плечамъ  
 яблоко dцп, pl. яблоки, яблоковъ, яблокамъ  
 сѡдно laew, pl. судя, судовъ, судамъ  
 небо taewaš, pl. небеса, небесъ, небесамъ  
 чѡло ime, pl. чудеса, чудесъ, чудесамъ  
 облако pilw, pl. облака, облаковъ, облакамъ  
 яйцѡ тина, pl. яйца, яицъ (mitte яйцъ), яйцамъ.

6. Kestmist sugu sõna дитя, laps, saab nõnda muudetud:

*Единств. числ.*

*Множеств. числ.*

*II.* дитя laps

дѡти

*P.* дитяти

дѡтей

*D.* дитяти

дѡтямъ

*V.* дитя

дѡтей

*T.* дитятемъ wōi дитятею

дѡтьми

*II.* о дитяти

о дѡтяхъ.

## § 19. Wāhendus- ja suurendusfōnad.

1. Wāhendusfōnad (уменьшительныя) saavad tarwitatud asja wāhenduse tähendusjeks suuruse ehk aini poolest ja ka meelitamisjeks. Nende lõpud on:



**Meeſte ſugus:** окъ, екъ, икъ, ець, пагу: клинъ tiil, клино́къ, клино́чекъ tiilufene, сто́ль laud, сто́ликъ, сто́личекъ lauaſene, братъ wend, бра́тець wennaſene.

**Naiste ſugus** ка (ечка, очка), ина, пагу: труба́ toru, тру́бка, тру́бочка torufene, кнѳ́га raamat, кнѳ́жка, кнѳ́жечка raamatufene, сестра́ õde, сестри́ца ðefene.

**Keſkmijeſ ſugus** чко, пе, (цó) ја л, м, н, р, järele ышко, пагу кольцо́ rõngas, колéчко rõngaſene, зéркало peegel, зéркальце peeglifene, село́ küla, сельцо́ külaſene, со́лнце päew, со́лнышко päifene, крыло́ tiib, крѳ́лишко tiivaſene.

**Mandamist ehk halbust tähendawate wähenäisõnade lõpud on meeste ſugu:** ишко, ишка, пагу: мость sild, мостѳ́шко wilets, halb sild, мальчикъ poiss, мальчи́шка üleannetu poiss; **naiste ſugu:** ишка, енка, пагу: шуба kasukas, шуби́шка ја шубéнка halb, kõlwatu kasukas, лошадь hobune, лошаде́нка waene hobune; **keſkmist ſugu:** ишко, пагу: дѳ́ло asi, дѳ́лишко paſa asi, село́ küla, сели́шко armetu küla.

**Meelitamist aga tähendawad lõpud** ушка, юшка, енька, пагу: мать ema, ма́тушка emafene, ба́тюшка ijaſene, душа́ hing, ду́шенька hingefene, armufene.

**2. Suurendust tähendawatel sõnadel (увеличительныя)** on lõpud meeste ſugus: ише, ина, пагу: домъ maja, домѳ́ше, домѳ́на päratu suur maja; **naiste ſugus:** ина, пагу соба́ка koer, собачѳ́ица wäga suur koer; **keſkmist ſugu:** ише, пагу село́ küla, сели́ше õige suur küla.

**Tähendus.** Näagitawate sõnade paljuse muutmisel on tähele panna, et wähenäisõnad lõpuga не nõnda saawad muudetud, пагу oleks neil ь lõpuks; suurendusõnad lõpuga же ага nii, пагу meeste ſugu sõnad lõpuga ь (pl. ши, шей, шамъ). Wähenäisõnad lõpuga чко ја шко muudetakse пагу naiste ſugu sõnad lõpuga а (pl. II. чки, шки, P. чекъ, шекъ, Д. чкамъ, шамъ).

## § 20. Ispanimed.

**Wenelane tarwitab peale ristinime (имя) ја ſugu= ehk liig-nime (оамѳ́лѳ́я, прозвише) weel isanime (отчество), isearanis siis, kui ta auupakklikult kellegiga räägib, ја nimelt üksnes risti-ја isanime ilma sugunimeta.**

**Tähendus.** Ispanimed on ka Gestikeeles pruugitawad, ehk küll mitte täitsa sell mõõdul ја tähendusel, kui Wenekesles, пагу: Peedi Süri, Hansu Kaarel, s. o. Süri, Peedi poeg; Kaarel, Hansu poeg.

Иванимеде lõpud on meeste sugu овичъ. евичъ ја ичъ, наисте sugu овна, евна, ја инишна; ја нимелт saawad ristinimed lõpuga т—овичъ ја овна, lõpuga б—евичъ ја евна, ја lõpuga а ехъ я—ичъ ја инишна. Määgitawad lõpud seatakse ainuse P. muutes ilmuwa sõnatüwe külge; on näituseks isa ristinimi Ив́анъ ја tema lapsed Пётръ ја Ольга, siis kutsutakse neid Пётръ Ив́ановичъ Swani Peeter ја Ольга Ив́ановна Swani Olga. Nii saab siis:

ristinimest	Павель,	P. Павл-а	ifanimi	Павловичъ,	Павловна
"	Пётръ,	P. Петр-а	"	Петровичъ,	Петровна
"	Андрей,	P. Андре-я	"	Андреевичъ,	Андреевна
"	Николай	P. Никола-я	"	Николаевичъ,	Николаевна
"	Кузьма	P. Кузьм-ы	"	Кузьми́чъ,	Кузьми́нишна
"	Лукá	P. Лук-и	"	Луки́чъ,	Луки́нишна
"	Илья́	P. Иль-и	"	Ильи́чъ.	Ильи́нишна.

Üksnes sõnast Яковъ Zafob, Zaf saab Яковлевичъ ја Яковлевна.

### § 21. Wõeraist keeltest wõetud sõnad

lõpuga o, y, e, и, (ю, э), nagu Фёрро, Ба́ку, Гёте, Нельи́, депó heidus (koht, kus kaupа ехъ wара alal hoitakse), су juu (Prantsuse raha =  $\frac{5}{4}$  kop), шоссé prügitud maantee, колибри kolibri, jäewad muutmata. Wõeraiste keelte sugunimed lõpuga т ја б saawad üksnes siis muudetud, kui nad meesterahwa kohta käiwad, nagu Жанъ Поль Рихтеръ, P. Жана́ Поля́ Рихтера; aga Госпожа́ Миллеръ, P. Госпожи́ Миллеръ. Wõpp а saab enamiste seaduslikult muudetud, kui tema naiste sugu on. Tähendawad need muutmata sõnad elulist asja, siis on nemad meeste sugu, eluta asja tähendates on nemad aga kestmist sugu; käiwad nad inimeste kohta, siis saab loomulik sugu tarwitatud.

## II. Omadusõna (имя прилагательное).

§ 22. Omadusõna määrab asja omadust (качество) ја wastab küsimuse peale: mis sugune? ехъ mäherdune? Tema saab üksnes asjasõnaga ühendatud ја seisab tema walitsuse all sugu, arwu ја muute poolest; selle tarwis on temal iseäralikud lõpud, ја нимелт:

1. Täied lõpud (полныя окончанія):  
 meeste sugu: kowa бы́ (ой); pehme и́й  
 naiste " : " ая " яя  
 kestmist " : " ое " ее.

2. Ühendatud lõpud (уъчѣнные окончанія):

meeste sugu:	kõwa	ъ;	pehme	ь
naiste	"	:	"	а " я
keskmist	"	:	"	о " е.

§ 23. Sgas täieliku mõtte avalduses on kõige vähemalt kaks pea-asja tähele panna. Esimene on see, millest meie midagi ütleme ehk mõtleme, ehk millest üks tegemus algab; meie põhjendame tema peale oma ütelnust ehk mõtet, mis meie just kõne waral avaldada tahame, ja nimetame teda sellespärast aluseks (subject, подлежащее); teine pea-asi aga on see, mis meie sellest alusest ütleme ehk mõtleme, üleühtse temast avaldame, ja seda nimetame meie ütelnuseks (prädikat, сказуемое). Mõlemate, see on aluse ja ütelnuse ühendust ühe mõtte täieliseks avalduseks nimetame meie aga lauseks (предложение). Kui meie näituseks ütleme: „Ilm on wagane“, siis on „ilm“ alus, mille peale meie oma kõnet rajame, „on wagane“ aga selle lause ütelnus. Ütleme meie aga „wagane ilm“, siis ei ole nende sõnade ühendus weel mitte lause, sest sõna „wagane“ ei ole siis mitte ütelnus, waid tema määrab üksnes asjasõna „ilma“ omadust.

Kui nüüd omadussõna lause ütelnusena seisab, mis iseäranis sellest võib ära tunda, et tema siis ikka asjasõnast nõnda lahutatud on, et nende wahel abisõnad on (есть), oli (быль), saab olema (будеть) mõivad lisatud saada, siis on temal Wene keeles alati lühendatud lõpp ja tema seisab asjasõna taga; nagu: isa on wali отецъ строгъ, ema (oli) hell мать (была) нѣжна, laps (saab olema) tark дитя (будеть) умно. Muidu aga, kui omadussõna ühe asjasõna omadust määrab, siis seisab tema oma täie lõpuga asjasõna ees, nõnda kui: wali isa строгій отецъ, hell ema нѣжная мать, tark laps умное дитя.

§ 24. Ühendatud lõpp saab täiest lõpust sell kombel sünnitatud, et lõpud ый, ая, oe saavad ь, а, о<sup>ts</sup> muundetud. Meeste sugu lühendatud lõpu ь sünnitamise juures on seesama seadus tähele panna, mis juba asjasõnade muutmisel tähtede о ja е wahel seadmiseft on öeldud (w. § 15, 1). Seda mõõda saab siis täis lõpulistest sõnadest полный, полная, полное täis, lühendatud lõppudega полонъ, полна, полно, pl. полны; низкій, низкая, низкое madal — низокъ, низка, низко, pl. низки; бѣдный, бѣдная, бѣдное waene — бѣдень, бѣдна, бѣдно, pl. бѣдны;

свѣтлый, свѣтлая, свѣтлое selge — свѣтель, свѣтла, свѣтло, рл. свѣтлы; горькій, горькая, горькое tõgi, wiša — горекъ, горька, горько, рл. горьки; вольный, вольная, вольное тава — воленъ, вольна, вольно, рл. вольны.

Tähendus. Ohthealelijest ii jaab e, kui tema järele umbhealeline т<sup>ча</sup> seisab (w § 2, a); näituseks: täis lõpp стрóйный, стрóйная, стрóйное sihmas ja спокойный, спокойная, спокойное rahuline, lühendatud lõpp стрóбень, стрóйна, стрóйно ja спóкóбень, спóкóйна, спóкóйно.

### § 25. Kawa täislõpuliste omadussõnade muutuseks.

Единственное число.				Множественное число.			
И. ей (ой)	ий	ая	яя	оо	ее	ш. њ. ке, п. ја	т. њ. бя; ш. њ. ie, п. ја
Р. аго	яго	ой	ей	аго	яго	ЫХЪ	ИХЪ
Д. ому	ему	ой	ей	ому	ему	ЫМЪ	ИМЪ
В. kui И. eht Р.	уу	юю	оо	ее		kui И. eht Р.	
Т. ымъ	имъ	ою	ею	ымъ	имъ	ЫМИ	ИМИ
И. омъ	емъ	ой	ей	омъ	емъ	ЫХЪ	ИХЪ

1. Tähendus. Tähendab muudetaw sõna elulist asja, siis kätib В. muude meeste jugu sõnades nii häste ainuses, kui ka paljuses iffa Р. muutega ühte; näiste jugu sõnade juures aga ainult paljuses.
2. Tähendus. Р. munte lõpp aro ilma rõhuta jaab kui ава, rõhuga аго ага пагу ова wälja õeldud; lõpp яго (mis iffa ilma rõhuta on), пагу ева; näituseks räägitakse sõnad krasnago, tupaго, синяго, пагу krasnawa, tupoва, синева.

### § 26. Kõwalõpuliste omadussõnade muutus.

Единственное число.

И. krasnyj	krasnaja	krasnoje rupane
Р. krasnago	krasnoj	krasnago rupane
Д. krasnomu	krasnoj	krasnomu rupanele
В. kui И. eht Р.	krasnuju	krasnoje rupaneft
Т. krasnymъ	krasnoju	krasnymъ rupanelega
И. о krasnomъ	о krasnoj	о krasnomъ rupaneft.

Множественное число.

И. krasnye	krasnyja	krasnyja rupaneft
Р. krasnyxъ	krasnyxъ	krasnyxъ rupaneft
Д. krasnymъ	krasnymъ	krasnymъ rupaneftele
В. kui И. eht Р.	kui И. eht Р.	krasnyja rupaneftid
Т. krasnymi	krasnymi	krasnymi rupaneftega
И. о krasnyxъ	о krasnyxъ	о krasnyxъ rupaneft.

*Единственное число.*

<i>И.</i> жáлкйй	жáлкая	жáлкое wilets
<i>Р.</i> жáлкаго	жáлкой	жáлкаго wiletsa
<i>Д.</i> жáлкому	жáлкой	жáлкому wiletsale
<i>В.</i> fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>	жáлкую	жáлкое wiletsat
<i>Т.</i> жáлкимъ	жáлкою	жáлкимъ wiletsaga
<i>И.</i> о жáлкомъ	о жáлкой	о жáлкомъ wiletsaft

*Множественное число.*

<i>И.</i> жáлкйе	жáлкйя	жáлкйя wiletsad
<i>Р.</i> жáлкйихъ	жáлкйихъ	жáлкйихъ wiletsate
<i>Д.</i> жáлкимъ	жáлкимъ	жáлкимъ wiletsatele
<i>В.</i> fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>	fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>	жáлкйя wiletsaid
<i>Т.</i> жáлкйими	жáлкйими	жáлкйими wiletsatega
<i>И.</i> о жáлкйихъ	о жáлкйихъ	о жáлкйихъ wiletsateft.

*Единственное число.*

<i>И.</i> свѣжйй	свѣжая	свѣжее wärsfe
<i>Р.</i> свѣжаго	свѣжей	свѣжаго wärsfe
<i>Д.</i> свѣжему	свѣжей	свѣжему wärsfele
<i>В.</i> fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>	свѣжую	свѣжее wärsfet
<i>Т.</i> свѣжимъ	свѣжею	свѣжимъ wärsfega
<i>И.</i> о свѣжемъ	о свѣжей	о свѣжемъ wärsfeste

*Множественное число.*

<i>И.</i> свѣжйе	свѣжйя	свѣжйя wärsfed
<i>Р.</i> свѣжйихъ	свѣжйихъ	свѣжйихъ wärsfete
<i>Д.</i> свѣжимъ	свѣжимъ	свѣжимъ wärsfetele
<i>В.</i> fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>	fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>	свѣжйя wärsfeid
<i>Т.</i> свѣжйими	свѣжйими	свѣжйими wärsfetega
<i>И.</i> о свѣжйихъ	о свѣжйихъ	о свѣжйихъ wärsfeteft.

Тäһendus. Ka siin ei tohi г, к, х, ч, ш, щ järele бы jeista, waid tema asemel и (w. § 2, g) ja siistajate ж, ч, ш, щ järele mitte о, waid e, (w. § 11, 2. Тäһ. b) nagu näituselä: хорошйй, хорошаа, хорошее (mitte хорошый, хорошее).

**§ 27. Pehmelõpulistele omadussõnade muutus.**

*Единственное число.*

<i>И.</i> сйний	сйняя	сйнее sinine
<i>Р.</i> сйняго	сйней	сйняго
<i>Д.</i> сйнему	сйней	сйнему
<i>В.</i> f. <i>И.</i> с. <i>Р.</i>	сйнюю	сйнее
<i>Т.</i> сйнимъ	сйнею	сйнимъ
<i>И.</i> о сйнемъ	о сйней	о сйнемъ

*Множественное число.*

<i>И.</i> сѣніе	сѣнія	сѣнія
<i>Р.</i> сѣнихъ	сѣнихъ	сѣнихъ
<i>Д.</i> сѣнимъ	сѣнимъ	сѣнимъ
<i>В. ѣ. II. е. Р.</i>	<i>ѣ. II. е. Р.</i>	сѣнія
<i>Т.</i> сѣними	сѣними	сѣними
<i>II.</i> о сѣнихъ	о сѣнихъ.	о сѣнихъ.

Ülemise näituse järele käivad ka kõik teised selged omadus- sõnad (качественныя) pehme lõpuga, nagu: последний wiimane, дрѣвнѣй ennemüistne, wana=aeagne, ja peale selle veel kõhta ehk aega maärawad omadussõnad (обстоятельственныя), mis lõpust niis, nия, nee tuntawad on, nagu: үтреннѣй, hommikune, вечѣрнѣй õhtune, зимнѣй talwine, злѣшнѣй süitne, тамошнѣй sealtnе.

§ 28. Pehmelõpulistele omadussõnade järele saawad ka tõuigu ehk seltsi tähendawad omadussõnad (родовыя) muudetud, mis loomade nimedest lõpu iis, ьe, ья waral on sünnitatud. Selle juures on aga tähele panna, et nemad oma pehme lõpu ette igas muutes weel ь saawad — üksnes meeste sugu *II.* muutes puudub see ь — ja nende paljuse *II.* lõpp kõiges kolmes sugus ьи on. Nende muutus on sellepärast järgmine:

*Единственное число.*

*Множеств. ч.*

<i>И.</i> коровѣй	коровья	коровье lehma=	коровьи
<i>Р.</i> коровьяго	коровьей	коровьяго	коровьихъ
<i>Д.</i> коровьему	коровьей	коровьему	коровьимъ
<i>В. ѣ. II. е. Р.</i>	коровью	коровье	куи <i>II.</i> ehk <i>Р.</i>
<i>Т.</i> коровьимъ	коровьею	коровьимъ	коровьими
<i>II.</i> о коровьемъ	о коровьей	о коровьемъ	о коровьихъ.

Ühisamate käivad loomade nimedest, nagu: лиса rebane, медвѣдь karu, волкъ hunt, кошка kass, мышь hiir j. n. e. sünnitatud omadussõnad лисий, ья, ьe rebane-, медвѣжій, ья, ьe karu-, волчій, ья, ьe hundi-, кошечій, ья, ьe kassi-, мышій, ья, ьe hiire-.

Üleühtse jagunewad tõuigu tähendawad omadussõnad nelja jassu, ja need on:

1. Ülemal juba nimetatud loomade nimedest sünnitatud omadussõnad lõpuga iis, ья, ьe, nagu sõnadest олѣнь pöder, собака koer, олѣнїй, ья, ьe pödra-, собачїй. ья, ьe koera-.

2. Sõnnade, külade, maade, jõgede ja rahwaste nimedest sünnitatud omadussõnad lõpuga skii, skая, skoe, ehk ukii, ukая, ukoe, nagu: Ревель Tallinn, ревелъскїй Tallinna-, Оберпаленъ

Рõлтсамаа, оберпáленскiй Рõлтсамаа, Вóлга Волга jõgi, вóлжскiй Волга, Эстъ Estlane, эстскiй Eesti, Нѣмецъ Сафъ, нѣмпкiй Саффа.

3. Eindude nimedest sünnitatud omadusõnad lõpuga иный, ая, ое, пагу: гусь aní, орёлъ kofkas, гусиный, ая, ое, орлиный, ая, ое.

4. Taime- ja puude nimedest sünnitatud omadusõnad lõpuga овый, ая, ое ja евый, ая, ое, пагу: вёрба рају, вёрбовый, дубъ tamm, дубовый, вишня firsi= wõi wiisla puu, вишневый, груша pünpüu, грушевый; peale selle veel mõned einimesed (вещественныя), пагу шёлкъ fiid, шёлковый.

Teised lõpid on veel ный, янный, яной, енный, ейскiй, пагу: жельзо raud, жельзный; дерево puu, деревянный; шерсть will, шерстяной; камень kivi, каменный; житьё elu=ford, житейскiй.

§ 29. Lühendatud lõpuga omadusõnad saavad järgmise kawa järele muudetud.

Единственное число.					Множ. число.		
И. ъ	ь	а	я	о	е	Ы	И
Р. а	я	ой	ей	а	я	ЫХЪ	ИХЪ
Д. у	ю	ой	ей	у	ю	ЫМЪ	ИМЪ
В. fui И. eht Р.		у	ю	о	е	fui И. eht Р.	
Т. ЫМЪ	ИМЪ	ою	ею	ЫМЪ	ИМЪ	ЫМИ	ИМИ
И. омъ(ѣ) емъ(ѣ)		ой	ей	омъ(ѣ)	емъ(ѣ)	ЫХЪ	ИХЪ.

§ 30. Omadusõnade lühendatud lõpp saab enamiste üksnes ainuse ja paljuse И. muutes tarvitatud, aga selleksama kawa järele saavad ka paraleelikud omadusõnad (личныя), mis inimeste nimedest on sünnitatud, muudetud. Nimest aga saavad nemad ainuse Р. muutest sell kombel sünnitatud, et tema lõpust

а    сааб овъ, ова, ово,  
я    "   евъ, ева, ево,  
ы, и "   инъ, ина, ино,  
ы, и "   пынъ, пына, пыно,

пагу näituselõks: Пётръ, Р. Петра, omadusõna Петровъ, а, о; Петровъ домъ Peetri maja; Андрей, Р. Андрея, omadusõna Андреевъ, а, о; Андреева корова Andrese lehm; сестра õde,

*P.* сестры, omadusõna сестринъ, а, о; сестрино помѣстье ðe mõis; дядя õni, *P.* дяди, omadusõ. дядинъ, а, о; дядина лодка õni lootsik; царница kuninganna eht keiserinna, *P.* царицы, omadusõ. царыцынь, а, о, царыцынь лугъ kuninganna luh.

Ðä h end i s. Seaduse wasta saamad junnitatus sõnadesъ братъ, мужъ, Яковъ: брѣтнинъ, а, о, мужинъ, а, о, Яковлевъ, а, о.

Räitused palelikkude omadusõnade muutusels.

*Единственное число.*

*Множественное число.*

<i>И.</i> Ива́новъ день Jaani päew	Ива́новы дни
<i>P.</i> Ива́нова дня	Ива́новыхъ дней
<i>Д.</i> Ива́нову дню	Ива́новымъ днямъ
<i>В.</i> Ива́новъ день	Ива́новы дни
<i>Т.</i> Ива́новымъ днёмъ	Ива́новыми днями
<i>И.</i> объ Ива́новомъ днѣ	объ Ива́новыхъ дняхъ.
<i>И.</i> Сергѣева шляпа Sergei kübar	Сергѣевы шляпы
<i>P.</i> Сергѣевой шляпы	Сергѣевыхъ шляпъ
<i>Д.</i> Сергѣевой шляпѣ	Сергѣевымъ шляпамъ
<i>В.</i> Сергѣеву шляпу	Сергѣевы шляпы
<i>Т.</i> Сергѣевою шляпою	Сергѣевыми шляпами
<i>И.</i> о Сергѣевой шляпѣ	о Сергѣевыхъ шляпахъ.
<i>И.</i> дядино слово õni sõna	дядины слова
<i>P.</i> дядина слова	дядиныхъ словъ
<i>Д.</i> дядину слову	дядинымъ словамъ
<i>В.</i> дядино слово	дядины слова
<i>Т.</i> дядинымъ словомъ	дядиными словами
<i>И.</i> о дядиномъ словѣ	о дядиныхъ словахъ.

§ 31. Palelikud omadusõnad saamad jagedaste ka sugi nimekena tarwitatud, nagu: господи́нь Алексѣевъ Alexsejewi-isand, госпожа́ Алексѣева Alexsejewi-emand, князь Суво́ровъ würlst Suworow, княгиня Суво́рова würlstinna Suworow. Mii-sugusel korral aga saamad nemad meeeste sugi ainuse *И.* muutes lõpu omъ asemel ѣ, naiste sugis aga jäeb seaduskorralik lõpp õi; nagu: объ учите́ль Па́вловъ, при помѣщикъ Яковлевъ.

**Omadusõnade wõrdlus (сравнѣнiе).**

§ 32. Selged omadusõnad (качественныя) wõiwad wõrd-  
reldud saada ja nende wõrdlusel on kolm järku:

1. Põhjusjäre (положительная степенъ), mis üleühtse  
ühe asja omadust nimetab.



2. Võrdlew järk (сравнительная стéпень), mis kaks asja selle poolest võrdleb, kumbal üht ja sedasama omadust suuremal määdul on.

3. Ülimene järk (превосходная стéпень), mis tähendab, et võrreldavatest asjadest ühel nendest tähendatud omadust kõige rohkemal määdul on.

Näituseks võime öelda: kõшка, собака и лошадь полезные живóтныя, kaks, koer ja hobune on kasulikud loomad. Kui meie aga nende omadust (siin kaju) võrdleme, siis võime öelda: ко́шка полезное, соба́ка бо́лье полезное, а ло́шадь са́мое полезное живóтное kaks on kasulik, koer on kasulikum, aga hobune on kõige kasulikum loom. Sgaurks neist kolmest järgust võib nii häste täie, kui ka lühendatud lõpuga tarvitatud saada.

Tähendus. Mõned selged omadusõnad ei või mitte võreldud saada, sest et nende mõtte tähendus seda mitte ei luba, nagu: мёртвый жаруд, весенний kewadine, жельзный raudne j. n. e.

§ 33. Võrdlew järk saab põhjusjärgust sell kombel sünnitatud, et tema lõpust ый (ой), ий võrdlewa järgu lühendatud lõpp ье ehk е ja täis lõpp ыйший, ыйшая, ыйшее saab. Nagu näituseks:

тяжёлый raske — тяжёле — тяжёлыйший, ая, ee rassem  
тупой nüri — тупёе — тупыйший, ая, ee nürim  
древний wanaaegne — древнёе — древнийший wanem.

Seisawad aga võrreldawa omadusõna ees umbhealelised г, д, з, к, т, ц, с, х, ск, ст, siis saavad nemad sivistajateks muudetud (w. § 2, i). Niisuguste sivistajate järele saab võrdlewa järgu lühendatud lõpu ье asemel üksnes е, ja neis omadusõnades, millel гий, кий, хий lõpüks on, täie lõpu ыйший, ая, ee asemel ifka lõpp айший, ая, ee, tarvitatud. Näituseks:

строгий wali — строже — строжайший, ая, ee walim  
лёгкий ferge — легче — легчейший, ая, ee fergem  
ветхий wana — ветше — ветжайший, ая, ee wanem.

Tähele on aga panna, et võrdlewa järgu täied lõpud ыйший, ая, ee ja айший, ая, ee wäga arwaste võrdlewa järguna saavad tarvitatud, waid enamiste ifka ülimese järguna. Nende asemel saab täis lõpulisel põhjusjärgule sõna бо́лье rohkem, enam, ette seatud. Mõnda ei öelda siis, näituseks, sõnast умный, tark, võrdlewas järgus täie lõpuga mitte умныйший targem, waid бо́лье умный ja sõnal умныйший on siis ülimese järgu tähendus: kõige targem ehk wäga tark.

§ 34. Sõna „kui“, mis sõrduksel tarwitatakse, nagu: laud on kõrgem kui pind, on Wene keeles нежели ehk чѣмъ; сто́ль вы́ше чѣмъ (ehk нежели) скаме́йка. Aga нежели ja чѣмъ wõiwad sõrduksa järgu taga ka koguni ära jäetud saada ja sõrduksaw asi saab siis P. muutesse seatud, nagu: сто́ль вы́ше скаме́йки. (Sesti keeles niisama: laud on kõrgem kui pind ehk laud on pingist kõrgem). Nõnda saab siis Wene keeli õeldud: братъ умнѣе нежели (ehk чѣмъ) сестра́ wend on targem kui õde, ehk: братъ умнѣе сестры́ wend on õest targem. On aga sõrduksa järgu järgmine sõna muutmata sõnade liigist, ehk saawad kaks lauset, mitte kaks üfsikut omadussõna, teine teisega sõrduksud, siis peab ifka нежели ehk чѣмъ tarwitatud saama; nagu: я играю́ лу́чше на скрѣпкѣ, чѣмъ на о́лѣйтѣ́ mina mängin paremine wiulit, kui wilespilli; по утру́ по́бо́ла́ была́ прѣятнѣе, нежели по́слѣ́ о́бѣ́да, hommiku oli ilm parem, kui pärast lõunat.

Tähenõus. Sõrduksa järgu tähendus saab sell kombel suurendatud, et tema lühendatud lõpu ette po wähe, natukene, ja goráado palju, seatakse; näituseks: по́глубже́ wähe sügawam, goráado теплѣ́ palju soojem.

§ 35. Ülimese järgu täislopp saab sünnitatud:

1. Nagu sõrduksa järgu täis lopp (w. § 33); näituseks: счастлѣвѣ́йшій чело́вѣкъ́ kõige õnnelikum inimene.

2. Sell kombel, et sõhjusjärgu ette sõna самы́й, а́я, ое seatakse; nagu: са́мая прѣма́я доро́га kõige õigem tee.

3. Selle waral, et sõhjus= ehk sõrduksa järgu ette sõna-kesed на́и, все́ ja пре́ seatakse; nagu: всепоко́рнѣ́йшій (ehk всепоко́рнѣ́йшій) слуга́ kõige alandlikum teender, премудры́й коро́ль kõige targem kuningas, на́илу́чшее образова́ние kõige parem haridus.

Ülimese järgu lühendatud lopp aga saab sell wiisil sünnitatud, et sõrduksa järgu lühendatud lõpu ette sõnad все́го́ ehk все́хъ́ seatakse, ja nimelt eluta asjade ette все́го́, eluliste ette aga все́хъ́; näituseks: миръ прѣятнѣе все́го́ ра́ну on kõige lõbusam, ма́ть мнѣ́ доро́же все́хъ́ е́ма on minule kõige kallim.

§ 36. Mitmed omadussõnad lähewad üleüldisest sõrduksa seadusest kõrwale, ja lähewad on:

Сõhjusjark.	Сõrdl. jark, lüh. lõpp.	Сõrdl. jark, täis lõpp.
близкі́й ligine	блѣ́же	ближа́йшій
богаты́й rihaw	бога́че, богаты́е	богаты́йшій

Рõõhusjärf.	Wõrdl. järf, lüh. lõpp.	Wõrdl. järf, täis lõpp.
большõй suur	больше	больший
великий suur	больше, болъе	величайший
высокий kõrge	выше	высочайший, высший
гладкий libe, file	глаже	болъе гладкий
глубокий sügaw	глубже	глубочайший
горький mõru, wiha	горъче	горьчайший
густой sage, pakš	гуще	густейший
далёкий kaug	дальше, далъе	дальнейший
дешёвый odaw	дешевле	дешевейший
долгий pikk	дольше, долъе	должайший
дорогой kallis	дороже	дорожайший, дражайший
жестокый hiirnis wali	жесточе, жесточъе	жесточайший
короткий lühikene	короче	кратчайший
кроткий tasameeseline	кроче	кротчайший
крѣпкий kõwa, kange	крѣпче	крѣпчайший
лёгкий kerge	легче	легчайший
малый väike	меньше, менъе	меньший, малейший
молодой noor	моложе	младший
мягкий pehme	мягче	мягчайший
низкий madal	ниже	нижайший, низший
простой lihtlabane	проще, простъе	простейший
рѣдкий haruldane	рѣже	рѣдчайший
сладкий magus	слаще	сладчайший
старый wana	старьше, старъе	старейший, старший
строгий wali, kõre	строже	строжайший
твёрдый kõwa, kindel	твёрже	твёрдый
толстый pakš, jäme	толще	толстейший
тонкий peenikene	тоньше, тонъе	тончайший
узкий kitsas	уже	болъе узкий
хороший hea	лучше	лучший
худой halb, paşa	хуже	худший
чистый puhas	чище	чистейший
широкий lai	шире	(ширший) болъе широкый.

### III. Afemif (мѣстоименіе).

§ 37. Afemifud jagunewad kahte pea jaffu ja need on  
 1) asjajõnalised afemifud, 2) omadusjõnalised afemifud.

**Asjasõnalised asemited.**

*Единственное число.*

<i>И.</i> я mina	ты sina	онъ	она	онó tema
<i>Р.</i> меня minu	тебя finu	его	ея	его tema
<i>Д.</i> мнѣ minule	тебѣ finule	ему	ей	ему temale
<i>В.</i> меня mind	тебя find	его	ее	его teda
<i>Т.</i> мною minuga	тобою finuga	имъ	ею	имъ temaga
<i>П.</i> обо мнѣ minust	о тебѣ finust	о нёмъ	о ней	о нёмъ temast

*Множественное число.*

<i>И.</i> мы meie	вы teie	они́, онѣ, они́	немад
<i>Р.</i> насъ meie	васъ teie	ихъ	пенде
<i>Д.</i> намъ meiele	вамъ teiele	имъ	нейле
<i>В.</i> насъ meid	васъ teid	ихъ	нейд
<i>Т.</i> нами meiega	вами teiega	ими́	пендега
<i>П.</i> о насъ meist	о васъ teist	о нихъ	нейфт.

*Tähendus.* Seisab eesõna asemikude онъ, она́, онó ees, siis seatse neile igas muutes täht n ette; nagu: для него́ tema tarwis, къ ней́ tema juure, съ ними́ пендега, про нихъ нейфт. Kui aga nende asemikude *Р.* muude ея́, его́, ихъ ühe asja omandaja tähenduseks saab tarwitatud, siis jäeb n neile ette seadmata; näituseks: для его́ брата́ tema wenna tarwis, къ ея́ столу́ tema laua juure, въ ихъ до́мъ пенде majas, съ ихъ семе́йствомъ пенде perekonnaga.

*Единственное число.*

<i>И.</i> puudub	кто keš	что mis
<i>Р.</i> себя enese	кого́ kelle	чего́ mille
<i>Д.</i> себя enesele	кому́ kellele	чему́ millele
<i>В.</i> себя ennast	кого́ keda	что mis, mida
<i>Т.</i> собою enesega	къмъ kellega	чѣмъ millega
<i>П.</i> о себя enesest	о комъ kellest	о чѣмъ millest.

Kui kui кто ja что saavad ka kõik teised кто ja что<sup>ga</sup> kofku pandud sõnad muudetud, nagu: никто́ ei keegi, кое-кто́, кто-либо, кто́-нибудь keegi; ничто́, ei miski, кое-что́, что́-либо, что́-нибудь miski. Sõna, millega кто eht что kofku on pandud, jäeb selle juures ise muutmata.

*Tähendus.* Kui aga asemited никто́, ничто́ ja никакой́ ei ühsti, eesõnadega kofku puutuvad, siis saab eesõna ifka ni ja asemiku wahel seatud, nagu: ни у кого́ ei kellelgi, ни къ чему́ ei millelegi, ei millekski, ни съ какимъ челове́комъ ei ühegi inimesega.

§ 38. Omadusõnalised asemikud.

	Единственное число.		Множеств. число.
<i>И.</i> мой	мой	моё minu	мои minu
<i>Р.</i> моего	моёй	моего	моихъ
<i>Д.</i> моему	моёй	моему	моимъ
<i>В.</i> fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>	мою	моего	fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>
<i>Т.</i> моимъ	моёю	моимъ	моими
<i>И.</i> о моёмъ	о моёй	о моёмъ	о моихъ.

Miisamate muudetakse твоя, тво́я, твоё minu ja свой, своя, своё oma.

	Единственное число.		Множеств. число.
<i>И.</i> нашъ	наша	наше meite	наши meite
<i>Р.</i> нашего	нашей	нашего	нашихъ
<i>Д.</i> нашему	нашей	нашему	нашимъ
<i>В.</i> fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>	нашу	наше	fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>
<i>Т.</i> нашимъ	нашею	нашимъ	нашими
<i>И.</i> о нашемъ	о нашей	о нашемъ	о нашихъ.

Miisamate käib вашъ, ва́ша, ва́ше teite.

	Единственное число.		Множеств. число.
<i>И.</i> сей	сія	сіе see	сіи need
<i>Р.</i> сего́	сей	сего́	сіхъ
<i>Д.</i> сему́	сей	сему́	сімъ
<i>В.</i> fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>	сію	сіе	fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>
<i>Т.</i> сямъ	сею	сімъ	сіми
<i>И.</i> о сёмъ	о сей	о сёмъ	о сіхъ.

Miisamate käib чей, чья, чьё kelle oma. Nagu iga omadusõna seisab ka tema oma asjasõna walitsuse all arwu, sugu ja muudete poolest. Meeste sugus saab ka kõigis teistes muudetes ч я́реле ь ва́хеле lisatud, nõnda et *Р.* on чьего́, чьей, чьего́ *Д.* чьему́, чьей, чьему́ j. n. e.

	Единственное число.		Множеств. число.
<i>И.</i> э́тотъ	э́та	э́то see (fiin)	э́ти need (fiin)
<i>Р.</i> э́того	э́той	э́того	э́тихъ
<i>Д.</i> э́тому	э́той	э́тому	э́тимъ
<i>В.</i> fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>	э́ту	э́то	fui <i>И.</i> eht <i>Р.</i>
<i>Т.</i> э́тимъ	э́тою	э́тимъ	э́тими
<i>И.</i> о́бъ э́томъ	о́бъ э́той	о́бъ э́томъ	о́бъ э́тихъ.

*Единственное число.*

*Множественное число.*

<i>И.</i> тотъ	та	то see (seal)	тѣ need (seal)
<i>Р.</i> того́	той	того́	тѣхъ
<i>Д.</i> тому́	той	тому́	тѣмъ
<i>В.</i> fui <i>И.</i> eſt <i>Р.</i>	ту	то	fui <i>И.</i> eſt <i>Р.</i>
<i>Т.</i> тѣмъ	тою	тѣмъ	тѣми
<i>И.</i> о томъ	о той	о томъ	о тѣхъ.
<i>И.</i> весь	вся	всѣ fõif	всѣ fõif
<i>Р.</i> всего́	всей	всего́	всѣхъ
<i>Д.</i> всему́	всей	всему́	всѣмъ
<i>В.</i> fui <i>И.</i> eſt <i>Р.</i>	всю	всѣ	fui <i>И.</i> eſt <i>Р.</i>
<i>Т.</i> всѣмъ	всѣю	всѣмъ	всѣми
<i>И.</i> о всѣмъ	о всей	о всѣмъ	о всѣхъ.
<i>И.</i> самъ	самá	самó ise	самí ise
<i>Р.</i> самогó	самой	самогó	самíхъ
<i>Д.</i> самому́	самой	самому́	самímъ
<i>В.</i> fui <i>И.</i> eſt <i>Р.</i>	саму́ eſt   самоё	самó	fui <i>И.</i> eſt <i>Р.</i>
<i>Т.</i> самímъ		самóю	самímъ
<i>И.</i> о само́мъ	о самой	о само́мъ	о самíхъ.

§ 39. Kõif teised omadusõnalised asemikud lõpuga ый, ая, ое, пагу: котóрый, ая, ое kes, ка́ждый, ая, ое iga üks, saavad nõnda muudetud, kui oleksivad nad selged omadusõnad; üksnes sõnadel какóй misjugune ja такóй niijugune, on ainuse *Р.* muutes какóго ja такóго (mitte lõpp ago).

Tähe n d u s. Sõnad, kellel ainuse *Р.* muutes lõpp ого ja selle poolest täht-  
jad on, on järgmised: самъ, этотъ, тотъ, кто, одíнь, какóй ja такóй.

**Arvufõna** (имя числительное).

§ 40. Põhjus ja rida-arvud.

Põhjusarvud (количественныя).		Rida-arvud (порядковыя).
1	одíнь, одна, одно́	пéрвый, ая, ое.
2	два, двѣ	вторóй, а́я, óе
3	три	трéтій, б́я, б́е
4	четы́ре	четвѣртый, ая, ое
5	пять	п́яты́й, ая, ое
6	шесть	шестóй, а́я, óе
7	семь	седьмóй, а́я, óе
8	восемь	осьмóй (восемóй) а́я, óе

Ṛbḥjvaṛṇud (количественныя).	Ṛīda-aṛṇud (порядковыя).	
9	дѣвятъ	девятый, ая, ое
10	дѣсятъ	десятый
11	одѣннадцать	одѣннадцатый
12	двѣнадцать	двѣнадцатый
13	трѣнадцать	трѣнадцатый
14	четы́рнадцать	четы́рнадцатый
15	пятнадцать	пятнадцатый
16	шестнадцать	шестнадцатый
17	семнадцать	семнадцатый
18	восемнадцать	восемнадцатый
19	девятнадцать	девятнадцатый
20	два́дцать	двадцатый
21	два́дцать одѣнъ, а, о	двадцать пѣрвый
22	два́дцать два, двѣ	двадцать второ́й
30	три́дцать	тридцатый
40	сорокъ	сороково́й, ая, ое
50	пятьдеся́тъ	пятидеся́тый
60	шестьдеся́тъ	шестидеся́тый
70	се́мьдеся́тъ	семидеся́тый
80	во́семьдеся́тъ	осьмидеся́тый
90	девяно́сто	девяно́стый
100	сто	со́тый
101	сто одѣнъ, а, о	сто пѣрвый
133	сто три́дцать три	сто три́дцать трѣтѣй
200	двѣсти	двухъ-со́тый
300	триста	трѣхъ-со́тый
400	четы́реста	четы́рѣхъ-со́тый
500	пятьсо́тъ	пятисо́тый
600	шестьсо́тъ	шестисо́тый
700	семьсо́тъ	семисо́тый
800	восемьсо́тъ	осьмисо́тый
900	девятъсо́тъ	девятисо́тый
1,000	ты́сяча	ты́сячный
2,000	двѣ ты́сячи	двухъ-ты́сячный
3,000	три ты́сячи	трѣхъ-ты́сячный
4,000	четы́ре ты́сячи	четы́рѣхъ-ты́сячный
5,000	пять ты́сячъ	пяти-ты́сячный
6,000	шесть ты́сячъ	шести-ты́сячный
10,000	дѣсятъ ты́сячъ	десяти-ты́сячный
20,000	два́дцать ты́сячъ	двадцати-ты́сячный
100,000	сто ты́сячъ	сто-ты́сячный
1.000,000	миллио́нъ	миллио́нный.

§ 41. Murdarwud (именá числительныя дробныя) on:  $\frac{1}{2}$  полови́на,  $\frac{1}{3}$  треть (и),  $\frac{1}{4}$  четверть (и),  $\frac{1}{7}$  седми́на,  $\frac{1}{8}$  осьму́ха. Kõif tõised murdarwud saawad kofku pandud sõnadega õeldud, nagu:  $\frac{1}{5}$  одна́ пя́тая (mõeldakse juure часть),  $\frac{2}{5}$  двѣ пя́тыхъ (частей),  $\frac{3}{8}$  три осьми́хъ (частей),  $\frac{9}{10}$  девять десяти́хъ,  $\frac{6}{17}$  шесть семна́дцатыхъ j. n. e.;  $1\frac{1}{2}$  õeldakse полтора́, naiste sugu полторы́,  $2\frac{1}{2}$  полтретья́, naiste sugu полтретьи́ poolkolmat, eõf два, двѣ съ полови́ною kaks ja üks pool.

Tähenõus: Sõga-awud (täisarwud murrudega) saawad nii wälja õeldud, et täisarw съ waral (T. muutega) murruga saab ühendatud, nagu:  $3\frac{1}{2}$  три съ полови́ною,  $4\frac{1}{3}$  четыре съ третью́,  $5\frac{1}{4}$  пять съ четвертью́,  $6\frac{1}{8}$  шесть съ осьму́хою. Kõif tõised murrud saawad täisarwuga и waral ühendatud, nagu  $3\frac{1}{5}$  три и одна́ пя́тая,  $6\frac{5}{7}$  шесть и пять се́дмихъ.

§ 42. Kõgu-awwi sõnad (именá числительныя собирательныя) on järgmised: оба́, naiste sugu обѣ́ mõlemá, пара́ paar, до́жина tosin, трóйка kolm (õobust ette pandud), четвѣрка nelí (õobust ette pandud), пя́токъ wiis tükki korraga, wiiekõnd, деся́токъ kümnekõnd; peale neid weel двóе, naiste j. двóи kaheski, трóе, naiste j. трóи kolmekski, чѣтверо, naiste j. чѣтверы neljaski, пя́теро, naiste j. пя́теры wiiekski j. n. e. kuni деся́теро kümnekski.

### Arwusõnade muutus.

§ 43. Rida-awwud lõpuga ый, (ой), ая, ое saawad just kui omadusõnad muudetud; üksnes трети́й, ья, ье káib nagu loomade nimeõest tuletatud omadusõnad (w. § 28, 1).

§ 44. Põhjusawwud saawad enamiste kõif nagu asjasõnad muudetud, iseáranis aga on oma muutuse poolest järgmised táhelepanna:

Единственное число́.

Множественное число́.

И. оди́нь	одна́	одно́	одни́, naiste j. однѣ́
Р. одно́го	одной	одно́го	одни́хъ    однѣ́хъ
Д. одному́	одной	одному́	одни́мъ    однѣ́мъ
В. kui И. eõf Р.	одну́	одно́	kui И. eõf Р.
Т. одни́мъ	одно́ю	одни́мъ	одни́ми    однѣ́ми
И. обѣ́	одной	однóмъ	одни́хъ    однѣ́хъ.



Единственное число.		Множественное число.	
<i>И.</i> два, и. <i>ѣ.</i> двѣ	три	четыре	пять
<i>Р.</i> двухъ	трѣхъ	четырёхъ	пяти
<i>Д.</i> двумъ	трёмъ	четырёхъ	пяти
<i>В.</i> fui <i>И.</i> ehf <i>Р.</i>	fui <i>И.</i> ehf <i>Р.</i>	fui <i>И.</i> ehf <i>Р.</i>	пять
<i>Т.</i> двумя	тремя	четырьмя	пятью
<i>И.</i> о двухъ	о трёхъ	о четырёхъ	о пяти.

Нагу пять káiwad kóif arwujónad 5 ft — 30 ni. Põhjuarwud 50 ft — 80 ni muudetafse, nagu oletš neil naište jugu lõpp ь; näitufesš:

<i>И.</i> пятьдесятъ	<i>Д.</i> пятидесяти	<i>Т.</i> пятьюдесятью
<i>Р.</i> пятидесяти	<i>В.</i> пятьдесятъ	<i>И.</i> о пятидесяти.
<i>И.</i> двѣсти	триста	восемьсотъ
<i>Р.</i> двухъ сотъ	трѣхъ сотъ	осьмь сотъ
<i>Д.</i> двумъ стамъ	трёмъ стамъ	осьмь стамъ
<i>В.</i> fui <i>И.</i> ehf <i>Р.</i>	fui <i>И.</i> ehf <i>Р.</i>	восемьсотъ
<i>Т.</i> двумя стами	тремя стами	восемью стами
<i>И.</i> о двухъ стахъ.	о трёхъ стахъ	объ осьмь стахъ.

Šāhendis: Kui põhjuarwud sóрокъ, девянóсто ja сто üffinda feisawad, siis saawad nemad nagu ašjašónad muudetud; on nad aga teise arwu= ehf ašjašónaga ühendatud, siis saawad nad kóigis ainufe muudetes (wálja wóetud on *В.*) lõpu a, nagu: изъ ста человекъ, въ девянóста копѣйкахъ, къ сорока рублямъ.

Единственное число.		Множественное число.	
<i>И.</i> полторá, naište <i>ѣ.</i>	полторы	полúторы	
<i>Р.</i> полúтора	полúторы	полúторыхъ	
<i>Д.</i> полúтору	полúторѣ	полúторымъ	
<i>В.</i> полторá	полторы	полúторы	
<i>Т.</i> полúторымъ	полúторою	полúторыми	
<i>И.</i> о полúторѣ	о полúторѣ	о полúторыхъ.	
<i>И.</i> полтретья	полтретьи	полúтретьи	
<i>Р.</i> полúтретья	полúтретьи	полúтретьихъ	
<i>Д.</i> полúтретью	полúтретѣ	полúтретьямъ	
<i>В.</i> полтретья	полтретьи	полúтретьи	
<i>Т.</i> полúтретьямъ	полúтретью	полúтретьями	
<i>И.</i> о полúтретѣ	о полúтретѣ	о полúтретьихъ.	

Šāhendis: Полторá wóib ka nii muudetud laada: *Р.* полúтора, *Д.* полúтора, *В.* полторá, *Т.* полúтора, *И.* о полúтора.

*Единственное число*

*Множественное число.*

<i>И.</i> оба, <i>naiste</i> <i>sugu</i> <i>объ</i>	<i>двое</i> ( <i>двои</i> ) <i>четверо</i>
<i>Р.</i> <i>обоихъ</i> <i>обѣихъ</i>	<i>двоихъ</i> <i>четверыхъ</i>
<i>Д.</i> <i>обоимъ</i> <i>обѣимъ</i>	<i>двоимъ</i> <i>четверымъ</i>
<i>В.</i> <i>fui</i> <i>И. eht</i> <i>P.</i>	<i>fui</i> <i>И. eht</i> <i>P. fui</i> <i>И. eht</i> <i>P.</i>
<i>Т.</i> <i>обоими</i> <i>обѣими</i>	<i>двоими</i> <i>четверыми</i>
<i>П.</i> <i>объ</i> <i>обоихъ</i> <i>объ</i> <i>обѣихъ</i>	<i>о</i> <i>двоихъ</i> <i>о</i> <i>четверыхъ.</i>

§ 45. *Arwusõna* одинъ, одна, одно *järele* *seisab* *asjasõna* *iffa* *ainuse* *И.* *muutes*; два, двѣ, три, четыре *ja* *nendega* *koffu* *randud* *arwud* (*niisama* *ka* *полтора* *ja* *полтретья*) *põuamad* *oma* *järele* *ainuse* *P.* *muudet*; пять, шесть, семь *j. n. e.* *kõigi* *teiste* *järele* *peab* *iffa* *paljuse* *P.* *seisma*, *pagu* *näituseks*: двѣдцать одна *skameika*, тридцать три *stolá*, *sórok* четыре *versty*, *aga* пять *stolovъ*, *wosemъ* *skameekъ*, *pytnadtsatъ* *versty*.

*Záhendus*: Оба *põuab* *oma* *järele* *ain. P.* *muudet*, *объ* *aga* *jaab* *pl. И.* *muutega* *ühendatud*; *näituseks*: оба *bráta*, *aga* *объ* *руки* (*mitte* *рукá*, *mis* *ain. P.* *oleks*).

*Seisab* *asjasõna* *ees* *weel* *omadusõna*, *siis* *woib* *see* *omadusõna* два, три, четыре *järele* *nii* *häste* *paljuse* *И.* *fui* *ka* *P.* *muutes* *seista*, *pagu*: два *чёрные* *stolá* *eht* два *чёрныхъ* *stolá*, четыре *высокія* *báshni* *eht* четыре *высокихъ* *báshni*. *Teiste* *arwude* *järele* *peab* *nii* *häste* *omadus*, *fui* *ka* *asjasõna* *iffa* *paljuse* *P.* *muutes* *seisma*, *pagu*: шесть *бѣлыхъ* *loshádey*, *dwádcatsatъ* *ужасныхъ* *razbóynikovъ*.

§ 46. *Rogu*-*arwud* *двое*, *трое*, *четверо* *j. n. e.* *saamad* *harilikult* *üfnes* *eluliste* *asjasõnadega* *eht* *ainult* *paljuses* *pruugitawate* *sõnadega* *ühendatud* *ja* *põuamad* *oma* *järele* *paljuse* *P.* *muudet*: *двое* *слугъ*, *пáтеро* *дѣтѣй*, *трое* *саней*. *Minult* *aga* *paljuses* *pruugitawate* *sõnadega* (*w. § 5*) *saamad* *ühendatud* *двои*, *трои* *j. n. e.* *ja* *nende* *järele* *seisab* *paljuse* *И.* *muude*, *pagu*: *двои* *часы*, *трои* *очки*, *kahed* *uurid*, *kolmed* *prillid*.

**V. *Aja* = *eht* *teguõna* (глаголь).**

§ 47. *Aja* = *eht* *teguõna* *tähendab* *asja* *tegewust* (*дѣйствіе*), *pagu*: *писáть* *firjutama*, *ходитъ* *kõndima*; *eht* *ole* *fut* (*состояніе*). *pagu*: *висѣть* *riputama*, *спать* *magama*.

*Oma* *tähenduse* *järele* *langewad* *ajasõnad* *kolme* *pealiiki* (*залогъ*), *ja* *need* *on*: 1) *tegewikku* *tähendawad* *ajaisõnad*, 2) *tehtawikku* *tähendawad* *ajasõnad* *ja* 3) *tejkmised* *ajasõnad*.

1) Tegewifku tähendawad ehk sihtiwad ajasõnad (дѣйствительные глаголы) on need, kelle tegewus ühe teise asja pihta tähendab, sihib ehk mõedub, mida meie lause täiendusõnaks hüüame. See lause täiendusõna seisab siis ikka B. muutes, nagu: кузнецъ куётъ желъзо sepp taub rauda. Tegewifku tähendawatest ajasõnadest saawad jälle teised sünnitatud, nagu:

- a) enese peale tähendawad (возвратные) lõpuga eя (mis asemifust себя on lühendatud), kelle tegewus tegija enese peale tähendab ehk tema enese pihta käib wõi mõedub, nagu: мальчикъ моетсѣ пойс peseb ennast, отецъ одѣвѣетсѣ isa paneb ennast riidesse.
- b) wastastifku tähendawad (взаимные), kelle tegewus kahe ehk mitme tegija wahel wastastifku teine teise peale tähendab ehk teine teisesse mõedub, nagu: еражатсѣ sõdima (teine teise wastas), обнимѣтсѣ teine teist kaifutama.
- d) üleüldised (общіе), kellel ilma lõpuga eя mingi tähendust ei ole, nagu: боѣтсѣ kartma, смѣѣтсѣ naerma, надѣѣтсѣ lootma.

2) Tehtawifku tähendawad ajasõnad (глаголы страдательные) on need, mis tähendawad, et üks asi teise tegewust peab kannatama, et ta tehtud saab. Tehtawif wõib üksnes abisõnade waral tegewifku tähendawatest ajasõnadest sünnitatud saada.

3) Keskmised ajasõnad (глаголы ерѣдніе), on niisugused, mis olekut tähendawad ehk tegewust, mis mitte teise asja pihta ei käi ehk mõedu, nagu: спать magama, плакатъ nutma, летѣтъ lendama.

Дма muutuse (спряженіе) järele on kõif ajasõnad, kas:

1) seaduskorralised (правильные), nagu kõif mitme-hüüulised lõpuga ть, kelle ees healeline täht seisab; ehk

2) seaduswastalised (неправильные), nagu ühehüüulised ja kõif lõpuga зть, (зти), еть, (ети), ти, чь ja peale neid weel sõnad бѣжатъ jooksuma, ѣхатъ sõitma, молотъ jahwatama, хотѣтъ tahtma.

§ 48. Уја= ehk tegusõna muutmifel on meil weel tähelepanna:

1) Уале ehk tegija (лицо): ainusesъ я, ты, онъ, она, оно, paljusesъ мы, вы, они, онѣ.

2) Сиги (роль): meestе sugи (мужескій роль), naisте sugи (жескскій роль) ja keskmine sugи (ерѣдній роль).

3) Угw (число): ainus (единственное число) ja paljus (мнóжественное число).

4) Aeg (время): olewif (настоящее время), minewif (прошедшее время) ja tulewif (будущее время).

5) Kõnewiis (наклонение): lihtkõne (изъявительное наклонение), soow- ehk tingkõne (сослагательное наклонение) ja käskkõne (повелительное наклонение).

6) Nimetaja (неокончателne наклонение), mis üleühtse sõna tähendust nimetab, nagu asjasõna II. muude.

7) Muudetaw wahesõna (причастие) ja muutmata wahesõna (дѣепричастие).

§ 49. Tegusõnast tähendatud tegewus ehk olef wõib 1) wältaw (kestaw) ehk 2) lõpetatud olla. Peale selle wõib tema tegewus weel olla 1) määramata, üleüldine, ilma kindla eesmärgita ja otstarbeta, ehk 2) määratud, kindla eesmärgiga ja otstarbega. Wene keeles saab hoolega teu wältuse ja lõpetuse wahel wahet tehtud. Rõnda tähendawad, näituseks, mõlemad sõnad помогать ja помочь aitama, aga esimene sõna tähendab üleühtse aitamist, wõimust aidata ehk mitme kordset aitamist, teine aga aitamist teatud, määratud korral.

Selle poolest langewad Wene ajasõnad nelja kujusse (виды), seda mõõda, kas nende tegewus wältust ehk lõpetust tähendab, ja need kujud on nimelt:

1. Minuskorralist tegewust tähendaw kuju (однократный видъ). Tema tähendab, et tegewus üks ainus kord ilmub, ühe joonega ehk puhuga tehtud saab ja kuigi kaua ei kesta.

2. Lõpetust tähendaw kuju (окончательный ehk совершенный видъ). Tema tähendab tegewust, mis minewikus ehk tulewikus on lõpetatud, ehk ainult seda silmapilku, mill tegewus algab, nagu: пропѣть laulis otsani, спою saan ühe laulu ära laulma, запѣлъ ürgas laulma, hakkas laulma, започо ürgan laulu, hakkas laulma. Lõpetust tähendawal kujul on kaks aega: minewik ja liht tulewif.

3. Wältust tähendaw kuju (длительный ehk несовершенный видъ). Tema tähendab tegewust, mis minewikus, olewikus ja tulewikus edasi wältab wõi kestab, peale selle tegewuse kordamist, üleühtse tegemise mõistmist, wõimust ja harjumist. Sellepärast saab tema ikka niisuguste määrasõnade järele tarwitatud, mis tegewuse wältust, kordamist, alatist toimetust ehk harilikku ammetit tähendawad, nagu: каждый разъ iga kord, постоянно ühte puhku, alati, обыкновенно harilikult, weeglä

iffa, káždýj denj iga päew, ežegódnó iga aasta. Peale selle seisab tema weel iffa sõnade järele начáть ja etáть hakkama. Wáltuust tähendamawal kujul on kolm aega: olewif, minewif ja kofku pandud tulewif.

4. Mitmekorralist tegewust tähendam kúju (многoкратный видъ). Tema tähendab tegewust, mis mitmel puhul ehk järgul ja káua aja eest on tehtud. Tema saab ainult mõne sõna minewikus tarwitatud, on aga táhtjas selle poolest, et temast ees-sõnade abil saab длitельный видъ junnitatud.

§ 50. Wáltuust ja lõpetuust tähendamate kujude ára tund-miseks on järgmised seadused táhele panna:

I. Wáltuust tähendamad:

1. Kõik algupáralised ehk liht ájasõnad (глаголы простые), ehk ájasõnad, mis mitte eesõnadega kofku ei ole liidetud (без-предложные), nagu: питáть toitma, дéлать tegema, говорitъ ráákima. Neist saawad wálja wõetud järgmised, mis küll ees-sõnadega kofku ei ole liidetud, aga siiski lõpetuust tähendamad:

благословitъ õnnistama	обидéть pahandama, liiga tegema
бросitъ wiskama	пасть kúkkuma
велéть káákima	плéнить wangistama
видéть nágema	простitъ andeks andma
воротitъ tagasi pöörama, tagasi saatma	пустitъ lastma
взять wõtma	рáнить haawama
дать andma	родitъ junnitama
дéть panema	рúшить ára rikkuma
женitъ kellelegi naist wõtma	рéшитъ otluust tegema
казnitъ ára hukkama (kurja-tegijat)	ступitъ astuma
кóнчить lõpetama	сказáть ütlemá
крестitъ ristima	етáть hakkama, saama
купitъ ostma	сбéсть (kubugi) istuma
лечь magama heitma	хватitъ haarama, tabama
лишитъ ilma jätma (millegist)	явitъ ilmutama.

Táhendus: Ülemaal nimetatud sõnadest saab järgmistest olewif ja tulewif ühte wiisi tarwitatud: женitъ, казнitъ, велéть, крестitъ ja родitъ.

2. Kõik eesõnadega kofku liidetud (сложные ehk предлож-ные) ájasõnad pikkaде lõppudega (ehk многократного вида tunde-márgiga) ывать, ивать, (овать, евать), лять, nagu: записывать úles kirjutama, вытáлкивать wálja lúkkama, объáвлять ilmutama.

3. Tegusõnad lõpuga нуть (wiimne hüüd ilma rõhuta), mis loomuliku oleku muutumist tähendawad, nagu: пұхнуть pais- tetama, гаснуть kustuma, сдохнуть fuiwama, кйснуть харнema, забнуть külmema. Minewikus saab lõpust нуть — ъ, ла, ло, ли.

II. Lõpetust tähendawad:

Rõik eesõnadega kokku liidetud ajasõnad lühikeste lõppudega, nagu: написать üles kirjutama, прочитать ette lugema, сълать tegema.

III. Minuskorralist tegewust tähendawad sõnad lõpuga нуть, mis enamiste kehaliikku ehk loomuliku liikumist (физическое движение) awaldawad; rõhk ajub harilikult wiimse hüüu peal, nagu: толкнуть tõukama, рвануть kiskuma, мелькнуть wilkja- tama, мигнуть filmi pilgutama. Minewikus saab lõpust нуть — нуль, а, о, и.

§ 51. Liikumist tähendajad ajasõnad (глаголы движе- ния) lähewad oma wältuse ja lõpetuse poolest teistest ajasõnadest kõr- wale, sest et nende juures mitte nii tähtjas ei ole liikumise wältust määrata, kui seda sihti ehk eesmärgi, mille poole liigu- takse. Nemad langewad kahte jalku:

1. Sõnad, mis määramata, üleüldist liikumist ilma kindla sihita ja rajata tähendawad, liikumist sinna ja tänna, edasi ja tagasi, üleühtse aga seda, et liikumine wõimalik, igapäine töö ehk harilik ammet on. Selle pärast seisawad nemad nagu длительный ja многократный tegewuse kaju keskel, sest et nemad esiteks üleühtse mitmel korral wõi puhul ette wõetud, ehk sagedaste juh- tuwat tegewust tähendawad, teiseks aga mõned nende hulgast (mis alamal märgiga \* on wälja tähendatud), kui nad ka ees- sõnadega kokku on liidetud, siiski wältuse tähendust alal hoiawad ja mitte окончательный kaju tähendust ei saa.

Tähendus: On nemad eesõnaga вы kokku liidetud, ja seisab rõhk вы peal, siis tähendawad nemad lõpetust, seisab aga rõhk mõne teise hüüu peal, siis tähendawad nemad wältust; nagu: выходилъ он оконч. видъ, aga выходилъ длительный. в., вывозилъ оконч. в., вывозилъ длительн. в.

2. Sõnad, mis määratud liikumist, ehk liikumist kindla sihi ehk eesmärgi poole tähendawad, ehk liikumist, mis ühel puhul ehk joonel saab toimetatud. Nemad seisawad nagu длительный ja окончательный tegewuse kaju wahel ja kaalwad oma loomu poolest pea estimese, pea jälle teise poole; sest kui päris loomu- list liikumist tähendatakse, siis saab neist tulewik ainult sell

kombel sünnitatud, et neid eesõnaga kofku liidetakse, ja siis tähendawad nad lõpetust. Minult mõned neist saawad kofku pandud tulewikus tarwitatud ja tähendawad wältust, ja nimelt siis, kui mitte kehaliiku, loomulist liikumist ei tähendata, waid ainult mõeldawat, waimulist.

Särgmised sõnad on nimelt tähele panna ja neist tähendawad

määratud liikumist ehk lõpetatud määratamata liikumist ehk wältawat tegewust:

бресті kühugi waewalt jõudma	бродить hulkuma, uitma
бѣжать kühugi jooksuma	бѣгать jooksuma
валить kühugi weeretama	валять weeretama
везті kühugi wedama	возить * wedama
весті kühugi tallutama	водить * tallutama
гнать kühugi ajama	гонять * ajama
катить kühugi weeretama	катать weeretama
клонить (ся) kühugi poole kummardama	кланяться kummardama, teretama.
летѣть kühugi lendama	летать * lendama
лѣзть kühugi ronima	лѣзть ronima
нести kühugi kandma	носить * kandma
плыть kühugi ujuma	плѣвать ujuma
ползті kühugi roomama	ползать roomama
садить kühugi istutama	сажать * istutama
тащить kühugi widama	таскать widama
итті minema	ходить käima
ѣхать kühugi sõitma	ѣздить sõitma
дать üksford andma	давать * andma
пугать üks ford lastma	пугать * lastma
ступить kühugi astuma	ступать * astuma.

§ 52. Saab Wene ajasõna eesõnaga kofku liidetud, siis muudab tema wältuse poolest oma tähendust, ja nimelt nii, et многократный tegewuse kujust saab длительный tegewuse kuu, длительный tegewuse kujust saab jälle окончательный tegewuse kuu, окончательный tegewuse kuu hoiab küll weel, kui ta eesõnadega kofku saab liidetud, oma endist loomust jeda wõrd alles, et temast mitte päris однократный tegewuse kuu ei saa, siiski aga saab tema tegewuse piir ikka kitsendatud. Magu näituseks:

многokr. в.	длительн. в.	оконч. в.	однокр в.
стúкивать	стучать по-стúкивать	по-стучать	стúкнуть
крíкивать	кричать вс-крíкивать	вс-кричать	крíкнуть
скáкивать	скакать вы-скáкивать	вЫ-скакать скочить вЫ-скочить.	скакнúть.

§ 53. Ajaŝona tegewifu muutusēs on järgmised lõrub tähele panna:

Nimetaja (неокончательное наклонение) ть (чь).

Viht kõne (изъявительное наклонение).

1. Nlewif (настоящее время):

ainuŝ	1. у еŝт ю	у еŝт ю
	2. ешь	ишь
	3. етъ	итъ
raŝjuŝ	1. емъ	имъ
	2. ете	ите
	3. утъ еŝт ютъ	ать еŝт ятъ

2. Minewif (прошедшее время):

ainuŝ	1. }	raŝjuŝ	1. }
	2. }		2. }
	3. }		3. }

лъ, ла, ло.                      ли.

3. Tulewif (будущее время):

ainuŝ	1. я буду	} ajaŝona nimetajaga.
	2. ты будешь	
	3. { онъ }	
	{ она }	
	{ онó }	
	{ будеть }	
raŝjuŝ	1. мы будемъ	
	2. вы будете	
	3. { онí }	
	{ будутъ }	



Räskföne (повелительное наклонение):

ainus: ü (rõhuga), ь (rõhuta), ÿ (päraft healelist).

paljus: üte " ьте " йте " "

Tähendus: Ting- ehk soomkõnel ei ole iseäralikku muutust; tema saab sell kombel sünnitatud, et minewiku tahta sõnakene бы lisa- takse, nagu: я дѣлалъ бы mina teeksin ehk oleksin teinud, вы читали бы teie loeksite ehk oleksite lugenud.

### Аegade tuletamine.

§ 54. Olewiku esimese pale sünnitamise ehk tuletamise on kõige tähtsam ja teeb õppijale kõige suuremat takistust; kõik teised ajad ja muuted on lihtsamad sünnitada.

Olewik wõib ainult wältust tähendawateist sõna- dest sünnitatud saada. Tema saab nimetajast nõnda sünni- tatud, et nimetaja kaks ehk kolm wiimast tähte kõrwale heide- takse ja nende asemele § 53. antud lõpud у ehk ю, ишь, ешь j. n. e. seatakse; nimelt aga nõnda:

1. Üks jagu sõnu lõpuga ать heidab olewiku sünnitamisel kaks, teine jagu aga kolm wiimast lõputähte kõrwale. Kui kaks tähte kõrwale heidetud saawad, siis on olewiku lõpud ифа ю, ешь, nagu: думать mõtlema, думаю, думаешь, дѣлать tegema, дѣлаю, дѣлаешь. Seisab lõpu ать ees umbhealeline ja saab see § 2, i all antud seaduste järele sivistajaks muudetud, siis heidetakse nimetaja lõpust kolm tähte kõrwale ja olewik saab lõpud у, ешь, nagu: плакать nutma, плачу, плачешь, хлопотать hoolitsema, хлопотчу, хлопотчешь; kui aga umbhealeline muutmata jääb, siis tarwitatakse olewiku sünnitamiseks ainult kaks tähte ja tema lõpud on ю, ешь, nagu: гадать mõista- tama, гадаю, гадаешь, кусать hammistama, кусаю, кусаешь, нюхать nuusutama, нюхаю, нюхаешь.

Сõnad lõpuga жать, чать, шать, шать heidawad olewiku sünnitamisel muišt kaks, muišt kolm lõputähte kõrwale. Need, kes kaks kõrwale heidawad, saawad olewikus ю, ешь, nagu: угрожать ähwardama, угрожаю, угрожаешь, качать tiigutama, качаю, качаешь, слушать kuulama, слушаю, слушаешь, про- шать andeks andma, прошаю, прощаешь; kes aga kolm wiimast tähte kõrwale heidawad, saawad olewikus lõpud у, ишь ja mitte у, ешь, nagu näituseks: держать pidama, держу, держишь, молчать waifima, молчу, молчишь, слышать kuulma, слышу, слышите, трещать praßima, трещу, трещишь.

Сõnad lõpuga овать ja евать muudawad selle lõpu ую ja юю<sup>is</sup>, nagu: *чувствовать* tundma, *чувствую*, *воевать* sõdima, *воюю*.

2. Seisab sõnadel lõpuga ять selle lõpu ees umbhealeline, siis muudab tema kaiks wiimast tähte ю, ешь<sup>is</sup>, nagu: *терять* kautama, *теряю*, *ешь*; seisab tema ees aga healeline, siis kolm, nagu *таять* sulama, *таю*, *ешь*.

3. Сõnad lõpuga вть, mis olefu muutust (saamist, haakamist) tähendawad, ja mõned teised, muudawad kaiks wiimast tähte ю, ешь<sup>is</sup>, nagu: *краснеть* punaseks minema, *краснью*, *ешь*, *зреть* walmima, *зрюю*, *ешь*; teised sõnad lõpuga вть aga muudawad kolm wiimast tähte ю, ишь<sup>is</sup>, nagu: *горить* põlema, *горю*, *ишь*, *смотреть* waatama, *смотрю*, *ишь*.

4. Сõnad lõpuga ить muudawad ifka kolm wiimast tähte у ehk ю<sup>is</sup>, ишь, nagu *варить* keetma, *варю*, *ишь*, *мучить* waewama, *мучу*, *ишь*.

5. Сõnad lõpuga оть muudawad ifka kolm wiimast tähte ю, ешь<sup>is</sup>, nagu *колоть* pistma, *колю*, *ешь*.

§ 55. Kui tegusõnadest lõpuga ать, вть, ить kolm wiimast tähte olewiku sünnitamisel saawad muudetud, siis peab lõpu ees seisaw muudetaw umbhealeline (w. § 2, i) sifistajaks saama ja huulhealte б, в, м, п, ф, järele lisatakse л sõnatüwe ja lõpu wahete. Selle juures on tähele panna, et neis sõnades, kellel nimetajas lõpp ать on, sifistaja ehk wahete lisatud л terwes olewikus alal jääb; kui aga nimetaja lõpp mitte ать ei ole (waid вть ehk ить), siis leiab sifistaja ehk л üheses esimeses pales aset, nagu järgmistest näitustest selgub:

пахать	кундма	капать	tilkuma	греметь	müris-	ловить	püüdma
пашу		каплю		гремлю	[тама	ловлю	
пашешь		каплешь		гремяшь		ловишь	
j. n. e.		j. n. e.		j. n. e.		j. n. e.	

Tähenäis. Olewiku lje pale sünnitamisel tuleb weel tähele panna peale selle seaduse, mis § 2, i all muudetawate umbhealeliste kohta on öeldud, et д<sup>le</sup> mõnikord жд, т<sup>le</sup> aga щ saab.

§ 56. Lõpud у, ишь, ить j. n. e. saawad enamiste need ajaõnad, kelle nimetaja lõpp ить, вть, жать, чать, шать ja щать on ja olewiku lje pale sünnitamisel kolm wiimast tähte muudawad.

Tähenäis. Paljuse kolmandamast palest on tähele panna: on ainuse 2. pale lõpp ишь, siis on paljuse 3. pale lõpp ifka ать ehk ять; on temal aga lõpp ешь, siis on paljuse 3. palel уть ehk ють.

§ 57. Sõnadel lõpuga нуть on olewifus ну, нешь, нетъ j. n. e., nagu: вянуть närtfima, вяну, вянешь; sõnadel (y-) мереть surema, (за-) переть lufutama, тереть õeruma on olewifus мру, пру, тру, мрешь, прешь, трешь j. n. e.

§ 58. Minewif wõib kõigest neljast tegewuse kujust (видъ) sünnitatud saada, ja nimelt sell kombel, et nimetaja lõpp нь айнуфес ль, ла, ло<sup>ts</sup> ja paljuses ли<sup>ts</sup> saab muudetud, nagu: кипеть keema, кипѣль, -ла, -ло, -ли, говорить rääkima, говориль, -ла, -ло, -ли, дуть puhuma, дуль, -ла, -ло, -ли. Sõnadel lõpuga нуть, mis olefu muutust (saamist, hakkamist) tähendawad, on minewifus lõpud ain. ъ, ла, ло, pl. ли, nagu: гаснуть kustuma, гась, -ла, -ло, -ли, сохнуть kuivama, сохь, -ла, -ло, -ли. Sõnadest (y-) мереть, (за-) переть, ja тереть on minewif мёрь, пёрь, тёрь, мерла, перла, тёрла j. n. e. (w. § 57).

§ 59. Kui ajasõna lõpuga ся (mis asemifust себя on lühendatud) muuta tuleb, siis saab ся paleliffude lõppude külge lisatud, ja nimelt nii, et ъ tema ees suutumaks ära kaub, ъ aga mitte; healelise ees aga saab tema сь<sup>ts</sup> lühendatud, nagu: сражаться sõdima, я сражаюсь, ты сражаешься, онъ, она, оно сражается, мы сражаемся, вы сражаетесь, они, онъ сражаются.

Täheendus. Üksnes muudetavas wahesõnas ja kästfõne ainuse 2. pales ei saa ся mitte сь<sup>ts</sup> lühendatud, kui tema ka healelise tähe ees seisab, nagu: сражающійся, сражавшаяся, сражайся.

§ 60. Tulewif saab sünnitatud nii häste wältust, kui ka lõpetust tähendawast tegewuse kujust.

1. Wältust tähendawatest sõnadest saab tulewif sell kombel sünnitatud, et nimetaja ette sõnad буду wõi стану saawad pandud, nagu: я буду дѣлать mina saan tegema, я стану писать mina saan kirjutama. Seda tulewifku nimetame meie kõrku pandud tulewifuks.

Täheendus. Eesti keeles ei tehta tulewiku ja olewiku wahel sagedaste mitte kindlat wahet, sest et kõnest isegi selgub, kumbat aega kõneleja tahab tähendada, nagu: mina lähen (praegu) linna = olewif; mina lähen (homme) linna = tulewif. Abi sõnaga „saama“ kõrku pandud tulewif ei näi Eesti keeles päris loomulik olewat.

2. Lõpetust tähendawatest sõnadest saab tulewif just sell samal kombel sünnitatud, nagu olewif, mis neil aga puudub; nõnda kui: я едѣлаю mina saan tegema, я подумаю mina saan mõtlema. Seda tulewifku kutsume meie liht tulewifuks.

§ 61. Käsffõne saab wältust tähendawate sõnade olewiku ja lõpust tähendawate sõnade liht tulewiku ain. 2. palest sünnitatud, ja nimelt seda wiisi, et lõpust ешь ehf ишь saab:

1. ain. ü (rõhuga), pl. üте, kui nimetajal rõhf wiimse hüüu peal asub; пагу: просить paluma, ты прóсишь — прося palu, просяте paluge.

2. ain. б, pl. бте, kui nimetajal rõhf mitte wiimse hüüu peal ei asu, пагу: бросить wisfama, ты брóсишь — брось wisfa, брóсьте wisfate; трóнуть puutuma, ты трóнешь — тронь puutu, трóньте puutuge.

3. ain. и, pl. ите, kui lõpu ешь ehf ишь ees healeline seisab, пагу: плавать ижума, ты плаваешь — плавай ижу, плавайте ижуге; торговать kauprema, ты торгýешь — торгуй kaupre, торгýйте kaupelge.

Tähendus. Sõnad, kelle lõpu ешь ehf ишь ees kas umbhealelist seisawad, saawad и ja ите, hoolimata sest, kas nimetajal rõhf wiimse hüüu peal asub ehf mitte; пагу: чистить puhastama — чисти, чистите; гаснуть kustuma — гасни, гасните.

Kolmandama pale käsffõne saab sell kombel sünnitatud, et olewiku ehf liht tulewiku kolmandama pale ette sõnad пусть (пускай) lasе, seatafje; пагу: пусть (пускай) онъ, она, оно дълаеть теhfи tema (las' tema teeb), пусть (пускай) они, онъ дълають теhfи nemad (las' nemad teewad), пусть онъ, она, оно разскажетъ jutustagu tema (lase tema jutustab), пусть они, онъ разскажутъ jutustagu nemad (lase nemad jutustawad).

§ 62. Wiimaks on weel tähele panna ajasõnast sünnitatud wahesõnad, mis kahte jalku langewad: a) muudetawad wahesõnad ja b) muutmata wahesõnad. Nemad saawad nii häste tegewikus, kui ka tehtawikus tarwitatud.

§ 63. Tegewiku muudetaw wahesõna (причастіе дѣйствительное) saab ifka kui selge omadusõna muudetud ja tarwitatud, aga ainult täie lõpuga.

1. Olewiku muudetaw wahesõna (причастіе настоящего времени) lõpuga шій, шая, шее saab olewiku paljuse 3. palest sell kombel sünnitatud, et kahest wiimsest tähest тъ saab шій, шая, шее, пагу: дýмають — дýмающій, -ая, -ее mõtlew ehf keegi, kes mõtleb; сидятъ — сидящій, -ая, -ее istuja, istuw ehf keegi, kes istub.

2. Minewifu muudetaw wahesõna (причастіе прошѣдшаго врѣмени) lõpuga wõii, wõia, wõie ehk mii, mia, mee saab sell kombel minewifust sünnitatud, et lõpust лъ (ла, ло, ли) saab wõii, wõia, wõie, nagu: думалъ — думавиий, -ая, -ее keegi, kes mõelnud oli ehk mõtles (mõtleja, mõtlew), сидѣлъ — сидѣвиий, -ая, -ее keegi, kes istunud oli ehk istus (istuja, istuw). On aga minewifu lõpp ѣ (ла, ло, ли), siis saab wahesõna lõpu mii, mia, mee, nagu sõnast гаснуть, minewif гасъ — гасиий, -ая, -ее kustunud, keegi, kes kustunud oli ehk kustus (kustuja, kustuw); умереть surema, minewif умеръ — умершиий, -ая, -ее keegi, kes surnud on ehk suri, surnud.

§ 64. Tegewifu muutmata wahesõna (дѣепричастіе дѣйствительное).

1. Olewifu muutmata wahesõna (дѣепричастіе настоящаго врѣмени) lõpuga a wõi учи ja я wõi ючи saab olewifu pl. 3. palest sell kombel sünnitatud, et lõppudest ять ja ють saab я wõi ючи, lõppudest ать ja уть aga a wõi учи; nagu: думаютъ — думая wõi думаячи mõeldes, kui keegi mõtleb, стоятъ — стоя wõi стоячи seisdes, kui keegi seisab, держатъ — держа wõi держачи hoides, kui keegi hoiab, плачутъ — плача wõi плачучи nuttes, kui keegi nutab. Võrud учи ja ючи saavad ainult rahwa juus tarwitatud, kirja keeles aga a ja я.

2. Minewifu muutmata wahesõna (дѣепричастіе прошѣдшаго врѣмени) lõpuga вѣ, wõii, wõia saab sell kombel lõpetust tähendawa tegewise kuju minewifust sünnitatud, et lõpust лъ (ла, ло, ли) saab вѣ wõi wõii, nagu: подумалъ — подумавъ wõi подумавши mõelnud olles ehk kui keegi mõelnud oli ehk mõtles; сказалъ — сказавъ wõi сказавши ütlenud olles ehk kui keegi ütlenud oli ehk ütles. On aga minewiful lõpp ѣ (ла, ло, ли), siis saab tema lõpust ши, nagu sõnast погаснуть, minewif погасъ kustus — погасши kustunud olles, kui keegi oli kustunud ehk kustus.

§ 65. Tehtawifu muudetaw wahesõna (причастіе страдательное) saab ikka kui selge omadusõna tarwitatud, täie kui ka lühendatud lõpuga.

1. Olewifu muudetawal wahesõnal (причастіе настоящаго врѣмени) on lõpp емый, -ая, -ое ehk имый, -ая, -ое. Tema saab olewifu paljuse 1. palest sell kombel sünnitatud,

et lõpust емъ saab емый, ая, ое, lõpust имъ aga имый, ая, ое, nagu: читаемъ loeme — читаемый, ая, ое loetaw, kes ehk mis loetud saab; дѣламъ jagame — дѣлимый, ая, ое jaetaw, kes ehk mis jagatud saab, видимъ näeme — видимый, ая, ое nähtaw, kes ehk mis saab nähtud.

2. Minewiku muudetak wähesõna (причастіе прошѣдшаго времени) lõppudega енний, анний, янный, ѳнный, отый, утый, ја ертый saab sell kombel lõpetust tähendawa tege wuse kuju minewikust sünnitatud, et lõppudest аль, яль, ѳль saawad lõrud анний, янный, ѳнный. nagu: едѣлалъ — едѣланный, ая, ое tehtud, kes ehk mis on tehtud, потерялъ — потерянный, ая, ое kautatud, kes ehk mis on kautatud, видѣлъ — видѣнный, ая, ое nähtud, kes ehk mis on nähtud. Lõpust иль saab енний, mille juures weel tähele on panna, et olewiku ja tulewiku ainuse 1. palas olema juhtuw sivistaja ja huulhealte (б, в, м, ц, ф) järele wähele lisatud л ifka alles jääb; nagu; возлюбилъ, возлюблю — возлюбленный armastatud, купилъ, куплю — купленный ostetud, бросилъ, брошу — брошенный wisatud. Lõpust оль saab отый ја lõpust уль saab утый, nagu: колóлъ — колóтый pistetud, трóнулъ — трóнутый ruuditatud; lõpust ерь wiimast saab ертый, nagu záперъ — záпертый lufutatud, тёръ — тёртый õbrutud.

§ 66. *Wõiõna* (вспомогательный глаголъ) быть.

Неокончателное наклонение.

быть olema.

Изъявительное наклонение.

Настоящее время.

Прошедшее время.

*Единств. числó.*

*Единств. числó.*

я емъ mina olen  
ты еси sina oled  
онъ }  
она } есть tema on  
оно }

я былъ, а, о mina olin  
ты былъ, а, о sina olid  
онъ былъ }  
она была } tema oli  
оно было }

*Множеств. числó.*

*Множеств. числó.*

мы емъ meie oleme  
вы естé teie olete  
они }  
онъ } суть nemad on.

мы были meie olime.  
вы были teie olite  
они }  
онъ } были nemad olivad.

Будущее время.

*Едѣнств. число.*

я буду *mına* *saan* *olema*  
ты будешь *řına* *saad* *olema*  
онъ }  
она } *будеть* *tema* *saab* *olema*  
оно }

*Множеств. число.*

мы будемъ *meie* *saame* *olema*  
вы будете *teie* *saate* *olema*  
онѣ }  
онѣ } *будутъ* *nemad* *saawad* *olema.*

Повелительное наклонение

будь *ole* (*řına*), пусть онъ, она, оно *будетъ* *olgi* *tema*,  
будьте *olge* (*teie*), пусть онѣ, онѣ *будутъ* *olgi* *nemad.*

Причастие

настоящаго времени: сущій, ая, *ee* *oleja*, *olew*, *řes* *ehř* *miř* *on*,  
прошедшаго времени: бывшій, ая, *ee* *olnud*, *řes* *ehř* *miř* *oli* (*olnud*),  
будущаго времени: будущій, ая, *ee* *tulew*, *řaamař* *olew*, *řes*  
*ehř* *miř* *saab* *olema* *ehř* *řaama.*

Дѣепричастие

настоящаго времени: будучи *olles*, *řui* *řeegi* *on*,  
прошедшаго времени: бывъ, бывши *olnud* *olles*, *řui* *řeegi* *oli* (*olnud*).

§ 67. *Maituseb* *ajafõnade* *tegewiku* *muutusest.*

Неокончателное наклонение.

длительный видъ.

окончателный видъ.

отвѣдывать

отвѣдать *maitsema.*

Изъявительное наклонение.

Настоящее время.

я отвѣдываю *mına* *maitse*  
ты отвѣдываешь *řına* *maitse*  
онъ }  
она } *отвѣдываетъ* *tema* *maitse* *ruudub.*  
оно }

МЫ ОТВѢДЫВАЕМЪ meie maitseme  
 ВЫ ОТВѢДЫВАЕТЕ teie maitsete  
 ОНІ }  
 ОНѢ } ОТВѢДЫВАЮТЪ nemad maitsewad.

ruudub.

Прошедшее время.

я отвѣдывалъ, а, о	я отвѣдалъ, а, о, mina maitsefin
ты отвѣдывалъ, а, о	ты отвѣдалъ, а, о, sina maitsefid
онъ } она } оно } } отвѣдывалъ, а, о	онъ } она } оно } } отвѣдалъ, а, о, tema maitsef
мы отвѣдывали	мы отвѣдали meie maitsefime
вы отвѣдывали	вы отвѣдали teie maitsefite
оні } онѣ } } отвѣдывали	оні } онѣ } } отвѣдали nemad maitsefiwad.

Будущее время.

я буду	я отвѣдаю mina saap	} maitsema.
ты будешь	ты отвѣдаешь sina saad	
онъ } она } оно } } будетъ	онъ } она } оно } } отвѣдаетъ tema saab	
мы будемъ	мы отвѣдаемъ meie saame	
вы будете	вы отвѣдаете teie saate	
оні } онѣ } } будутъ	оні } онѣ } } отвѣдаютъ nemad saawad	

Повелительное наклонение.

отвѣдывай	отвѣдай maitse (sina)
пусть { онъ } пусть { она } пусть { оно } } отвѣдываетъ	пусть { онъ } пусть { она } пусть { оно } } отвѣдаетъ maitsegu tema
отвѣдывайте	отвѣдайте maitsege (teie)
пусть { оні } пусть { онѣ } } отвѣдываютъ	пусть { оні } пусть { онѣ } } отвѣдаютъ maitsegu nemad.

Причастіе

настоящаго времени.

· отвѣдывающій, ая, ee maitseja, maitsew, ruudub.  
 keš maitseš.



прошѣдшаго времени.

отвѣдывавшій, ая, ее	отвѣдавшій, ая, ее	maitſenuđ oleja, maitſenuđ olew, ſeegi, ſeš maitſenuđ (oli) on eſt maitſeš.
----------------------	--------------------	---

Дѣепричастіе

настоящаго времени.

отвѣдывая (-ючи)	maitſeđeš, ſui	ſuiđuđ.
	ſeegi maitſeš.	

прошѣдшаго времени.

отвѣдывавъ (-вши)	отвѣдавъ (-вши)	maitſenuđ olleš, ſui ſeegi maitſenuđ (oli) on eſt maitſeš.
-------------------	-----------------	--

Неокончательное наклонѣніе.

длительный видъ.

окончательный видъ.

прятаться

спрятаться ennaſt peitma.

Изъявительное наклонѣніе.

Настоящее время.

я прядчусь miņa ſeidaп ennaſt

ты прядчешься

онъ	} прядчется
она	
онó	

ſuiđuđ.

мы прядчемся

вы прядчетесь

оні	} прядчутся.
онѣ	

Прошѣдшее время.

я прятался, лась, лось

я спрятался, лась, лось miņa peitſin

ты прятался, лась, лось

ты спрятался, лась, лось [ennaſt

онъ	} прятался, лась, лось
она	
онó	

онъ	} спрятался, лась, лось
она	
онó	

мы прятались

мы спрятались

вы прятались

вы спрятались

оні	} прятались
онѣ	

оні	} спрятались.
онѣ	

Будущее время.

я буду	} прятаться.	я спрячусь	mina	saap	} ennast peitma.
ты будешь		ты спрячешься			
онъ		онъ			
она } будетъ		она } спрячется			
оно }		оно }			
мы будемъ		мы спрячемся			
вы будете		вы спрячетесь			
они } будутъ		они } спрячутся			
онѣ }		онѣ }			

Повелительное наклонение.

прячься		спрячься	peida	ennast
онъ	} прядется	онъ	} спрячется	ta peitfu [ennast]
пусть она		пусть она		
оно		оно		
прячьтесь		спрячьтесь	peitse	ennast
пусть они } прядутся		пусть они } спрячутся	над	peitfu [ennast].
онѣ }		онѣ }		

Причастие

настоящего времени.

прячущийся, шаяся, шеся	ennast	руидиб.
peitew, kes	ennast	peidab.

прошедшего времени.

прятавшийся, шаяся, шеся	ennast	peitnud	olew,	kes	ennast
	peitnud	(oli)	on	ehk	peitis.

Дѣепричастие

настоящего времени.

прячась (-чучись)	ennast	peites,	руидиб.
fui	keegi	ennast	peidab.

прошедшего времени.

прятавшись	ennast	peitnud	olles,
	fui	keegi	ennast
	peitnud	oli	ehk
		peitis.	

Неокончательное наклонение.

длительный видъ.

держáть

окончательный видъ.

сдержáть *pidata*.

Изъявительное наклонение.

Настоящее время.

я держу *mina saan*

ты держишь

онъ

она

онó

} держитъ

*pididib.*

мы держимъ

вы держите

онí

онѣ

} держатъ.

Прошедшее время.

я держáль, а, о

ты держáль, а, о

онъ

она

онó

} держáль, а, о

я сдержáль, а, о *mina pidata*

ты сдержáль, а, о

[*fin*

онъ

она

онó

} сдержáль, а, о

мы держáли

вы держáли

онí

онѣ

} держáли

мы сдержáли

вы сдержáли

онí

онѣ

} сдержáли.

Будущее время.

я буду

ты будешь

онъ

она

онó

} будетъ

} держáль.

я сдержу *mina saan*

ты сдержишь

онъ

она

онó

} слержитъ

} *pidata.*

мы будемъ

вы будете

онí

онѣ

} будутъ

мы слержимъ

вы слержите

онí

онѣ

} слержатъ

Повелительное наклонение.

держи		сдержи	rea	
пусть	{ онъ онá онó }	дѣржитъ	пусть	{ онъ онá онó } сдѣржитъ ta pi= [dagu
держите		сдержите	pidage	
пусть	{ онѣ онѣ }	дѣржать	пусть	{ онѣ онѣ } сдѣржать nad pi= [dagu.

Причастіе

настоящаго времени.

держáщій, ая, ее pidaja, pidaw, ридидѣ.  
ѣс реаб.

прошѣдшаго времени.

держáвшій, ая, ее сдержáвшій, ая, ее pidanid oles,  
pidanid oleja, ѣс pidanid (oli)  
он еѣ pidaš.

Дѣепричастіе

настоящаго времени.

дѣржа (-учи) pidaes, ѣи ѣегѣ ридидѣ.  
реаб.

прошѣдшаго времени.

держáвъ (вши) сдержáвъ (вши) pidanid oles,  
ѣи ѣегѣ pidanid (oli) он еѣ pidaš.

Неокончателное наклонение.

длительный видъ.

кормѣться

окончателный видъ.

покрѣмѣться ennaft toitma.

Изъявительное наклонение.

Настоящее время.

я кормлюсь mina toidan ennaft  
ты кóрмишься  
онъ }  
онá } кóрмится  
онó } ридидѣ.  
мы кóрмимся  
вы кóрмитесь  
онѣ }  
онѣ } кóрмятся

Прошедшее время.

я кормился, лась, лось	я покормился, лась, лось	mina toitfin
ты кормился, лась, лось	ты покормился, лась лось	[ennast
онъ } кормился, лась, лось	онъ } покормился, лась, лось	
она }	она }	
оно }	оно }	
мы кормились	мы покормились	
вы кормились	вы покормились	
они } кормились	они } покормились.	
онѣ }	онѣ }	

Будущее время.

я буду	} кормиться.	я покормлюсь	} ennast toitma.
ты будешь		ты покормишься	
онъ } будетъ		онъ } покормится	
она }		она }	
оно }		оно }	
мы будемъ	} покормимся	мы покормимся	}
вы будете		вы покормитесь	
они } будутъ		они } покормятся	
онѣ }		онѣ }	

Повелительное наклонение.

кормись	покормись	toida ennast
пусть { онъ } кормится	пусть { онъ } покормится	ta toitfu
пусть { она }	пусть { она }	[ennast
пусть { оно }	пусть { оно }	
кормитесь	покормитесь	toitfe ennast
пусть { они } кормятся	пусть { они } покормятся	nad toitfu
пусть { онѣ }	пусть { онѣ }	[ennast.

Причастие

настоящего времени.

кормящийся, щаяся, щееся	руидиб.
ennast toitem eht toitja, fes	
ennast toidab.	

прошѣдшаго врѣмени.

кормѣвшійся, шаяся, шееса покормѣвшійся, шаяся, шееса  
ennaft toitnud olew, ŋes ennaft  
toitnud (oli) on ehŋ toitis.

Дѣепричастіе

настоящаго врѣмени.

кормясь ennaft toites, fui ŋegi риндуб.  
ennaft toidab.

прошѣдшаго врѣмени.

кормѣвшись покормѣвшись ennaft toitnud  
olles, fui ŋegi ennaft toitnud  
(oli) on ehŋ toitis.

---

§ 67. Mōned lībendatub nāitufed ajašona muntufest.

Неокончательное наклонение.	Наст. вр.	Промедш. вр.	Будущ. вр.	Повелит. накл.
1. думать mōtsema	думю, ешь	думаль, а, о	б́уду думать	думай-те
2. торговать taursema	торгую, ешь	торговаль, а, о	„ торговать	торгуй-те
3. воевать šōdima	воюю, ешь	воеваль, а, о	„ воевать	вой-те
4. врачевать aršima	врачую, ешь	врачеваль, а, о	„ врачевать	врачуй-те
5. менять wašetama	меняю, ешь	меняль, а, о	„ менять	меняй-те
6. съять šūšima	съю, ешь	съяль, а, о	„ съять	съй-те
7. умьть mōštama	умью, ешь	умьль, а, о	„ умьть	умьй-те
8. варить šeešima	варю, йшь	вариль, а, о	„ варить	варй-те
9. поробьть (šimbluš) arutama	порю, ешь	пороль, а, о	„ поробьть	порй-те
10. смотрьть waatama	смотрю, ишь	смотрьль, а, о	„ смотрьть	смотри-те
11. любить arnašatama	люблю, ишь	любиль, а, о	„ любить	любй-те
12. терпьть šannatama	терплю, ишь	терпиль, а, о	„ терпьть	терпй-те
13. дремать šušima	дремлю, лешь	дремаль, а, о	„ дремать	дремли-те
14. точить šūšima	точу, йшь	точиль, а, о	„ точить	точй-те
15. кричать šarjama	кричу, йшь	кричаль, а, о	„ кричать	кричй-те

16. ходить хайна	хожѹ, дишь	ходиль, а, 0	бѹду ходиль	ходиль-ге
17. близить йабѣндама	блѣжу, зишь	близиль, а, 0	„ близить	близь-ге
18. мазать вѣйдма	мѣжу, жешь	мазалъ, а, 0	„ мазать	мажь-ге
19. платить маѣма	плачѹ, тишь	платиль, а, 0	„ платиль	плати-ге
20. летѣть ѣндама	лечѹ, тишь	летѣль, а, 0	„ летѣть	лети-ге
21. щекотать ѳѣдитама	щекочѹ, чешь	щекоталь, а, 0	„ щекотать	щекочи-ге
22. плакать нитма	плачѹ, чешь	плакаль, а, 0	„ плакать	плачь-ге
23. носить ѳандма	ношѹ, слышь	носиль, а, 0	„ носить	носи-ге
24. сидѣть ѣстима	сижѹ, дишь	сидѣль, а, 0	„ сидѣть	сиди-ге
25. писать ѳитатма	пишѹ, шешь	писаль, а, 0	„ писать	пиши-ге
26. пахать ѳундма	пахѹ, шешь	пахаль, а, 0	„ пахать	пашь-ге
27. чистить рѣѳаѣтама	чищѹ, стишь	чистиль, а, 0	„ чистить	чисти-ге
28. искать ѳѣтима	ищѹ, щешь	искаль, а, 0	„ искать	ищи-ге
29. хрустѣть ѳидѣма	хрущѹ, стѣшь	хрустѣль, а, 0	„ хрустѣть	хрусти-ге
30. тянѹть тѣмбама	тянѹ, нешь	тянѹль, а, 0	„ тянѹть	тяни-ге
31. сохнѹть ѳириѳама	сохнѹ, нешь	сохъ, ла, ло	„ сохнѹть	сохни-ге
32. терѣть ѳѣтима	тру, трѣшь	терѣ, ла, ло	„ терѣть	три-ге



§ 68. Niisama käivad § 67 antud numrite järel:	
вѣнчать 1. kroonima, laulatama	тушить 14. kustutama, lämna-
работать 1. tööd tegema	мучить 14. waewama [tama
питать 1. toitma	дышать 15. hingama
цѣловать 2. juud andma	молчать 15. wait olema
рисовать 2. seiskendama, joones-	трещать 15. praskuma
толковать 2. seletama [tama	вредить 16. kahju tegema
горевать 3. kurtma	садить 16. istutama
клевать 3. nokkima	водить 16. tallutama
плевать 3. sülitama	грозить 17. ahwardama
ночевать 4. öömajal olema	возить 17. widama
жевать 4. mäluma	лázить 17. ronima
бушевать 4. näsšama, mõllama	вязать 18. kuduma, siduma
гулять 5. jalutama	лизать 18. laskuma
терять 5. kautama	рѣзать 18. lõikama
плѣнять 5. wangistama	винтить 19. kruuwima
лѣять 6. haufuma	колотить 19. lõõma, pekšma
чуть 6. aimama	шутить 19. naljatama
делѣять 6. hellitama	вертѣть 20. pöörama
владѣть 7. omašs pidama	хотѣть 20. (хочý, ешь, еть,
блѣднѣть 7. kahwatama	тймъ j. n. e.) tahtma
грѣть 7. soojendama	топѣть 21. tallama, sõtkuma
говорить 8. rääkima	хлопотѣть 21. hoolt kandma
хвалить 8. kiitma	шептѣть 21. sõsistama
манить 8. ahwatlema	клікать 22. hüüdma
колѣть 9. pistma	скакать 22. kargama
борѣться 9. maadlema, wõitlema	гасить 23. kustutama
полѣть 9. rohtu fitkuma	красить 23. wärwima
горѣть 10. põlema	бросить 23. wisšama
звенѣть 10. helisema	видѣть 24. nägema
зрѣть 10. nägema	глядѣть 24. waatama
ловить 11. püüdma	плясѣть 25. tantšima
рубить 11. raiuma	тесѣть 25. tašuma
крошить 11. pritsutama, kašma	брехать 26. haufuma
гремѣть 12. mürisema	махать 26. wehšlema
кипѣть 12. keema	крестить 27. ristima
шумѣть 12. káratšema	мостить 27. prügima
колебать 13. wangutama	прѣскать 28. pritsima
капать 13. tilkuma	роптѣть 28. nurisema
щипать 13. näpistama	клеветѣть 28. keelt pekšma
лечить 14. arštima	свистѣть 29. wilištama

блестѣть 29. hiilgama (блещу), зябнуть 31. külmema  
 шель ја стѣшь) заперѣть 32. (ilma olewifuta,  
 тонуть 30. urrима tulewif запы) Iufutama  
 шагнуть 30. sammita умерѣть 32. (ilma olewifuta,  
 пухнуть 31. paistetama tulewif умру) surema.

### § 69. Tehtawif.

Wene keele ajasõnal ei ole isearalifku tehtawifku, waid tema saab sellepärast tehtawifu wahesõna abil sünnitatud, ja nimelt nõnda, et wahesõna ainuse T. muude saab abisõnaga быть ühendatud, nagu: быть принятымъ, -тою, -тымъ wasta wõetud olema. Ka saab tehtawif weel sell kombel sünnitatud, et ajasõnale lõpp ся otja lisatakse, nagu: приниматься, wasta wõetud saama.

Näituseks saagu siin ühe ajasõna tehtawif muudetud:

#### Неокончателное наклонение.

быть отправляемымъ (мою)      быть отправленнымъ (ною)  
 ära saadetud saama              ära saadetud olema.

#### Настоящее время.

я	} отправляемъ, а, о	я	} отправленъ, а, о
ты		ты	
онъ, а, о		онъ, а, о	

mina saan ära saade-      mina olen ära saade-  
 tud                              tud

мы	} отправляемы	мы	} отправлены.
вы		вы	
онѣ, ѣ		онѣ, ѣ	

#### Прошедшее время.

я	} былъ, а, о отпра-	я	} былъ, а, о отпра-
ты		ты	
онъ, а, о		онъ, а, о	

min olin ära saadetud      min olin ära saadetud

мы	} были отправляемы	мы	} были отправлены.
вы		вы	
онѣ, ѣ		онѣ, ѣ	

Будущее время.

я буду	} отправляемъ, а, о	я буду	} отправленъ а, о,
ты будешь		ты будешь	
онъ, а, о будетъ		онъ, а, о будетъ	
мы будемъ	} отправляемы	мы будемъ	} отправлены.
вы будете		вы будете	
они, ѣ будутъ		они, ѣ будутъ	

Повелительное наклонение.

будь отправляемъ, а, о	будь отправленъ, а, о
saagu sina ära saadetud saama	saagu sina ära saadetud olema.
будьте отправляемы	будьте отправлены
saagu teie ära saadetud saama	saagu teie ära saadetud olema.

Причастие

настоящего времени.

отправляемый, ая, ое ära saadetaw, kes ära saab saadetud.	ruudub.
---	---------

прошедшего времени.

ruudub.	отправленный, ая, ое ära saadetud, kes ära on saadetud.
---------	---

Дѣепричастие

настоящего времени.

будучи отправляемъ, а, о fui keegi ära saab saadetud	будучи отправленъ, а, о fui keegi ära on saadetud.
--	--

прошедшего времени.

бывъ отправляемъ, а, о fui keegi ära sai saadetud	бывъ отправленъ, а, о fui keegi ära oli saadetud olnud.
---	---

Неоконч. накл.	Настоящ. вр.	Прошедш. вр.	Будущ. вр.	Повел. накл.
вить <i>hulima</i> мыть <i>pefema</i> ныть <i>walutama</i> , <i>rahitama</i> рыть <i>kaewama</i> крыть <i>katma</i>	вбю, вбешь мбю, мбешь нбю, нбешь рбю, рбешь крбю, крбешь	выль, ла, ло мыль, ла, ло ныль, ла, ло рыль, ла, ло крыль, ла, ло	буду вьть " мыть " ныть " рыть " крыть	вой-те мой-те ной-те рой-те крой-те
бить <i>lobma</i> вить <i>ruinima</i> лить <i>walama</i> пить <i>jooma</i> шить <i>õmbema</i>	ббю, ббешь вбю, вбешь лбю, лбешь пбю, пбешь шбю, шбешь	билъ, ла, ло вилъ, лá, ло лилъ, лá, ло пилъ, лá, ло шилъ, ла, ло	" бить " вить " лить " пить " шить	бей-те вей-те лей-те пей-те шей-те
жить <i>eama</i> плыть <i>ujuma</i> слыть <i>kuuñijes oema</i> стыть <i>jahtuma</i> чтить <i>ainstama</i>	живу́, живёшь илыву́, плывёшь слыву́, слывёшь стыну, стынешь чту, чтышь, чтуту́	жилъ, лá, ло плыль, лá, ло слыль, лá, ло стыль, ла, ло чтыль, ла, ло	" жить " плыть " слыть " стыть " чтить	живи́-те плыви́-те слыви́-те стынь-те чти-те
гнить <i>wádamema</i> вопить <i>õfendamema</i> почить <i>uimema</i>	гнию́, гниёшь вопию́, вопиёшь руиди́б	гниль, ла, ло вопиль, ла, ло почиль, ла, ло	" гнить " вопить почи́б, почи́шь	} руиди́б

Неоконч. накл.	Настоящ. вр.	Прощёдш. вр.	Будущ. вр.	Повел. накл.
бритъ бѣбет аѣта. пѣть ѣаѣта	брѣю, брѣешь пою, поешь	брилъ, ла, ло пѣлъ, ла, ло	бѣду брить „ пѣть	брѣй-те пой-те
дуть рѣѣта гнуть ѣаѣта, раенѣта обѣтъ ѣаѣтѣид ѣаѣга раенета	дѣю, дѣешь гну, гнѣшь рѣидиб	дулъ, ла, ло гнулъ, ла, ло обѣлъ, ла, ло	„ дуть „ гнуть обѣю, обѣешь	дуй-те гни-те обѣй-те
звать рѣѣдта, ѣаѣта братъ ѣдѣта драть ѣаѣта, ѣаѣта рвать ѣаѣта врать ѣаѣта жать рѣѣта жать рѣѣта спать ѣаѣта мять ѣаѣта гнать аѣта ждать ѣаѣта жрать ѣдѣта ржать ѣаѣта слать ѣаѣта стлать ѣаѣта, ѣаѣта	зовѣ, зовѣшь берѣ, берѣшь дерѣ, дерѣшь рвѣ, рвѣшь врѣ, врѣшь жнѣ, жнѣшь жмѣ, жмѣшь сплѣ, сплѣшь мнѣ, мнѣшь гонѣ, гонѣшь ждѣ, ждѣшь жрѣ, жрѣшь ржѣ, ржѣшь шлѣ, шлѣшь стелѣ, стелѣшь	звалъ, лѣ, ло бралъ, лѣ, ло дралъ, лѣ, ло рвалъ, лѣ, ло вралъ, лѣ, ло жалъ, ла, ло жалъ, ла, ло спалъ, ла, ло мялъ, ла, ло гналъ, лѣ, ло ждалъ, лѣ, ло жралъ, лѣ, ло ржалъ, лѣ, ло смаля, ла, ло стмалъ, ла, ло	бѣду звать „ брать „ драть „ рвать „ врать „ жать „ жать „ спать „ мять „ гнать „ ждаль „ жрать „ ржать „ слать „ стлать	зовѣ-те берѣ-те дерѣ-те рвѣ-те врѣ-те жнѣ-те жмѣ-те сплѣ-те мнѣ-те гонѣ-те ждѣ-те жрѣ-те ржѣ-те шлѣ-те стелѣ-те

лгать waletama ткать (kangast) kudama	лгу, лжѣшь, лгутъ тку, тчѣшь, ткутъ	лгалъ, лá, ло тквалъ, лá, ло	лгать ткать	лги-те тки-те
ѣхать jõtina бѣжáль jorõsma хотѣть tabtma	ѣлу, ѣдешь бѣгý, бѣжáшь, бѣгýтъ хочý, хочешь, хочегъ, хотимъ, хотите, хо- тятъ	ѣхалъ, ла, ло бѣжáль, ла, ло хотѣль, ла, ло	ѣхать бѣжáть хотѣть	поѣжай-те бѣгий-те хотий-те
дать andma ѣсть jõõma	ѣмъ, ѣшь, ѣгъ, ѣдимъ, ѣдите, ѣдятъ	далъ, лá, ло ѣль, ла, ло	{ дамъ, дашь, дасть, да- димъ, дадите, дадутъ бýду ѣсть	дай-те ѣшь-те
дѣть kuhigi ranema стать ennast seadma, saama начáль haffama сѣсть kuhigi istuma лечь (magama) heitma	ршидиб ршидиб	дѣль, ла, ло еталь, ла, ло начáль, ла, ло сѣль, ла, ло лѣгъ, лá, лó	дѣну, дѣнешь етáну, етанешь начnú, начпѣшь сяду, сядлешь лягу, -жешь, -гутъ	дѣнь-те етань-те начни-те сядь-те лягь-те
беречь hoõdma стеречь hoõdma, waõwama стричь juuõleid loõfama, pũõgama	берегý, -жѣшь -гýтъ стерегý, -жѣшь, -гýтъ стригý, -жѣшь, -гýтъ	берѣгъ, лá, лó стерѣгъ, лá, лó стригъ, ла, ло	бýду беречь „ стеречь „ стричь	береги-те стереги-те стриги-те
жечь põõetama мочь wõõima запрячь hobust ette raskendamata влечь tõmbama, enese järele widama	жгу, жжѣшь, жгутъ могý, можешь, могутъ ршидиб влекý, -чѣшь, -күтъ	жѣгъ, жгла, жгло могъ, лá, лó запрягъ, лá, лó влѣкъ, лá, лó	жечь ршидиб запрягý, -жѣшь, -гýтъ бýду влечь	жги-те ршидиб запряги-те влеки-те

Неоконч. накл.	Настоящ. вр.	Прошедш. вр.	Будущ. вр.	Повел. накл.
течь joošma, иогрендама	теку́, -чѣшь, -ку́тъ	тѣкъ, ла́, лó	бúду течь	теки́-те
печь šipšetaма	пекú, -чѣшь, -ку́тъ	пѣкъ, ла́, лó	„ печь	пекы́-те
сѣчь piifšutаma, pešma	сѣкú, -чѣшь, -ку́тъ	сѣкъ, ла, лó	„ сѣчь	сѣкы́-те
вести wedama, tallutаma	ведú, ведѣшь	вѣль, ла́, лó	„ вести́	веды́-те
итти minema	идú, идѣшь	шѣль, шла, шло	пойдú, пойдѣшь	иды́-те
класть wapašama	кладú, кладѣшь	клямь, ла, лó	бúду класть	клады́-те
красть wapašama	крадú, крадѣшь	краль, ла, лó	„ красть	крады́-те
прясть šedama	прядú, прядѣшь	пряль, ла́, лó	„ прясть	пряды́-те
соблюсти tášele wapeма	} ринди́ш	соблюль, ла́, лó	соблюдú, дѣшь	соблюды́-те
упасть šuškuma	} цвѣгú, цвѣгѣшь	упа́ль, ла, лó	упадú, дѣшь	упады́-те
цвѣсти dīšema	метú, метѣшь	цвѣль, ла́, лó	бúду цвѣсти́	цвѣты́-те
мести piifšima	плетú, плетѣшь	мѣль, ла́, лó	„ мети́	меты́-те
плести paimitama, pinima	растú, растѣшь	плѣль, ла́, лó	„ плести́	плеты́-те
расти šarwama	} ринди́ш	росѣ, росла́, росло́	„ расти́	расты́-те
приобрѣсти teenima	} ринди́ш	приобрѣль, ла́, лó	приобрѣтú, тѣшь	приобрѣты́-те
вычестъ шаба arwama	везú, везѣшь	вычелъ, чла́, члó	вычту́, тѣшь	вычты́-те
везти (wanšiga) wiđama	ползú, ползѣшь	вѣзь, везла́, везло́	бúду везти́	везы́-те
ползти toomama	грызú, грызѣшь	ползь, зла́, злó	„ ползи́	ползы́-те
грызть nāšima	лѣзу́, лѣзѣшь	грызь, зла, зло	„ грызть	грызы́-те
лѣзть gonima	несú, несѣшь	лѣзь, зла, зло	„ лѣзь	полгзы́-те
нести šandma	пасú, пасѣшь	несѣ, сла́, слó	„ нести́	несы́-те
пасты šarja šoidma	трясú, трясѣшь	пась, сла́, слó	„ пасты́	пасы́-те
трясти karutama	} ринди́ш	трясь, сла́, слó	„ трясти́	трысы́-те

грестъ аешъ, ата, їоидта скрестіі кааріи, а клясть ага нееди, а, вандиата	грёбу гребёшь скребу, скребёшь клянү, клянёшь	грёбъ, блá, блó скрёбъ, блá, блó клялъ, ла, ло	„ грестъ „ скрестіі „ клясть	грёбї-ге скребї-ге клянї-ге
принїять ваёта вóтта отнїять ага вóтта поднїять ііёз вóтта занїять іаепата унїять ваїгістапа взять вóтта	ридиб	принїялъ, ла, ло отнїялъ, ла, ло поднїялъ, ла, ло занїялъ, ла, ло унїялъ, ла, ло взялъ, ла, ло	примү, примешь отнимү, отнімешь поднимү, поднімешь займү, займёшь уймү, уймёшь возьмү, возьмёшь	примї-ге отнимї-ге поднимї-ге займї-ге уймї-ге возьмї-ге
вставáть ііёз тóиэпа давáть андта (у) знавáть (ага) тундта	ветаю, ветаёшь даю, даёшь (у) знаю, (у) зна- ёшь	вставáль, ла, ло давáль, ла, ло (у) знавáль, ла, ло	б́уду вставáть „ давáть „ (у) знавáть	вставáй-ге давáй-ге (у) знавáй-ге



## VI. Määrasõna (нарѣчіе).

§ 71. Peale päris määrasõnu, nagu: сюда siia, тудá sinna, здѣсь siin, тамъ seal, такъ nõnda, очень, весьма wága, какъ kuidas, только üksnes, когда millas, kunaš, тогда siis, развѣ kas ehk, если kui, почти pea aegust, опять jälle, уже juba, j. n. e. saawad Wene keeles weel järgmised määrasõnadena tarwitatud.

1. Keefmist jugu omadusõnad lühendatud lõpuga, nagu: хорошо häste, крѣпко kõwaste, худо halwaste. Omadusõnad lõpuga skii ja шкii aga saawad lõpu ski ja шки, kui neid määrasõnadena tarwitatakse, ja sagedaste seatakse neile weel sõnakeene по ette, nagu: понѣмецки Saksa keeli ehk wiisi, порýсски Wene keeli ehk wiisi, дру́жески sõbralikult, все́чески igawiisi, iga pidi.

2. Mitmed asjasõnad T. muutes, nagu:

водою wett mõõda	весно́ю kewadel
земле́ю maad mõõda, maiša	осе́нью sügisel
сухи́мъ путёмъ maiša teed	длино́ю pitkuti
доро́гою teed mõõda, tee peal	ширино́ю laiuti
днё́мъ päewa	вышино́ю kõrguti
но́чью õõsi	пѣшкóмъ jala
вѣчеромъ õhtu	верхо́мъ ratsa
ýтромъ hommiku	тайкóмъ jalaja
зимóю talwel	ша́гомъ sammui
лѣ́томъ suwel	ла́ромъ hinnata, muudu.

## VII. Gesõnad (предлоги).

§ 72. Gesõnad sulawad kas järele tulewa sõnaga kofku, ehk seisawad temast lahus.

Järele tulewa sõnaga sulawad kofku: вы wälja, воз, взo ehk вз ülesse, низ alla, раз ära, laiali, пере üle. Nemad saawad üksnes ajasõnaga kofku liidetud, nagu: вырѣзывать wäljalõikama, возмутить üles kihutama, низвергать alla heitma, alla wiskama, раздѣлить ära jagama, переходить üle minema j. n. e.

Teised eesõnad, mis järele tulewast sõnast ifka lahus seisawad, nõuawad mitmesuguseid muuteid enese järele, ja nimelt:

1. *P. muudet*: безъ (безо) ilma; безъ награды ilma palgata. для =le, =ks, tarwis; для меня minule, minu tarwis; для чтенія lugemiseks, lugemisele.

до =ni; до дна põhjami, до утра hommikuni.

изъ (изо) seeft, =ft; изъ воды weest, изъ деревни külast.

отъ (ото) =st, =lt, juureft; дрожатъ отъ холода külmaft warijema, отъ моря merelt, отъ города linna juureft.

ради pãraft, ради Бога Zumala pãraft, Христá ради Kristuse pãraft.

у =l, juures; у меня есть minul on, у дяди onu juures, onul.

изъ-за tagalt; изъ-за стола laua tagalt, изъ-за границы wäljamaalt (piiri tagalt).

изъ-подъ alt; изъ-подъ скамейки pingi alt.

Peale selle nõuawad *P. muudet* weel järgmised määrasõnad, mis pãris eesõnadena saawad tarwitatud:

близъ ligidal	повёрхъ pealpool, pealtkaudu
вдоль mööda	пóдлѣ kõrwal
вмѣсто asemel	позадí taga
внутри seespool (-pidi)	пóслѣ pãraft
вне wäljaspool (-pidi)	прéжде enne
вóзлѣ kõrwal	напрóтивъ wašta
крóмѣ peale, ilma—ta weel	свѣрхъ peal pool, peale
мíмо ümbert, mööda	насупрóтивъ wašta
óколо ümber, umbes	средí keskelt, keset.

2. *A. muudet*: къ (ко) juure, =le; вопреки wašta, nagu: ко мнѣ minu juure, вопреки законамъ seaduste wašta.

3. *B. muudet*: про üle, =st, чрезъ (чѣрезъ) läbi, üle, kaudu, сквозь läbi, nagu: онъ разсказалъ про чѣстнаго работника tema rääkis auustast töömehet; войско перешло чрезъ Волгу sõawägi läks Wolga jõest üle, письмо идётъ чрезъ Валкъ kiri läheb Walga kaudu, онъ смóтитъ сквозь скважину tema waatab pilu läbi.

4. *T. muudet*: надъ (надо) üle, kõrhal, между wahel, nagu: мечъ виситъ надъ головою mõõk ripub pea kõrhal; между высокими гóрами kõrgete mägede wahel.

Tähenõud: Kui liikumist kahe ehk mitme asja wahel tähendatakse, saab между ka *P. muutega* tarwitatud: карéta проѣхала между двухъ горъ tõld sõitis kahe mäe wahel läbi, състь между двухъ стúльбевъ kahe tooli wahete istuma (istmest ilma jätma).

5. *II.* *muudet*: при *juures*, *ligida*, при *rõhk* *jõe juures*, при *Petr* *Velik* *Peetri Suure* *aegu*.

6. *B.* ja *T.* *muudet nõuavad*: за *taga*, *taha*, *поль* (*подо*) *all*, *alla*, *предь* *ees*, *ette*, *ja* *nimelt küsimise peale kühi?* *B.* *muudet*, *küsimise peale kus?* *T.* *muudet*. *Nagu*: *Zá* *gory* *mäe* *taha*, за *горю* *mäe* *taga*; *подь* *столь* *laua* *alla*, *подь* *столómъ* *laua* *all*; *предь* *судь* *kohtu* *ette*, *предь* *судомъ* *kohtu* *ees*.

*Tähendus*: *B.* *muutega tähendab* за *ka* *eest* *ehk* *pärast*; онъ *ümerz* за *dru* *ga* *huri* *õbra* *eest*, за *трудолóбие* и *искýство* *wir* *tuse* *ja* *õawuse* *eest*; *наказань* за *лѣннóвость* *laiskuse* *pärast* *karistatud*.

7. *B.* ja *II.* *muudet nõuavad* въ (*во*) *=s*, *sees*, *=sfe*, *sisse*, на *peal*, *peale*, о (*объ*, *обо*) *wasta*, *ja* *nimelt nõuavad* въ *ja* на *küsimise peale kühi?* *B.* *muudet küsimise peale kus?* *aga II.* *muudet*, *nagu* *näituseks*: онъ *pošel* въ *kómnatu* *tema* *läks* *tuppa*, *skóčil* въ *wódu* *kar* *gaš* *wette*; онъ *sidit* въ *kómnat* *tema* *istub* *tuas*; *stóit* въ *wód* *seisab* *wees*; *po* *lo* *ži* *nó* *žik* на *столь* *pane* *nuga* *laua* *peale*; *nó* *žik* *le* *žit* на *столь* *nuga* *on* *laua* *peal*.

О (*объ*, *обо*) *tähendab B.* *muutega küsige*, *wasta*, *ja* *saab enamiste ajasõnade järele tarwitatud*, *mis* *wiskamist* *ehk* *lõõmist tähendavad*: *brósit* *ob* *поль* *wasta* *põrandat* *wiskama*, *raz* *bít* *o* *kámen* *fiwi* *wasta* *puruks* *lõõma*, *udárit* *ób* *st* *nu* *wasta* *seina* *wirutama*; *II.* *muutega tähendab* о *üle*, *=st*, *just* *kui* *про* *B.* *muutega*; онъ *razskázal* о *čestnom* *rabótnik* *tema* *rääkis* *amust* *tõõnehest*; *spórid* о *polézno* *st* *ku* *pán* *nya* *waid* *lesiwad* *suplemise* *tulu* *üle*.

8. *P.*, *B.* ja *T.* *muudet nõuab* съ (*со*). *P.* *muutega tähendab* съ *niipalju* *kui* *=st*, *=st*, *pealt*, *ja* *enamiste liikumist ülevalt* *alla* *poole*, *nagu*: *čerepi* *na* *upála* съ *kryš* *fiwi* *kukkus* *katu* *sel* *ma* *ha*, съ *néba* *taewast*. *B.* *muudet nõuab* съ, *kui* *kahe* *asja* *juurist* *ehk* *jar* *naust* *wõrrelda* *se*: *worob* *inoe* *aj* *no* съ *or* *b* *x* *war* *blase* *mina* *on* *páh* *la* *juurine*, *tigr* съ *bolš* *uju* *so* *ba* *ku* *tiiger* *on* *juure* *koera* *wääriline*, *má* *l* *čnik* съ *pá* *l* *čnik* *pá* *ka* *pi* *kkune* *pois* *kene*. *T.* *muutega tähendab* съ *=ga*, *koosolemist* *ehk* *seltsi*: я *govóru* съ *dru* *gom* *mina* *kõne* *len* *õbraga*, онъ *pu* *te* *šest* *wuet* съ *ženóju* *tema* *reis* *ib* *oma* *nai* *sega*, *ehk* *nai* *se* *seltsis*, *reb* *enok* *pri* *šel* съ *mnóju* *laps* *tuli* *minuga* *kaasa*.

9. *A.*, *B.* ja *II.* *muudet nõuab* по. *A.* *muutega tähendab* по *pealtkaudset* *liikumist ühte* *asja* *mõõda* *ehk* *asja* *peal*, *nagu*:

по морю merd mööda, по льду jääd mööda, ходить по ўлишъ uulitsat mööda, uulitsa peal kõndima; по приказу käsku mööda, käsu järele. В. muutega tähendab по kummi, «ni, saadik: по колѣно въ водѣ põlweni ehk põlwest saadik wees, по глазѣ filmist saadik, по шѣю kaelani. II. muutega määrab по аега ja tähendab: pärašt, järele: по смѣрти отца pärašt isa surma; сто лѣтъ по Рождествѣ Христовѣ sada aastat peale Kristuse sündimist.

### VIII. Sidesõnad (союзы).

§ 73. Kõige pruugitamamad sidesõnad on järgmised:

и да } ja, ka	чѣмъ — тѣмъ mida — seda
также ka	хотѣ — но ehk küll — aga siiski
не только, но и mitte üksnes,	если — то kui — siis
[waid ka	такъ какъ sest et, sellepärast et
или (kae) ehk, või	пока не kummi, jenni kui
или — или kas — ehk, kas — või	пока kumma, nii kaua kui
ни — ни ei — ega	чтобъ, чтобы selletarwis et,
если, когда kui	[seks et
	что et.

### IX. Hüüdsõnad (междометія).

§ 74. Hüüdsõnadest saamad järgmised kõige sagedamine tarwitatud:

о! ахъ! ахтй! оh! ah!	ей! ей! tõeste!
ай! ой! уй! ай! ой! уй!	право! tõeste!
ну! noh!	урá! huraa!
вотъ ужé! oot' oot'!	бѣдá! häda!
жаль! kahju!	увы! горе! oh häda! oh õnnetust!
вотъ ещё! taga paremaks!	ха! ха! ha, ha!

# Opetused

suusõnalituks ja kirjalituks harjutuseks.

1.

Asja wõi nimisõna.

Seaduskorralised meestesugu sõnad.

Müürsepp paneb aluse. Puusepp ehitab majasid, küünisid ja silbasid. Tiišler teeb kappisid ja laudu. Raudsepp taub naelu. Pagar küpsetab fringleid. Sumal on maailma looja ja walitseja. Kirjutaja wend armastab hobusid, hanesid ja tuisid. Mednik andis kokale lillesid ja puuwilja (pl.). Tõõmees raiub kirwega ja kangiga. Tuapoišs käib laternaga. Koolmeister räägib kašahoidjatega juutide kombedest. Tšaar andis sõamees-tele ja rüütlitele käskusid. Hobune ei falli parmusid ja säästi. Talba löö talwaga wälja.

müürsepp мурникъ  
paneб кладѣтъ  
alus фундаментъ  
puusepp плотникъ  
ehitab стробитъ  
maja домъ  
ja и  
silb мостъ  
tiišlar столяръ  
teeb дѣлаеть  
kapp шкапъ  
raudsepp кузнѣцъ  
taub куѣтъ  
pagar бѣлочникъ

küpsetab печѣтъ  
fringel крѣндель  
Sumal Богъ  
maailm миръ, свѣтъ  
looja создатель  
walitseja властителъ  
kirjutaja писаръ  
wend братъ  
armastab любитъ  
hani гусь  
aednikъ садѣвникъ  
andis далъ  
koff поваръ  
lill цвѣтъ

puuwili ПЛОДЪ  
töömeeß рабѠтникъ  
raiub рѠбить  
fang ломъ

(Eöpp =ga küsimuse peale kellega?  
millega? saab palja T. muute  
waral tõlgitud, kui tööriista  
tähendatakse, mille abil midagi  
tehaakse; kui aga kaasolemist  
ehk jeltsi tähendatakse, siis  
tarwitatakse съ T. muutega).

käib хѠдить  
koolmeister учитель  
räägib говоритъ  
tšaar царъ  
rüütel рѠшаръ  
käst прика́зъ  
ei falli не терпитъ  
parm оводъ  
talb клинъ  
löö wälja выбивай.

Gitamise sõnade järele не ei, нѠтъ ei ole, saab küsimise  
peale keda? mida? *Вин.* muute asemel ikka *Под.* muude tar-  
witatud.

## 2.

### Seaduskorralised naestesugu sõnad.

Neitsi teeb tööd würstinna tuas. Häda sünnitab häda.  
Maru tuul murrab kased ja õunapuud maha. Westi jookseb  
orgudes ja kraawides. Maa peal on lagedikud, orud ja mäed.  
Lapsehoidja andis lesele naesele kasuka ja kübara. Kala püü-  
takse wõrkudega. Puusepp ehitab sauna seinad ja katuse, aga  
müürsepp teeb ahju ja kirstna. Koolmeister räägib kaladest,  
lindudest ja metsloomadest. Meistrinna peab lehma, hobusid ja  
kitsefid. Krahwinna pakub kuningannale klaas wett (P.). Wend  
ostis kapsaid ja nairid (ain.). Heeringal (II.) on luud, põis  
ja soomus. Lesed naesed ja waesed lapsed elawad waesuses.  
Tiislar teeb saega tööd, õmbleja naesterahwas nõelaga, maal-  
meister pinsliga, aga sõamees mõõgaga.

teeb tööd работаетъ  
würstinna княгиня  
tuba комната  
(Kellegi ehk millegi sees,  
küsimise peale kus? on  
Wene keeles въ II. muu-  
tega).

häda бѠда  
sünnitab родить  
murrab maha слáмываетъ  
jookseb течётъ

kraaw канáва  
maa земля  
(Kellegi ehk millegi peal,  
küsimise peal kus? on  
Wene keeles на II. muu-  
tega).

lagedik равнина  
mägi гора  
andis далá  
lest naene вдова  
kübar шляпа

kala rýba  
 püütakse (=püüawad) лóвять  
 wõrk сѣтъ  
 sein стѣна  
 katus кровля  
 aga а, но  
 lind птѣца  
 metsloom звѣрь, я  
 meistrianna мастерица  
 peab дѣржитъ  
 lehm корова  
 kits коза  
 krahwinna графиня  
 kuninganna королева  
 rakub подаётъ  
 klaas стаканъ

ostis купилъ  
 karpas капуста  
 pairis рѣпа  
 heeringas сельдь, и  
 põis пузырь, я  
 soomus чешуя  
 kellelgi on keda? mida? имѣеть  
 waene laps сирота  
 elawad живуть  
 waejus бѣдность, и  
 saag пилá  
 õmbleja naesterahwas швей  
 nõel игла  
 maalmeister маляръ  
 mõõk сабля.

3.

Seaduskorralised kestmistjugu sõnad.

Kalad elawad järwede ja merede sügawuses, aga linnud õhus ja maa peal. Soome suguharu maal on palju kaljusid, soosid ja järwi. Inimesed joowat wett, piima, õlut ja wiina. Magunal on palju seemneid. Sumal ilmus Moosesele tuleleegis. Ohwitserid rääkijwad lippude nimedest ja teenistuse koormatusest. Seebiga pestakse ihu. Külades on wähe korstnapühkijaid. Riiutlid rääkijwad inimeste kurbdusest ja rahu aegadest. Tiislaril on mitu peitelt. Kaupmees kaupleb peeglitega ja tapetitega linnades.

sügawus глубина  
 õhk вóздухъ  
 Soome= Финскаго  
 kalju скала  
 inimesed люди, ей  
 joowad пьють  
 piim молоко  
 õlu піво  
 wiin вино  
 magun макъ  
 ilmus явился  
 Mooses Моисей

ohwitser офицеръ  
 rääkijwad говорили  
 teenistus служба  
 pestakse мóють  
 ihu тѣло  
 korstnapühkija трубочиетъ  
 rahu миръ  
 dolotó peitel  
 kaupmees купецъ  
 kaupleb торгуетъ  
 linn гóродъ  
 tapetid обои, евъ

Sõnad сколько kui palju? mitu? столько nii palju, нѣ-  
скольکو mitu, mõned, мало wähe, много palju ja довольно  
küllalt, nõnawad, et nende järele tulew asja sõna P. muutesse  
saab seatud.

4.

Meestejugu sõnad,  
mis üleülbifest seadufest kõrwale lähewad.

Põlbude peal sigineb küllalt lina ja wilja. Kottad kisuwad  
saaki nokaga ja küüntega lõhki. Kaupmehed kauplewad turul  
(= turu peal) kammidega ja pargadega. Kalamehed püüawad  
angerjaid õngedega ja wõrkudega. Meitsid ehiwad wõidumeeste  
päid wannikutega. Toit seedib kõhus. Mustad räästad teewad  
pesad puude õõnsustes ( = õõnsustes). Kasetõrwaga wõietakse  
rihmastid. Kraawides on kewadel (T.) palju wett. Sõrmuseid  
ehitakse (= ehiwad) sagedaste kalliste kiwidega. Puu seisab juur-  
tega nullas (= maa sees). Riiutlid elawad kindlates lossides.  
Poisikesed armastawad jeäd mööda liuugu lasta. Lufusepp teeb  
luffusid. Puu saab tules lõeks (T.), süsi aga tuhaks. Sänesed maga-  
wad päewa (T.) ja hulguwad öösi (T.).

sigineb родится  
wili хлѣбъ  
kisuwad lõhki растерзаютъ  
saak добыча  
nokk клювъ  
turg рынокъ  
kauplewad торгуютъ  
kalamees рыбакъ  
püüawad ловяць  
õng уда  
ehiwad украшаютъ  
pea головá  
wõidumees побѣдонбсець  
toit пища  
seedib варится  
teewad pesa выютъ гнѣздо  
puu дѣрево  
õõnsus дупло

wõietakse мажутъ  
kewade весна.  
remény, я riim  
sõrmus перстень, я  
sagedaste часто  
kalliste драгоцѣнными  
seisab стоить  
poisikene мальчикъ  
armastawad любятъ  
mööda по (A. muutega)  
liuugu lasta кататься  
lufusepp слесарь, я  
saab дѣлается  
jänes заяць  
magawad спяць  
hulguwad бродяць  
öö ночь, и.

5.

Inglaste sadamates on palju wahtisid. Saklad pidasiwad  
Saanalastega sõda ja Ingliseid Hiinlastega. Sead koolipoisid



armastawad seltsimehi. Peipsi järwes püütakse kiiisu ja latifaid. Mõisnikud rääkisiwad kodanikkude ja talupoegade waesusest. Lapsed, õppige usinaste! Kulli poegi söödeti hiire poegadega. Kütid püüawad karu- ja hundi poegi. Peremees peab wasikaid, warju ja pörsaid. Linna asunikud elawad suwel talupoegade juures. Kaupmehel (= kaupmehe juures) ei ole nuge ja mõõkafid, aga palju telliskiwisid. Päikese kiirte sära on filmadele kahjulik.

šadam гáвань, и

waht стóрожъ

Šaks Нѣмецъ

pidasiwad šoda велá войнѹ

Šaantlane Дáтчанинъ

head дóбрые

šoolipoisъ ученикъ

Peipsi — š въ Чѹдскомѹ

kiisk ёршь

latikas лещъ

šodaniš мѣщанинъ

õppige учíteсь

ušinašte прилѣжно

šulli poeg орлёнокъ

hiire poeg мышёнокъ

šöödeti кормили

kütt охóтникъ

hundi poeg волчёнокъ

peremees хозяинъ

pörsas поросёнокъ

linna asuniš горожанинъ

juures у (P. muutega)

mõõk мечъ

päikese sólneчныхъ

kiir лучъ

šara блескъ

šilm глазъ

šahjulik врёдень.

## 6.

Meistrid istusiwad järgede peal ja rääkisiwad Šestlaste käsitöödest. Wanameestel (= wanameeste juures) on hallid juuksed ja tõntsid filmad. Laewade ankrud saawad wälja heidetud. Šarwede šarw on enamiste hall ja must. Wendadel (= wendade juures) ei ole sukke ja saapaid. Misšugused šaared on Šoome lahes? Mitu šorda lugesid šina šeda kirja? Šewadel (T.) haljendawad metsad ja šarumaad. Šöögiaias on šuured šapstapead, põllu peal on hulk wiljapäid. Šitsšadest punutakse kormisid. Misšugused linnad on Šoolamaal? Šalšadega lõhutakse pakkusid. Uue šuue käised on liig pikad. Mitu aršhinat šalewit läheb šajuša tarwis (= peale)? Šauljate healed on heledad, kui šellad. Šealinnas on palju šušarid, šrenadeerisid, šragunid ja muud šoldatid.

istusiwad сидѣли

Šestlane Эсть

käsitöö ремесло

hallid сѣдые

tõntsid тупые

laew корабль

šaawad wälja heidetud спускаются

šarw цвѣтъ

[скаются

hall сѣрый  
 must чѣрный  
 on enamiste бывáеть  
 misjugused какіе  
 Soome — в вѣ финскомъ  
 lahe заливъ  
 sina lugesid ты читáль  
 jeda это  
 haljendawad зеленѣють  
 kõõgiaed огорóдь  
 juured большіе  
 hull множество  
 punutakse плетúть  
 korw корзина

Roolamaa Пóльша  
 lõhutakse колóть  
 rask колóда  
 uue нóваго  
 suub сертýкъ  
 liig слішкомъ  
 pikad длинны  
 läheb идётъ  
 laulja пѣвецъ  
 heledad звóнки  
 kui какъ  
 realinn столица  
 muud другіихъ.

7.

Onu lamab külleli (= külle peal) ja suitsetab piibu (täis) tubakat. Minewal aastal oliwad waderid peremeeste juures pidusöömaajal. Isandad, jooge klaasi täis (= klaas) palawat theed ja hammustage tükk sükrut kõrwa. Thee hais on meelepäraline, aga juustu hais on wastane. Naabrite pojad ostiwad pea sükrut, weerand naela theed ja nael tubakat. Kott on (= lamab) põrandul. Mis maksab pipra loot? Uulitsa peal on wähe lund, aga küllalt rahwast. Dja kaldal seisawad würs-tide mesipuud. Warblased lendawad troppidena (T). Sõpikka sõõdetakse sipelgatega. Misjuguses polgus teeniwad sinu sõbrad? Isand, halasta! Soowin head (= õnnelikku) teed. (P.)

onu дядя  
 lamab лежить  
 suitsetab курить  
 piip трубка  
 tubakas табакъ  
 minewal въ прошломъ  
 oliwad были  
 jooge пейте  
 palawat горячаго  
 hammustage kõrwa прикусите  
 tükk кусокъ  
 sükrur сахаръ  
 hais запахъ  
 meelepäraline пріятенъ

wastane противенъ  
 ostiwad купили  
 weerand четверть, и  
 nael фунтъ  
 tee чай  
 kott мѣшокъ  
 mis maksab почёмъ  
 loot лотъ  
 pipar перецъ  
 uulits улица  
 lumi снѣгъ  
 rahwas народъ  
 seisawad стоятъ  
 lendawad летаютъ

tropp stádo  
 söödetafse kórmjat  
 misjugašes vь kakómь  
 teenivad služát

finu tvoí  
 halasta pomíлуй  
 šoovin želáю  
 õnnelíflu sčastlívaго.

8.

Naiste sugu sõnad,  
 mis üleüldisest seadusest kõrwale lähewad.

Pardid ja luiged ujuvad tiifide peal. Sügisel (T.) oli külas mitu pulma. Mitu waati ja pudelit (pl.) on keldris? Sõkullid sööwad konne ja hiiri. Döömehed sööwad mõnikord ilma nugaleta, kahwliideta, lusikateta ja taldrekuteta. Meie nägime harumaal ümardajaid ja tütarlapsi ja hull lambid. Meie kubermangude wiljariffus on tuttav. Kaupmeeste emadad ei kuulnud lastehoidjate palweid. Akadeemia trükitojas trükitakse palju piibleid. Mitu õmbleja naesterahwast on wabrikus? Kaela ja otšaefise peal istusiwad kärblased. Naabrite aedades kaswab wähe liiliaid, aga palju hortensiaid. Saama ülem sai walgust (T.) furnuks löödud. Suudi naesed ostiwad palju kalkunid. Nälg ei ole tädi.

luif лебедь, я  
 ujuvad плавають  
 tiif прудь  
 sügise осень, и  
 oli было  
 pudel бутылка  
 õõkull сова  
 sööwad ёдятъ  
 hiir мышь  
 mõnikord иногда  
 ilma безъ (P. muutega)  
 kahwel вилка  
 lusikas ложка  
 taldrek тарелка  
 meie nägime мы видѣли  
 meie нашихъ  
 kubermang губернія

wiljariffus плодородность, и  
 tuttav известна  
 kaupmehе emad купчиха  
 ei kuulnud не слýшали  
 akademia академия  
 trükitoda типография  
 trükitakse печатаютъ  
 wabrik фабрика, заводъ  
 kärblane муха  
 kaswab растётъ  
 liilia лилія  
 hortensia гортензія  
 ülem начальникъ  
 jaam станція  
 sai furnuks löödud былъ убить  
 nälg голодъ  
 tädi тетка.

9.

Täiad on roppuse nuhtlus. Drawate toit on pähkjad ja kuuse käbid. Tallinnas elab palju Gesti perekondasid. Koolipoisid

waidlesiwad armastuse ja wale üle. Tsaarina ehib kirikuid pühade kujudega. Kirikutes põleb hulk wahaküünlaid. Wene= maal sigineb küllalt ruffist ja tatart. Kirkside magu on hapu= kas. Ilma ohjadeta ei ole wõimalik hobusid juhtida. Pere= mehed läkswad tütartega niidu peale. Nohutirtsude ärahäwi= tamine on väga raske. Möldrid söödawad oma sigu ruffiga. Würstinna (seltsliku) õhtu peal oli mitu krahwinnat ja teisi emandaid. Moskwas on palju kõrgeid tornisid ja kellatornisid. Särwe peal waluwad lotjade purjud. Sihi peal seisab hulk teibid.

гоппус неопрѣтность, и  
 nuhtlus nakazanie  
 pähtel orõxъ  
 kuuse= еловыя  
 käbi шипка  
 Tallinn Réwель, я  
 elab живётъ  
 Cesti= éstскихъ  
 waidlesiwad спорили  
 ehib украшаетъ  
 püha kuju образъ, ikóna  
 põleb горитъ  
 waha= восковыихъ  
 küünal свѣчѣ  
 Wenemaа Россія  
 tatar гречиха  
 kirjs вишня  
 magu вкусъ

hapukas кисловатъ  
 ei ole wõimalik нельзя  
 juhtida править (nõuab  
 oma järele T. muudet)  
 läkswad пошли  
 niit сенокосъ  
 ärahäwitamine истреблénie  
 väga весма, очень  
 raske трүдно  
 mölder мельникъ  
 söödawad кормятъ  
 siga свинья  
 õhtu вѣчеръ  
 emand госпожѣ  
 Moskwa Москвѣ  
 kõrgeid высокихъ  
 waluwad бѣлѣютъ  
 lodi ладья.

10.

Keskmist sugu sõnad,

mis üleüldisest seadusest kõrwale lähewad.

Kuningatel on palju suurtüfka, püsja ja mõõkasid. Ein= dude tiibades on mitmekarwalised suled. Kerjaja käib räbalates. Teekäijad rääkisiwad wõeraste maade imedest ja pealinna hoo= netest. Puude otsas (= peal) on oksjad, ra'ud ja lehed (w. § 12, 4). Wõta mantel õlade peale. Need afnad on ilma klaasideta ja ukjed ilma lukkudeta. Lastehoidjad mängiwad lastega. Kui palju maksab tosin mune ja kümme kond õunu? Meistrid kutsusiwad sellisid pidusöömaajale. Mitu rooga oli laua peal? Kirjutajad

rääkijiwad kaupmehe warandusest ja pärandusest. Sõpikkude laul on kõrwadele lõbus. Treppide käsitsjed tehakse puust ehk rauast. Sumala film näeb kõik saladused. Wanemad muretsewad laste õnne eest. Sinna ligikonnas on mitu furnuaeda.

kuningas король, я  
suurtükk пушка  
on находятся  
mitmekarwalised разноцвет-  
terjaja нищий [ныя  
käib ходитъ  
teekäija путешественникъ  
wõeraste чужихъ  
oks сукъ  
raag wõtвъ, и  
leht листъ  
wõta возьми  
mantel плащъ  
need эти  
mängiwad играють  
maksab стобить  
tofin дюжина  
kümmefond десятокъ  
kutsumiwad — le пригласили  
oli было [на

pärandus наследие  
lõbus приятно  
käsitsjed перила, ть  
tehakse дѣлають  
(Küsimise peale millest? kel-  
lest? tehtud, walmistatud,  
seisab Wene keeles изъ  
P. muutega)

ehk или  
raud желѣзо  
Sumala film Божье око  
näeb видитъ  
kõik все  
jaladus тайна  
wanemad родители, ей  
muretsewad — eest заботятся  
о (II. muutega)  
ligifond окрѣстность, и  
furnuaed кладбище.

11.

Wähendus- ja suurendusõnad.

Meie waatlesime liblikafeste tiimafesi ja filmafesi ja hiirefeste hambufesi ja jalafesi. Kasfikesele kannikesed, aga hiirekesele (filmawee) pisarakesed! Pane lusikatene ja wiinaklaasikene laua- kese peale. Smaene ja isakene kintijiwad lastefestele raamatufesi. Dekesel ei ole kõrwarõngafest kõrwaeses, aga wennafesel on ainult kasuka naru (= halb kasukas). Suure maja õue peal haugub suur koer. Kanakene nokib terakese haawal. Wallatumad poisikesed lõhkujiwad linnufeste pesakesed ära.

meie waatlesime мы разсматри-  
liblikafene мотылёчекъ [вали  
filmafene глазокъ  
hiirefene мышка  
hambufene зубокъ  
jalafene ножка

kassikene кошечка  
kannikene игрушка  
pisarakene слезка  
pane положи  
lusikatene ложечка  
wiinaklaasikene рюмочка

finnisiwad подаріли	nošib клюётъ
lapsekeseb ребятишки, шекъ	terasene зёрнышко
fõrwatõngasene серёжка	=haawal по (A. muutega)
fõrwasene ушко	lõhkusiwad ära разорили
ainult только	linnufene птичка
hangub лаетъ	pesasene гнѣздышко.
kanasene курочка	

12.

Sjanimed ja wõeraist keeltest wõetud sõnad.

Turul oliwad Mardi Peeter (= Peeter, Mardi poeg), Tooma Mihkel, Sgnaatiuse Anna (= Anna, Sgnaatiuse tütar), Saasari Leena ja Sergei Juulia. Jakobi Tatjaana jalutas Maksimi Nikolaiga ja Lunka Ukuliinaga. Maskaariuse Liisa kutsus Madise Pelageeja Iõunesõögile (=l. peale). Wanemuises ja Ilmarises laulawad Gestlased. Tulekustutamise hoiduses seisawad ämbrid, redelid ja pitsid. Prügitud maanteed mööda on hea sõita. Koolmeister rääkis Poo jõest, Haiiti saarest, Kalee sadamast ja Baaku linnast. Gestlased auustawad Karl Robert Jakobson'i ja Friedrich Reinhold Kreuzwald'i mälestust. Andke kiri emanda Susanna Keilmann'i kätte (A. = Keilmann'ile).

oliwad были	ämber ведро
Mart Мартинъ	redel лѣстница
Toomas Тома	pits труба
Mihkel Михайлъ	hea хорошó
Sgnaatius Игнатій	sõita ѣхать
Saasar Лазарь	Poo По
Leena Елена	Haiiti Гаити
Tatjaana Татьяна	Kalee Калé
jalutas гуляла	Baaku Бáку
Maskaarius Макарий	auustawad чтáть
kutsus пригласила	mälestus пáмять, и
Madis Матвѣй	Jakobson Якобсонъ
Pelageeja Пелáгeя	Friedrich Фрiдрихъ
Iõunesõök обѣдъ	Reinhold Рейнгольдъ
Wanemuine Ванемуине	Kreuzwald Крейцвальдъ
Ilmarine Ильмарине	andke kätte отдайте
laulawad поётъ	Keilmann Кéйльманъ.
tulekustutamise — в въ пожар-	
[номъ	

13.

**Omadusfõnad.**

Täied ja lühendatud lõpud.

Uued riided on ilusad. Odaw kaup on kõlwatu. Wana kõis on pikk. Punane kalew on kallis. Walge liiw on kuuw. Uus keller on külm. Wärske kala on maitsew. Rikas juut on kitsi. Sügaw wesi on waifne. Terwe inimene on rõõmus. Sinine meri on sügaw. Wene sõawägi on wahwa. See kooli-pois on wirt, aga wallatu. See mõisnik on rikas, aga õnnetu. Tahm on must, lumi on walge. Taline ilm on külm, aga lõbus. Terane poisifene on waene. Minu hõbedane raha ei ole wana. Minu küldne sõrmus on lihtsas. Suur puumaja on kõrge. Must kepp on kõwer, aga kollane on õige.

uus нОВЫЙ	wahwa хРАБРЫЙ
ilus кРАСИВЫЙ	wirt ПРИЛЕЖНЫЙ
odaw дешЕВЫЙ	wallatu шАЛОВЛИВЫЙ
kõlwatu негОДНЫЙ	mõisnik помЪЩИКЪ
wana стАРЫЙ	õnnetu несЧАСТЛИВЫЙ
kõis верЕВКА	tahm сАЖА
pikk дЛИННЫЙ	must чЕРНЫЙ
punane кРАСНЫЙ	taline зИМНИЙ
kallis дорогОЙ	ilm погОДА
walge бЪЛЫЙ	lõbus прИЯТНЫЙ
liiw песОКЪ	waene бЪДНЫЙ
külm холОДНЫЙ	minu мОЙ
wärske свЪЖИЙ	hõbedane серЕБРЯНЫЙ
maitsew вкУСНЫЙ	raha монЕТА
rikas богАТЫЙ	küldne золОТОЙ
kitsti сКУПОЙ	lihtsas прОСТОЙ
sügaw гЛУБОКИЙ	suur большОЙ, велиКИЙ
waifne тИХИЙ	puu- деревЯННЫЙ
terwe здорОВЫЙ	kõrge высОКИЙ
rõõmus весЕЛЫЙ	kõwer крИВОЙ
sinine сИНИЙ	õige прЯМОЙ.
Wene рУССКИЙ	kollane жЕЛТЫЙ

14.

See wesi on segane ja see klaas ei ole puhas. Sinu tuba on liig soe ja õht on halb. Ilm on wäga selge, aga jaha. See raamat on wäga kasulik, aga liig kallis. Ukiline surm on

hirmus. Näljane hunt on kuri. Minu trepp on järsk ja kitsas. Teie maa on waene, aga meie maanurk on rikas. Meie waene, aga auus töömees on haige. Rammus elajaliha on toitlik. See roheline lipp on liig lai. Raud on raske, aga udufulg on ferge. Sinu tõlk on ferge, aga minu ülesanne on liig raske. Puhas klaas on läbipaistew. Minu wanaema on pime ja kurt. See kiviild on kindel. Meie kollane kirik on suur. Näljast ei söödeta sõnadega.

see ётотъ, ёта, ёто  
 jegane мутный  
 puhas чистый  
 sinu твой  
 liig слишкомъ  
 soe тёпый  
 halb дурной  
 selge ясный  
 jafe прохладный  
 kasulik полезный  
 äkiline внезапный  
 surm смерть, и  
 hirmus ужасный  
 näljane голодный  
 kuri злой  
 järsk крутой  
 kitsas узкий  
 teie вашъ, ва́ша, ва́ше  
 meie нашъ, на́ша, на́ше  
 auus че́стный

haige больно́й  
 rammus жи́рный  
 elajaliha говя́дина  
 toitlik пита́тельный  
 roheline зелёный  
 lai широкі́й  
 raske (tõstes) тяжёлый  
 udufulg пухъ  
 ferge лёгкий  
 tõlk перево́дь  
 ülesanne зада́ча  
 raske (tehes) трудо́ный  
 läbipaistew прозра́чный  
 wanaema ба́бушка  
 pime слепой  
 kurt глухой  
 kivi- ка́менный  
 kindel крѣпкий  
 ei söödeta не ко́рмять.

15.

Minu mustad kasfid ei ole kurjad, aga sinu kirju koer on wäga kuri. Peenikene niit ei ole liig kõwa. Sügiseseid maru tuuled olivad wäga hirmsad ja talised külmad kahjulikud. Teie fõrged tuad on tühjad. Meie sihwatad neitsid on osawad. Teie waitjed järwed on sügawad. Need pikad laulud on kurwad. Kurjategija pale on kahwatanud. See tint ei ole must, waid sinine. Wäraw on kinni. Minu kuldne uur on kallis. Rõõsk foor on wedel. Sinu uued saapad on liig kitsad. Walged kased on õiged. Teie käed ja jalad ei ole wäga puhtad. Kallis lõuend on peenikene. See jäme wai on lühikene. Suwised päewad on pikad. Hädas ei ole Jumal kauge.



kirju пёстрый  
 peenifene тонкий  
 niit нить, и  
 kōwa, kindel крепкий  
 sügisene осенний  
 külm морозъ  
 kahjulik вредный  
 tühi пустой  
 sihwakas стройный  
 osaw ловкий  
 pikk долгий  
 laul пѣсня  
 kurb грустный

kahwatanud блѣдный  
 tint чернила, ъ  
 sinine синий  
 wäraw ворота, ъ  
 finni залертый  
 uur часы, овъ  
 tõõst koor сливки, вокъ  
 wedel жидкий  
 lōuend полотно  
 jame толстый  
 lühifene короткий  
 jumine лѣтний  
 kaude далёкий.

16.

Omatusõnade muutmine.

Kollaste murakate magu on magushapu. Suurte põldude omanikkudel on palju rasket tööd. Postkontori sisemised ukjed on veel kinni. Punašes karbikšes on mõned head tuletikud. Wene merewäe ohwitserid käiwad mustades mantlides, aga teiste ohwitseride mantlid on halli karwa (P). Kaswa küünlad põlewad tumeda leegiga. Kroonu mõisate metswahiidel on mütsid roheline weerega ja kuued roheline kaeltagusega. Armas tädi, anna waeše kingšepa weikšese pojale peutäis pähkšlaid! Niskad kaupmehed andšiwad wabale tulekustutawale selššile tähtša auu-palga. Karjane lamab warjurikkas kašumetsas pehme šambla peal. Meie wanaaegšete riiete imelik iludus on tuttaw. Kur-jale šaab enamiste kuri otš.

murašas морошка  
 magušhapu кислосладкий  
 omanik владѣтель, я  
 töö работа  
 postkontor почтѣвая контѣра  
 ššimine внѣтренний  
 veel ещѣ  
 karbifene корѣбочка  
 hea хорѣший  
 tuletikk зажигательная  
 merewägi флотъ [спічка  
 karw цвѣтъ

rašwa= сальный  
 põlewad горять  
 tume тусклый  
 kroonu казѣнный  
 metsawahit лѣсноій стѣрожъ  
 müts шапка, фуражка  
 weer околѣшь  
 kaeltagine воротникъ  
 armas милый  
 anna дай  
 kingšepa сапѣжникъ  
 weifene маленкий

peutäis гореть, и  
andsiwad дали  
waba вольный  
tulekustutaw selts пожарное об-  
tähtsas значительный [щество  
aishpalk награда  
warjurikas тѣністый  
kasumets роща

pehme мягкій  
sammal мохъ  
wanaaegne старинный  
imelik удивительный  
iludus красота  
tuttaw извѣстный  
saab enamiste бывають  
ots конѣць.

17.

Wanaema jutustas tänulikkudele lastele palju tõsiseid ja naljakaid ennemuistseid juttusid. Mina loen kuulsa kirjaniku ajalugu ja mõtlen Wene keisririigi alguse üle järele. Ürdaşudame-  
lised neitsid kinkisivad haigetele ja haawatutele puhasi pesu. Wäsinud töömehed rääkisivad hoolika peremehe ja wirga pere-  
naese haruldasest õnnest. Wõeraste keelte tundmine on teekäija-  
tele väga tulus. Tuttawus wõeraste maade mitmesuguste kom-  
betega kojutab inimlikku mõistust. Wanades aabitsates oli  
esimese lehekülle peal kirju tuff. Rahwa koolide kasu on aru-  
katele inimestele väga selge. Wene omadusõnade muutmine ei  
ole mitte liig raske. Koduloomad toowad põllumeestele püaratu  
suurt kasu.

jutustas разказала  
tänuilik благодарный  
tõsine серьёзный  
naljakas забавный  
ennemuistne jutt сказка  
mina loen я читаю  
kuulus знаменитый  
kirjanik писатель, я  
ajalugu история  
mõtlen думаю  
keisririik империя, государ-  
algus начало [ство  
ürdaşudameline милосёрд-  
haawatud раненый [ный  
pesu бельё  
wäsinud усталый  
hoolikas рачительный  
haruldane рѣдкий  
keel языкъ

tundmine знание  
tulus полезный  
tuttawus знакомство  
mitmesugune различный  
kojutab развивають  
inimlik человеческий  
mõistus умъ  
aabits азбука  
oli находился  
esimene первый  
lehekülg страница  
rahwa- народный  
kasu польза  
arukas смысленный  
muutmine склонение  
koduloom домашнее живёт-  
toowad приносятъ [ное  
põllumees земледѣлецъ  
püaratu suur громадный.

18.

Lehma piimast valmistatakse wõid, juustu ja mitmesuguseid maitsewaid roogasid. Mõned keedawad Wasila päewaks (въ В. muutega) sea jalgu ja hapu kapsaid (ain.). Karu kãpad ja suitsetatud sea pead peetakse maiuse roaks. Hundi tõrwad on hinnalised. Pamba (=nahka) kasukas on soe. Paju ja tamme koorega pargitakse nahka. Rebase kawalus ja hundi nãlg on tuttawad. Sde kinkis wennale wahtra (=puuse) kastikese ja luupeaga nua. Kase puudest aetakse tõkatit (=kastetõrwa), männapuudest aga tõrwa. Maabri aias kasvawad kirsi- ja pirnipuud. Kotka küüned on terawad. Enne kirjutati hane sulgedega, nüüd aga teras-sulgedega. Wiljandi kindla lossi waremed tuletawad endiseid aegu meelde. Peterburi kubermangus on mitu Saksa asundust.

walmistatakse приготавли-  
wõi мáсло [ють  
mõni нѣкоторый  
keedawad варя́ть  
Wasila päew мáсленица  
hapu кислый  
kãpp ла́па  
suitsetatud копченый  
peetakse счита́ютъ  
maiuse roog ла́комство  
hinnaline цѣнный  
paju й́ва  
foor корá  
pargitakse выдѣлываютъ  
nahk ко́жа  
kawalus хитро́сть, и  
nãlg голо́дь  
kinkis подары́ла  
wäher клёнъ  
kastikene лárчикъ

luu= косяно́й  
(nuu) pea рýчка  
(põletus) puud дрова́, ь  
aetakse гоня́ть  
mãnd сосна́  
tõrw смолá  
kirs víшня  
pirn гру́ша  
teraw о́стрый  
enne прѣжде  
kirjutati писа́ли  
nüüd тепе́рь  
teras= ста́льный  
Wiljandi Фелли́нь  
waremed разва́лины, ь  
tuletawad meelde напоми-  
endine прѣжний [на́ютъ  
Peterburg Ст. Петербу́ргъ  
asundus поселе́ние.

19.

Aleksandra ema kõneles (= rääkis) Mihkli tädiga Saani päewa rõõmudest. Wanaema willane rätik ja wanaisa karwane tübar on kapis. Waene rätsepp Iwanow on rikka kingsepa Pawlowiga tuttaw. Meie lugefime kuulsatest Wene wäeülematest Suworow'ist ja Kutusow'ist. Weera (Bápa) tütar elab keiserinna lossis. Dnu mõisad on Pihkwa kubermangus. Medniku isa

ostis tädi lehma. Isa sõna on wali. Koolmeister rääkis kirjanikkudest Turgenew'ist ja Maikow'ist. Madami Anton sõneles puusepaga Stepanow'iga. Rätsepa emand Eifogubow rääkis mõisniku emanda Palkin'iga.

rõõm радость, и  
willane шерстяной  
rätik платокъ  
wanaisa дѣдушка  
karwane мѣховой  
rätsepp портной  
tuttaw знакомый

wäeülem полководецъ  
Pihkwa Псковъ  
wali строгий  
sõneles спорилъ  
rätsepa emand портниха  
mõisniku emand помѣщица.

20.

Omatusõnade wõrdlus.

Mõõk on teraw, aga habeme nuga on terawam. Poeg on tark, isa on targem, aga wanaisa on kõige targem. Kuld on kasulik, aga raud on kasulikum. Päew on külm, aga öö on weel külmem. Talw on lõbus, suwi on lõbusam, aga kewade on kõige lõbusam aasta-aeg. Tänes on kawal, koer on kawalam, aga rebane on kõige kawalam. Hobune on kõige targem ja ilusam koduloom. Kõige rikkamad inimesed ei ole ifka kõige õnnelikumad. Kõige kurjemad metsloomad elawad kõige kaunimates maakohdades. Tänanane ilm on selgem, kui eilane. Eihawõtted on Wenelastele (для Р. muutega) kõige hiilgawam püha. Tallinnas on rohkem elanikka kui Tartus.

habeme nuga бритва  
tark умный  
kuld золото  
talw зима  
suwi лето  
tugew сильный  
ifka всегда  
kuri лютый

kaunis прекрасный  
tänanane сегоднешний  
eilane вчерашний  
Eihawõtted Пасха  
hiilgaw светлый  
püha праздникъ  
elanik житель  
Tartu Дерптъ.

21.

Terwis on tähtsam kui raha. Sõprus on kallim kui kuld. Raud on waseft odawam. Hollandi lõuendit arwatakse kõige peenemaks ja kallimaks. Linnades elab rohkem rahwast kui küllades. Wanaaegsed seadused oliwad walimad kui nüüdsed. Tärw on jõest sügawam, aga meri on kõige sügawam. Kõige wanem wend rääkis kõige noorema õega. Rada on kitsam kui tee.

Pehme kriit on parem kui kõwa. Trükipaber on jämedam kui kirjutuspaper. Kõige rikkama emanda maja on kõrgem kui küla= kirik. Saani kiri on lühikene, Mihkli kiri on veel lühem, aga Peetri tõlk on kõige lühem. Pahem king on kitsam kui parem. Wana wiin on noorest kangem. See walge liiw on peenem kui punane.

terwis	здоровіе	kõwa	жесткій
tähtsas	важный	trükipaber	печатная бумага
raha	деньги, негъ	kirjutuspaber	писчая бумага
Hollandi	голландскій	jäme	грубый
küla	деревня	küla=	деревенскій
seadus	законъ	tõlk	переводъ
nüüdne	теперешній	king	башмакъ
rada	тропинка	kange	крѣпкій.
kriit	мѣлъ		

22.

Hallika wesi on kõige puhtam. Keskmine sõrm on kõige pikem. Kõige pikem juwe päew oli ühtlasi kõige palawam, aga kõige lühem talwe päew ei olnud mitte kõige külmem. Hiline sügise on kõige igawam aasta=aeg. Meie nägime oma aastasaja kõige targemat meest. Wanaaegsed elukombed oliwad wähe liht= labasemad, kui praegused (= nüüdsed). Palju parem on waesus kui häbi. Talurahwa seisus on kõige madalam, aga kõige kasu= likum ja tähtsam. Kõige truimad alamad on wäga õnnelikud. Must täkk on palju ergem, kui walge ruun. Oma film on parem kui wõeras. Kõige wanem põllumees oli wäga tark.

hallika=	ключевой	häbi	стыдъ
keskmine	средній	talurahwa=	крестьянскій
ühtlasi	вмѣстѣ	seisus	сословіе
palaw	жаркій	truu	вѣрный
hiline	поздній	(riigi)	адамъ подданный
igaw	скучный	must	вороной
oma	своего	täkk	жеребѣцъ
aastasada	вѣкъ, сто=	ruun	меринъ
tark	мудрый [лѣтіе	erk	живой.

23.

Usemifud.

Mis ütles tema (n. s.) sinule? Nemad (n. s.) nägivad sind ja teda (n. s.) naabri aias. Meid, teid ja neid kutsuti pulma peale. Meister rääkis temaga (n. s.) ja tõreles teda.

Tütarlapsed, mina (n. s.) olen teiega (T.) rahul! Meie jalu-  
tasime nendega ja vaatlesime nende kõõgiaeda. Nemad (m. s.)  
rääkisivad palju meist ja teist. Teie isa ja tema (n. s.) ema on  
haiged. Arst andis temale (n. s.) nõuu apteegist (изъ P. muu-  
tega) enesele rohtu osta. Teil ja neil ei ole aega meiega rää-  
kida. Teie mõtlesite ainult tema (n. s.) peale (o II. muutega).  
Meie auustame teid ja neid, aga iseäranis teda (n. s.). Andke temale  
(n. s.) tema (m. s.) müts kätte. Meistrinna kiitis tema (n. s.)  
headust ja saatis tütarlapse tema (n. s.) juure (къ Д. muutega).

nägiwad видѣли	osta купитъ
naabri= сосѣдскій	apteek аптека
kutsuti звали	rohi лекарство
tõreles бранилъ	auustame уважаемъ
rahul (=rahulik) довольный	iseäranis особенно
jalutamine гуляли	kiitis хвалила
arst врачъ	headus добротá
andis nõuci совѣтоваль	saatis послала.

24.

Kas armastab seda, kes teda silkitab. Kellega sina rääkisid  
jelle üle? Mina ei rääkinud ei kellegagi ja ei millestki. Need  
firwed on nürid, nendega ei ole wõimalik raiuda. Meie joome  
seda wett ja peseme ennaft temaga. Meie olime oma koolmeist-  
ritega sinu põllu peal ja mõõtsime tema laiust ja kraawide pik-  
kust. Wiska need wanad wiisud ära, nad ei kõlba enam millestki  
(къ Д. 22). Kes andis teile meie lootsiku? Nemad (n. s.) nägiwad  
meie ja teie tööd ja kiitsiwad teda. Sina ei rääkinud sellest  
midagi. Meie andsime oma wanad raamatud ära ja ostsime ene-  
sele need uued. Oma särk on ihule (къ Д. muutega) ligem. Kala-  
mees ütles kellelegi midagi kõrwa (= kõrwa peale). Kas sina tunned  
seda järwe? Mina tunnen teda, tema on wäga ilus.

silitab глáдитъ	ei kõlba не годя́тся
nüri тупой	nägiwad видѣли
raiuda рубитъ	töö рабóта
joome пьёмъ	kiitsiwad хвалили
peseme ennaft мóемся	ei rääkinud не говорíль
olime бы́ли	andsime ära о́тдали
mõõtsime измѣрили	ostsime купíли
laius шири́на	särk (ame) рубáха
pikkus дли́на	ütles сказáль
wiska ära брось	kas sina tunned зна́ешь ли
wiisk láпоть, я	tunnen зна́ю.

[ты

25.

Misjuguft teed (T.) teie tulite? Sedasama wana teed, mis kõigile juba tuttav on. Niisuguste sõnadega lõpetas tema oma kõne. Kelle tarwis (для P. muutega) ostsite teie need kindad? Meie ostsime nad ise enese tarwis. See on kõige parem, mis kellelgi on. Kelle leiba ma söön, seda ma ka kuulen. Sga rebane kiidab oma hända. Kes andis teile meie kirja? Pere-mees ise andis tema meile. See sõnum täidab kõikide südameid rõõmu tundmustega. Meid, kes ise ennast kiitsiwad, ei kiida maailm. Kelle tööd kiidab ülem, kelle tööga ei ole tema rahul? Sumal näeb kõik ja tunneb kõik. Kelle oma on see sulg, millega ma kirjutan? Olge sellega rahul.

tulite пришли  
lõpetas кончилъ  
kõne рѣчь, и  
ostsite купили  
kindad перчатки, токъ  
söön кúшаю  
ka и  
kuulen слúшаю  
iga всякий  
rebane лисица

kiidab хвáлить  
händ хвостъ  
sõnum извѣстie  
täidab наполняетъ  
jüda сёрдце  
tundmus чýвство  
näeb видить  
tunneb знаеть  
kirjutan пишу  
olge будьте.

26.

Arwusõnad.

Särgmised arwud tulewad põhjus- ja rida-armudena wälja ütelda:

1	111	1125	2010	21,912
2	154	1214	3241	30,893
17	279	1367	4364	45,225
26	218	1485	5475	56,300
34	366	1502	5486	60,001
48	432	1617	6597	74,593
52	583	1779	6623	85,754
67	676	1843	7884	97,219
75	734	1850	8907	201,552
89	815	1967	9018	592,347
93	931	1941	9999	789,629
100	1000	2000	10,000	1.000,000

27.

Üks kirves, kaks kirvest, kolm kirvest, neli kirvest, viis kirvest. Üks werst, üks järw; kaks wersta, kaks järwe; kolm wersta, kolm järwe; neli wersta, neli järwe; viis wersta, viis järwe. Kuus lauda, seitse pinki, kümme tooli. Kaks ümmargust kübarat, kolm palawat suwet, kahesja tugewat töömeest. Meil on kaks siga, neli lehma, viis kitsi, kuus hobust, kolmteistkümmend lammast. Teie ostsite 21 naela willa, 32 naela wõid, 74 naela jahu ja 25 naela juustu.  $1\frac{1}{2}$  naela theed ja  $2\frac{1}{2}$  naela kohwi maksab 5 rubla 34 kopikat.  $12\frac{1}{2} + 20\frac{3}{4} + 7\frac{1}{3} + 18\frac{1}{6} + 33\frac{3}{7} + \frac{9}{14}$  teewad ühte kokku  $92\frac{23}{28}$ . Peremees ostis talweks (= talwe peale) 5 tšhetwerti ruffid, 3 tšhetwerti niisu ja  $1\frac{1}{2}$  tšhetwerti odra tangu. Wana sõber on parem kui kaks uut.

ümmargune круглый	teewad ühte kokku соста-
tugew дюжий	[вляють
will шерсть, и	tšhetwert четвёрть, и
jahu мука	niisu пшеница
kohwi кофе (muutmata)	odratangud ячменная крупа.
maksab стоить	

28.

Peeter Suur on sündinud 1672 aastal (въ II. muutega). Suures Põltskõla lahingus, 8<sup>mal</sup> Juulil 1709 aastal (P.), wõitis tema Rootslased ära. Aastal 1725 suri see kuulus wägimees. Kui wana sina oled (= mitu aastat on sinule sündimisest saadik)? Mina olen 14 aastat wana, aga minu noorem õde on 10 aastat wana (= minul on sündimisest saadik 14 aastat j. n. e.). Laps saab pea 5<sup>e</sup> aastaseks (= lapsel saab pea 5 aastat). Mina olen juba 20<sup>mn</sup>e aastaseks saanud (= minule on 20 aastat saanud). Minu isa käib 53<sup>mal</sup> aastat (= minu isale on 53<sup>mas</sup> aasta). Mis (ehk: kui palju) kell on (= mis sugune tund on)? Kell on 2 (= 2 tundi); kell on  $\frac{1}{4}3$ ,  $\frac{1}{2}5$ , 20 minutit 7<sup>me</sup> peal (täis tundide arv saab P. muutesse). Mis kella aegu (= mis suguses tunnis [въ II. muutega]) raudtee rong tuleb? Tema tuleb just kell 10 (въ B. muutega), 5 minutit enne kella 9<sup>at</sup> (= kell 9 ilma [безъ P. muutega] 5 minutita). Mis kuu-päew meil täna on? Meil on 14. Talwekuu-päew. Mitu teid seal on? Meid on kuueksi, neli teendrit ja kaks last. Peremehele on kahed uurid ja kolmed püksid. Naaber sõidab kolme hobusega, aga meil on kaks musta ruuna. Isa ostis kümme fond õunu



ja jagas nad paari kaupa (по *A.* muutega) oma lastele. Mõlemad wennad jäiwad haigeiks ja kutsusiwad mõlemaid õdesid enese juure (къ *A.* muutega).

on sündinud родился	raudtee rong по́ездъ
Zuuli июль, я	tuleb приходитъ
Poltawa lahing полтав-	just ровно
Mootslane Шведъ [ская бítва	mis kui päew како́е число
wõitis ära побѣдилъ	Talwe-kuu ноябрь, я
furi үмеръ	seal тамъ
wägimees герóй	teender слугá
sündimiseft saadik отъ-роду	püffid брjúки (pl., m. s.)
pea векоръ	sõidab ѣздитъ
saab б́удеть	jagas ráздаль
on saanud ста́ло	jäiwad haigeiks заболѣли
misjuline котóрый	kutsusiwad пригласили.

29.

**Mja= eht tegusõna.**

Abisõna быть.

Karud, hundid, rebased, koerad ja kassid on murdjad loomad. Koolipois on kodus. Tädi oli eila linnas, aga homme saab tema teie juures olema. Meie saame pühapäeval warude peal olema. Olge ettevaatlikud. Kes teab, mis tulewik (= tulew aeg) toob? See on päris (= olew) tõsi. Koolmeister rääkis oma endise (= kes oli olnud) koolipoisiga. Sest et mina waene olen (= waene olles), elan mina selles wanas majakeses. Sest, et mina haige olin, lasksin mina õpetuse tunni mööda.

murdja хищный	ettevaatlik осторожный
kodus дома	toob приносить
eila вчера	warrud крестины (pl., n. s.)
täna сегодня	lasksin mööda пропустилъ
pühapäew воскресение	õpetuse tund урóкъ.

30.

Seaduskorralik muutmine.

Mina nuusutan, sina trükid, tema (m. s.) teeb tööd, meie täidame, teie kostate, nemad (n. s.) toidawad. Ükski ei tea, kudas waene lõunat sööb. Mina kauplen, sina seletad, tema (n. s.) joonestab, nemad (m. s.) arstiwad. Tau rauda, nii kaua kui tema palaw on. Tema teab, kus wähhjad üle talwe

on. Ära sülitä kaewu. Sina wangistad, tema (n. s.) mõistab, teie nurisete, nemad (n. s.) aimawad. Kündke ja külige. Las' tema haugub, ärge karjuge! Nemad wilistawad, teie tantsite. Waadake teie, las' nemad suiguwad. Ihuge, raiuge, tahuge. Wesi keeb, las' nemad keedawad putru!

teadma вѣдаты	üle talwe olema зимоваты
nii kaua kui пока́	kaew колóдецъ
wähk ракъ	puder каша.

31.

Teie kurdate, nemad (n. s.) nutsiwad. Kõik ei ole kõuu, mis müriseb. Ärge käratsege! Tema ähwardas, nemad (n. s.) oliwad wait. Ruffi puder kiidab ise ennast. Tema (n. s.) näpistas ja waewas. Armastad sina liuugu lasta, siis armasta ka keldu wedada. Meie saame naljatama, nemad (n. s.) saawad sofistama. Mis meie nooruses palume, seda meie wanaduses miskame (ära). Meie saame kuduma, teie saate wärwima. Tõde torfab (= pistab) filmi. Tee head ja ära kardä midagi. Mina wangutan, teie sammusite, nemad (n. s.) saawad hoolt kandma. Sina (n. s.) kustutasid, tema (k. s.) saab tillkuma, meie tallame, nemad (n. s.) peksawad keelt. Koni, lõigake, tema (m. s.) ristigu, nemad (n. s.) puhastagu. Igaüks kannab hoolt, soowib omale head (P).

kõuu громъ	wanadus старость, и
ruffi- ржаной	tõde правда
liuugu lastma кататься	hea добро
keld cаночки (pl., n. s.)	soowima желать (nõuab
noorus молодость, и	enese järele P. muudet).
paluma просить	

32.

Wanemad peawad lastest auustatud ja armastatud saama. Harust loorest saab wõi walmistatud. Wäga kurb on kõige paremast sõbrast (T.) petetud saada. See õunapuü on minu wennast istutatud. Need ajalehed on minuist juba läbi loetud. Üks soldat oli käest (= käesse) haawatud, teisel oli pealuu purustatud. Teekäijast jutustataw lugu on hirmus. Sõawägi saab sinna-samasse saadetud saama, kuhu tema juba ennegi saadetud oli. Paganate ebajumalad saiwad Kristlastest ära häwitatud. Kuiwatatud rohi saab heinakõs (T.) nimetatud, aga külmenud kastet nimetatasse härmaks. Skobelew, nimetatud „Walgeks Kindraliks,“ juri 1882 aastal.

peawad должні  
 auuštama уваж́ать, ува́жить  
 hapu koor смет́ана  
 walmištama пригото́влять,  
 пригото́вить  
 petma обманыв́ать, обману́ть  
 ištutama сад́ить, поса́дить  
 aǵaleht газэ́та  
 läbi lugema проч́итывать, про-  
 чит́ать  
 pealuu чэ́репъ  
 puruštama раздробл́ять, раз-  
 дроб́ить  
 jutuštama разекáзывать, раз-  
 лугу собóитие [сказáть  
 šõawägi во́йско

šinnasamašse тудá-же  
 kušu куда  
 ennegi и прэ́жде  
 paǵan язýчникъ  
 ebaǵumal ýдолъ  
 ära häwitama уничтóжъть, уни-  
 Kristlane христíанинъ [чтóжить  
 kuiwatama суш́ить, высуш́ить  
 rohi травá  
 nimetama назыв́ать, назв́ать  
 hein с́бно  
 külmema замерз́ать, замéрзнуть  
 kaste росá  
 härm íней  
 findral генерáль.

### 33.

#### Seaduswastaline muutmine.

Kudas ja elad, nõnda oled ja kuulsuseš. Ela ja anna teistele elada. Ära kata wõerast katust, kui oma tilgub. Kes waletab, see ka warastab. Wanaaegsed Gefilased paniwad furnute hauda sõariistu, toitu ja raha. Maru tuul puhub, wingub (= hulub) ja paenutab puude latwu. Lapsed heitsiwad woodisše ja magawad juba. Hõia oma terwist. Siga õgib kõik, mis temale antakse. Sõidame, hobused hirnuwad! Sea ennast nurka! Kuhu teie mind saadate? Kopik hoiab rublat. Karjane niitis (= pügas) lambaid. Postimees, rakenda hobused ette! Kuff weab jalaga õle kõrre enese järele (за T. muutega). Kuhu fina jooksed? Mis fina põletad? Mina ajan tõrwa. Lepa puu ei mädane wees. Minu sõber peseb oma käsi kolm korda päewas (въ B. muutega) ja ajab oma habet kaks korda nädalas.

furnu убо́пший

haud моги́ла

šõariistad ору́жие (ain.)

latw верши́на

woodi постéля

nurf ýголъ

postimees ямщи́къ

õlekõrsš солóмина

lepa= ольхóвый

nädal недéля.

### 34.

Süda walutab. Jooge risti-isa terwise peale! Linnud laulawad. Uued kingad pigistawad. Amber jookseb, wala wesi waati! Warblasjed pesitawad katuse all (подъ T. muutega). Niukaid

peketakse alati. Drawad ronivad kuuse otša (= peale) ja näriwad käbisid. Ennemuište hoidsiwad ka kuninga pojadgi karja. Palu jumalat, aga sõua kalda poole (къ *A.* muutega). Lilled kaswawad, õitsewad ja närtsiwad. Emand ise pühkis tuba ja kedras willu (ain.). Kana muneb ülepäewiti. Sina sööd hapu kapsa leent, aga meie sööme putru. Kuhu sina need heinad (ain.) wead? Tema peksis ja piitsutas oma waest hobust.

risti=isa крѣстный отѣць	ennemuište въ старинѹ
pepitama вить гнѣздѠ	Jumalat paluma БѠгу мо-
riiukas задѠрный	sõudma грѣсться [лѣться
ka—gi да́же	munema класть яйца
kuninga poeg царевичъ	üle päewiti чѣрезъ день.

### 35.

Pange kõik seadlused hästi tähele. Ära jookse nii ruttu, sina saad kukkuma! Riiutel wõttis külalise wäga lahkeste wasta ja tallutas teda oma tuppä. Wanad mehed punuwad korwisid ja õle kübaraid. Metjawahst walwas metsa ja teenis suurt auu. Naesed, waigistage last! Kaupmehe emand küpsetas saiu ja ümardaja wiis nad turule. Mis kella aegu teie hommiku (*T.*) ülesse tõusete? Kelle käest laenasid sina tinti? Kooliõpetaja wõttis minu sule nua ära. Üleaedsed (= naabrid) lõikawad rukist. Sinu asjad wedelewad põrandul, tõsta nemad ülesse. Sõber tunneb oma sõpra kaugelt ära. Tütarlapsed, õmmelge ehk kuduge kangast!

seadlus устáвъ	sai бѹлка
hästi хороше́нько	sulenuga перочинный но-
lahkeste ласково	[жичекъ
õle- соломѣнный	wedelema валáться
auh сла́ва, честь, и	kaugelt издали.

### 36.

Neelu koht on ujujatele kardetaw. Ärata magajad ülesse. See lagedik on kõigilt poolt (съ *P.* muutega) puhuwatele tuultele awatud. Loomad, kes ennast teiste lihaga ja werega toidawad, saawad murdjateks nimetatud. Põldude peal kaswawad lillekesed on sagedaste wäga ilusad. Kui koolmeister mõne rea, püsti olles, kirjutanud oli, hakkas tema jälle wõerastest maadest jutustama. Jutustades kõndis tema tuba mööda edasi ja tagasi. Need kes pärdikuid näinud on, tunnewad nende tempusid. Püha Georgiuse rist antakse ainult sõameestele, kes ennast wahwuse läbi (*T.*) wälja on tähendanud. Oma üles ande üle järele

mõteldes ei olnud mina mõõda läinud tähtaega tähele pannud. Kõigest maailmast (T.) ära neetud ja ära unustatud, suri endine (= kes oli olnud) keiser wiletsufes.

neelukoht водоворотъ  
 kardetaw опасный  
 ülesse äratama разбуджать, раз-  
 pool (=külq) сторона [будить  
 tuul weterъ  
 awama открывать, открыть  
 liha mäso  
 weri кровь, и  
 rida строчка  
 kirjutama писать, написать  
 püsti olema стоять  
 pärdik обезьяна

tembud проказы (pl., n. s.)  
 risti крестъ  
 Püha Georgius Святый Георгій  
 wahwus храбрость, и  
 ennast wälja tähendama отли-  
 [чатъся, отличиться  
 tähele panema замечать, замъ-  
 [тить  
 mõõda minema миновать, минуть  
 tähtaeg epokъ  
 wiletsus бѣдетвие.

37.

Määrasõnad.

Kus mesi, seal on ka kärblased. Kudas tahate teie Riiga sõita, kas maisa teed wõi wett mõõda? Päewa ei ole minul walu, aga õhtu ja iseäranis öösi. Teender tõuseb wara ülesse ja heidab hilja magama. Ohwitserid käiswad sõbralikult meiega ümber ja rõõmustasiwad meid iga pidi. See kastikene on pikuti 11 tolli, laiuti 7 tolli ja kõrguti 4 tolli. Meie ei taha midagi ilma hinnata. Üksnes siis on inimene õnnelik, kui temal puhas südame tunnistus on. Kas ja ehk ei tea, et õpetuse tund juba alanud on? Kui sina ei tea, siis küsi. Sala kää on terve, aga merel (T.) sõita on kardetaw. Sälle on peaaegust kõik wesi ämbrist wälja jooksnud. Teekäijad rääkiswad awalikult Wene keeli, aga salaja Saksa keeli. Wene kirjanik Pushkin ütleb: meie õppisime millas tahes, kus tahes, kudas tahes, mis tahes.

mesi мёдъ  
 walu боль, и  
 wara рано  
 hilja поздно  
 ümber käima обходиться, обой-  
 [тись  
 rõõmustama радовать, об-  
 [радовать

südame tunnistus совѣсть  
 küsima спрашивать, спросить  
 wälja jooksuma вытекать, вы-  
 [течь  
 awalikult публично  
 õppima учиться (чемү-нибудь)  
 — tahes —нибудь.

### Gesfõnad.

Tema (m. s.) jäi ilma mingi (= iga) palgata. Glaw ei ole ilma asemeta (= kohata), ega furnu ilma hauata. See tuba on naisterahwaste tarwis. Oma on oma raha wiimse kopitani ära kulumatanud. See sõrmus on puhtast kullast tehtud. Tema waatab ühte puhku aknast wälja. Kõigist wiletjustest on häigus kõige pahem. Koer roomas abju tagalt wälja, kui meie lauast (= laua tagalt) ülesse tõusime. Wõta jalapink laua alt wälja. Kerjajad paluwad Kristuse nimel (= pärast) kiriku uste juures armu annet (P.) Sinu pärast ei lähe mina aeda. Surnu aed on harilikult kiriku ligidal. Enne kompassi leidmist sõueti mere kallast mööda. Tartust Wiljandisse on 75 wersta. Tema (n. s.) elas päewast päewa (= päewa peale). Sõpruse asemel tekkis neil tüli. Kirik seisab keset küla, posti jaama wasta. Enne jõulu oli jula, pärast uut aastat külm. Peale kiituse sai tema weel auupalga. Mäe ümbert jookseb jõgi mööda. Soldat teenis umbes kolm aastat. Sinna ümber on talupoegadel nägujamad majad. Maja kõrwal on aed, ringi aia ümber kaswab kasemets. Wee üle (= peal-pool wett) kogub ennast udu. Dnu ostis enesele maja, aga peale selle weel teshätin maad.

palk награждёние  
 naisterahwas жёнщина  
 ära kulumata издёрживать,  
 [издёра́тъ]  
 tegema дёлать, слёлать  
 ühtepuhku постоянно  
 wälja waatama выгалядывать,  
 [выгаляну́тъ]  
 wälja roomata вылёзатъ, вы-  
 [лёзтъ]  
 üles tõusma вставатъ, встатъ  
 wälja wõtma выниматъ, вынуть  
 jalapink подножка  
 paluma проситъ, попроситъ  
 minema итти, поити  
 harilikult обыкновенно  
 leidmine изобрётение

kompass компасъ  
 sõudma плавать, плыть  
 sõprus дружба  
 tekkima завязываться, завя-  
 түли драка [затёся  
 posti jaam почтёвая станция  
 jula (ilm) оттепель, и  
 külm морозъ  
 jõulu Рождество Христово  
 saama получатъ, получить  
 kiitus похвала  
 teenima служить  
 näguis видный  
 kasemets березнякъ  
 ennast koguma накопляться,  
 [накопйтёся  
 teshätin десятина

39.

Tulge ligemale minu juure. Wasta hommikut punetab taewas. See juhtus minu tahtmise wasta. Tutustage ilusast funingannast ja auusast tütarlapsest. Sõida sammu üle silla! Kaudtee läheb Rakwere kaudu Tallinna. Tahmase klaasi läbi waadeltakse päikese warjutamist. See täht seisab nüüd meie kohal. Meie wahel ei ole kawalust. Kahe tooli wahele istuma tähendab: ilma istmeta jääma. Waatke, et maja ligidal kõik puhas on! Seda ütles ülem kõikide ees (= juures при). Isa elu aegu elasime meie linnas.

tulema приходіть, притті	waatlema наблюдать, на-
punetama алеть	пунетатамъ [блусті]
juhtuma случаться, слу-	jäema оставаться, остаться
tahtmine желаніе [чїтся]	iste мѣсто
Rakwere Везенбергъ	et— on чтобы — было
tahmane закончѣлый	elu жизнь, и.

40.

Siir jooksis kapi taha, kaks aga on ahju taga. Noor mees saadeti wäljasmaale (= piiri taha) ja nüüd elab tema juba kolm kuud wäljasmaal (= piiri taga). Kaupmees elas teisel pool jõge (= jõe taga). Andke kolme kopika eest nõõpnõõlu! Waatke süngi alla, kes seal norskab? Noor magab süngi all. Enne ärasõitmist (= ärasõitmise ees) astus ohwitser kindrali ette. Pühade eel on palju sefeldusi. Minge linna ja oodake mind raamatu kaupluses. Minu sõber reisis minewal (= mööda läinud) aastal Soomemaale ja wiibis mõnda aega Helsingis. Peetri I. walitjuse aegu (въ B. muutega) oli kuulus Põhjamaa sõda. Kümme wersta linnast on tee ääres kiwi=rist üles seatud. Meie oleme mäe peal, tulge teie ka mäe peale. Istuge tooli peale, pingi peal on halb istuda. Meremees lõi rusikaga wasta lauda. Mina käisin sõbraga käsi käes (= käsi wasta kätt). Rääkige wahest ka millestki muust, mitte üksnes oma ametlikkudest asjadest. Selle üle ei maksa enam mõtteldagi.

noor mees юноша	norskama храпѣть
saatma слать, послать	ärasõitmine отъѣздъ
piir граница	sefeldused хлопоты, потъ
kui мѣсяць	mööda minema проходіть,
nõõpnõõl булавочка	[пройти]
süngi кроватъ, и	wiibima пребывать, пребыть

Helsingi	Гельсингфорсъ	meremees	морякъ
walitus	царствованіе	lõõma	ударя́ть, уда́рить
Põhjamaa	Сѣверный	muu	другой
kiwi	каменный	ametlikud asjad	дѣла (pl.,
üles seadma	воздвигать,	=gi	[f. f.)
halb	плохо [воздвигнуть	maksma	стобить.

41.

Wõta lina laua pealt maha. Tema kiratses noorest põlwest saadik; kurwastusest ja murest suri ta ära. Meie koer on hundi suurune. See kepp on sõrme jämedune. Tema (m. f.) on kaswu poolest (T.) minu wääriline. Tugewaga ära taple, riffaga ära käi kohut. Peremees peab perenaesega nõuu. Meie kõndisime aasu mööda ja põldusid mööda, teie aga sõudsite jõge mööda. Meie laulame nootide järele, teie mängite kuulu (= kuulmise) järele. Riide järele wõtaks wasta, mõistuse järele saadaks minema. Kalamehed seisawad kaelast saadik (= kaelani) wees, sõjad põlwest saadik. Pärast töö lõpetust on hea puhata. Jeruusalemma linn sai 70<sup>mal</sup> aastal pärast Kristuse sündimist ära rikutud. Meie kurdame oma kodumaa järele.

maha wõtma	снимать, снять	wasta wõtma	встрѣчать,
kiratsema	хворать		[встрѣтить
noor põlw	молодыя лѣта	minema saatma	проводя́ть,
kurwastus	печаль, и		[проводя́ть
kepp	трость, и	sõja	покупа́тель, я
kasw	ростъ	lõpetus	оконча́ние
tugew	дужий	puhkama	отдыха́ть, отдох-
taplema	бороться		[ну́ть
kohut käima	судиться	Jeruusalem	Иерусали́мъ
nõuu pidama	совѣтоваться	ära riffuma	разоря́ть, ра-
noot nõta		kurtma	тоскова́ть [зори́ть
kuul	наслышка	kodumaa	роди́на.

42.

**Sidesõnad ja huiidsõnad.**

Kui meil raamatuid on, siis meie loeme, kas argipäewa õhtudel (по А. muutega), ehk pühadel. Selle tarwis, et meie käed ei külmetaks (minewif), paneme meie kindad kätte. Mida warem, seda parem. Seft et waesl saapaid ei ole, käib tema wiiskudega (= wiiskudes). Dota senni, kunni mina tulen. Seal



on Sumal, seal on uks! Oh, kui kena! Saige ei maga öösi, ega päeva. Rahju, et tema (m. s.) ei tulnud! Tõeste, sina oled tark mees! Häda teile, kui teie oma wanemaid ei kuule! Oh! küll ilm udune on, on tema siiski see. Koh, teeme lõpetust.

on бывають  
argipäewa = буднишний  
warem раныше  
tätte ranema надѣвать,  
[надѣть  
ootama ждаты, подождать

tark mees үмникъ  
kuulma слўшаться, послў-  
udine туманный [шатыся  
lõpetust tegema кончатъ,  
[кончить ja покончить.

Trükiwead, mis enne raamatu tarwitamist ära parandada palutakse:

Lehekülg	9 loe	6. rida	ülevall	мышь	afemel	мышь
"	15	5.	alt	ань	"	ань
"	16	"	6. "	ülevall	"	жеревяты
"	17	"	15. "	"	"	лѣсу
"	25	"	20. "	"	"	hoibus
"	46	"	8	"	"	määratamata
"	67	"	4.	alt	"	чтуть
"	70	"	6.	"	"	ползи

